

X/6,8e

IGU INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE
EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

ODPRTOST MEJE IN OBMEJNA OBMOČJA

III. faza raziskovalne naloge

Piry Ivo

Ljubljana, december 1931

Invent. st.
170

Inštitut za geografijo
Univerze E.Kardelja
Ljubljana, Aškerčeva 12

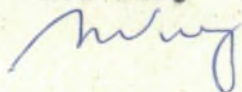
ODPRTOST MEJE IN OBMEJNA OBMOČJA

III. faza

Financer: Raziskovalna skupnost Slovenije

Nosilec:

Ivo Piry

Direktor:

mag. Dušan Fatur

Ljubljana, 1981

Avtor raziskovalne naloge: Ivo Piry

**Sodelavci: Božena Antonič, Drago Kladnik, Peter Repolusk,
Tatjana Zakotnik**

Avtor kart: Božena Antonič

K A Z A L O

	Stran
1. UVOD	1
2. SOCIALNOGEOGRAFSKA ANALIZA ELEMENTOV REGIONALNE STRUKTURE V OBMEJNIH OBMOČJIH SR SLOVENIJE	3
2.1. Populacijske spremembe povezane s spreminjanjem poteka mejne linije	3
2.1.1. Prebivalstvo v območju v katerem veljajo določila o obmejnem prometu	5
2.1.2. Spolna in starostna struktura ter indeks staranja prebivalstva	8
2.1.3. Spreminjanje gostote prebivalstva	9
2.1.4. Socialnoekonomska struktura in gibanje števila gospodinjstev	13
2.1.5. Ekonomska struktura aktivnega prebivalstva... ..	15
2.1.6. Migracijske značilnosti prebivalstva	24
2.2. Spremembe v stanovanjski gradnji.....	28
2.3. Elementi gospodarskega razvoja	31
2.3.1. Spreminjanje vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda	32
2.3.2. Rast narodnega dohodka	34
2.3.3. Investicije v gospodarstvo	36
3. FAKTORJI ODPRTOSTI MEJE	40
3.1. Odpiranje mejnih prehodov po letu 1945.....	41
3.2. Mejni prehodi	45
3.3. Dostopnost mejnih prehodov	50
3.4. Mejne prepustnice	52
4. FREKVENCE PREKOMEJNEGA PROMETA KOT ODRAZ ODPRTOSTI MEJE	55
4.1. Redni promet preko meje	56
4.2. Obmejni promet preko meje	57
5. GOSPODARSKA FUNKCIJA OBMEJNIH OBMOČIJ	60
6. ZAKLJUČEK	65
7. SEZNAM KART IN GRAFIKONOV.....	68
8. SEZNAM LITERATURE IN VIROV	70

U V O D

Tretja faza raziskave predstavlja poizkus sintetičnega prikaza učinkov pojava odprte meje na oblikovanje specifičnih potez regionalne strukture v obmejnih pokrajinah. Na osnovi številnih statističnih podatkov in anketiranja ter terenskega dela, ki smo ga deloma že predstavili v prvih dveh faznih poročilih, to pot podajamo tekstovno opredelitev procesov kot tudi njihov kartografski prikaz.

Podrobno so predstavljeni rezultati socialnogeografske analize elementov regionalne strukture, med katere sodijo predvsem prebivalstvo in gospodarske ter negospodarske dejavnosti v pokrajini. Obravnavanje demografskih gibanj smo povezali s spreminjanjem poteka mejne linije. Vključili smo tudi najnovejše podatke o gibanju prebivalstva v območju za katerega veljajo določila o maloobmejnem prometu. Večji del gradiva je obravnavan na nivoju posameznih občin, nekateri pomembnejši podatki pa na ravni posameznih krajevnih skupnosti znotraj obmejnega območja.

V tem delu naloge podajamo tudi rezultate analize propustnosti državne meje na območju SR Slovenije, s katero smo zajeli vse infrastrukturne objekte na meji, ki omogočajo različne oblike prehajanja meje. V povezavi z ugotovitvami ankete prikazujemo tudi pregled obsega in strukture prometnih tokov prek državne meje. Posebna pozornost je posvečena vprašanjem obmejnega prometa v povezavi z ustvarjeno vrednostjo trgovine v obmejnih občinah.

Na osnovi vseh opravljenih analiz je v zaključku opredeljena funkcija obmejnih območij v povezovanju s sosednjimi državami kot tudi širšim evropskim prostorom. Dosedanje delo je namreč omogočilo pogled tudi v blagovno menjavo v okviru obmejnega prometa na ravni organizacij združenega dela.

V zaključnem delu naloge smo želeli prikazati tudi obseg in strukturo osebnega blagovnega prometa v obmejnem prometu, vendar nam Zvezna carinska uprava ni hotela odstopiti podatkov oziroma ocen tovrstnega prenosa blaga. Samo s tem podatkom bi namreč mogli opredmetiti hipoteze o določenih oblikah oskrbe prebivalstva v obmejnih območjih, ki jih sicer povzemamo le na osnovi določil meddržavnih sporazumov o obmejnem prometu.

Sintezo zaključujemo z opredelitvijo dosedaj ugotovljenih dejavnikov regionalnega razvoja, ki izhajajo iz pojava odprte meje. Učinke procesov povezanih s tem pojavom nameravamo proučiti v naslednjem letu, ko bomo skušali ugotoviti stopnjo socialno-geografske preobrazbe v pokrajinski podobi obmejnih območij v Sloveniji.

2. SOCIALNO-GEOGRAFSKA ANALIZA ELEMENTOV REGIONALNE STRUKTURE V OBMEJNIM OBMOČJEM SR SLOVENIJE

2.1. Populacijske spremembe povezane s spreminjanjem poteka mejne linije

Med osnovne socialno-geografske analize sodi prav gotovo spremljanje gibanja prebivalstva kot temeljnega demografskega pokazatelja. Že v prvi fazi raziskave smo prikazali gibanje prebivalstva po posameznih krajevnih skupnostih tistih občin, ki se z delom ozemlja dotikajo državne meje. Analiza je zajela obdobje med popisom v letu 1953 in letom 1979, za katero smo podatke zbrali po posameznih krajevnih uradih. Povzamemo naj le osnovne ugotovitve, ki se navezujejo na posamezne dele obmejnih območij ob različnih sektorjih državne meje. Za ilustracijo lahko povemo, da je bilo gibanje števila prebivalstva v celotni republiki v tem obdobju v stalnem porastu kot nam to kažejo naslednji indeksi 1961/1953= 105,7; 1971/1961= 108,5; 1981/1971= 109. Za obmejno območje ob jugoslovansko-italjanski meji moremo trditi, da kot celota dosega enak razvoj kot je bil naveden za celotno republiko. Vendar je tudi tu prisotna diferenciacija znotraj območja, saj je rast prebivalstva skoncentrirana le na večja urbana naselja in njihovo neposredno okolico. Podatki o naraščanju števila prebivalstva na območju občin Piran, Izola, Koper, Sežana, Nova Gorica in Tolmin, pa kažejo naslednje vrednosti, 1961/1953=105,2; 1971/1961=107,1; 1981/1971=110,3. Podoben, čeprav nekoliko bolj enakomeren je bil razvoj prebivalstva v občinah ob jugoslovansko-avstrijski državni meji. Indeksi so naslednji: 1961/1953=107,5; 1971/1961=108,7; 1981/1971=107,1. Nasprotno pa je bil razvoj prebivalstva na obmejnem območju ob jugoslovansko-madžarski meji počasnejši, saj po letu 1953 govorimo o stagnaciji prebivalstva. Podatki za občini Murska Sobota in Lendava, katerima je priključeno tudi območje občine Ljutomer kažejo naslednje vrednosti: 1961/1953=94,9; 1971/1961=101,7; 1981/1971=99,8.

Ugotavljanje vpliva pojava državne meje kot faktorja sprememb gibanja prebivalstva v območju, ki je v toku zgodovinskega

razvoja večkrat menjalo teritorialno pripadnost različnim državnim tvorbam, smo opravili samo na nivoju sedanjih občin. Podrobnejša analiza po posameznih naseljih bi sicer prav gotovo lažje potrdila neposreden vpliv novih razmejitev, vendar bi takšno delo zahtevalo preveč sredstev.

Podatke smo povzeli iz študije Ž.Šifererja "Prebivalstvo naselij 1869-1969", ki vsebuje podatke popisov prebivalstva od leta 1869 do leta 1961, gradivo za zadnja dva popisa iz leta 1971 in 1981 pa iz Statističnega letopisa SR Slovenije za leto 1981. Stoletni razvoj prebivalstva v obmejnih občinah kaže, da pojav državne meje ni bistveno vplival na spremembo trenda razvoja prebivalstva. Pri tem moremo upoštevati dejstvo, da s popisi prebivalstva niso bila zajeta leta po spremembah državne meje, razen začasnega popisa po letu 1948 na jugoslovanskem delu svobodnega tržaškega teritorija. Razmejitev po prvi svetovni vojni se na sedanjem območju jugoslovansko-italjanske državne meje kaže v razvoju prebivalstva na sedanjem območju občin Sežana in Tolmin, ki sta prešli v območje italjanske države. V obdobju med popisoma v letih 1910 in 1931 je razvoj iz stagnacije v predhodnih obdobjih prešel v nazadovanje, ki se nadaljuje vse do leta 1971 in šele v zadnjem desetletju se kaže relativna rast prebivalstva na območju občine Sežana. Pri tem ne smemo zanemariti obdobja prve svetovne vojne, ko je to območje najbolj trpelo zaradi poteka glavne frontne linijahin je določitev novega poteka državne linije v manjši meri vplivala na tovrstne spremembe.

Na območju ob novo nastalih mejah med kraljevino SHS in Avstrijo ter Madžarsko, se trend razvoja prebivalstva po določitvi državne meje ni spremenil. Večje spremembe je to območje doživelo po drugi svetovni vojni, ko se je s pospeševanjem gospodarskega razvoja, ki se je omejeval v prvih letih na že obstoječe večje zaposlitvene centre, pojavila polarizacija in zaostajanje robnih območij. Posledice te se kažejo v gibanju prebivalstva obmejnih občin vsseverovzhodni Sloveniji s stagnacijo prebivalstva na

Tabela: 1

Število in gibanje prebivalstva po občinah v obmejnem območju 1869-1981

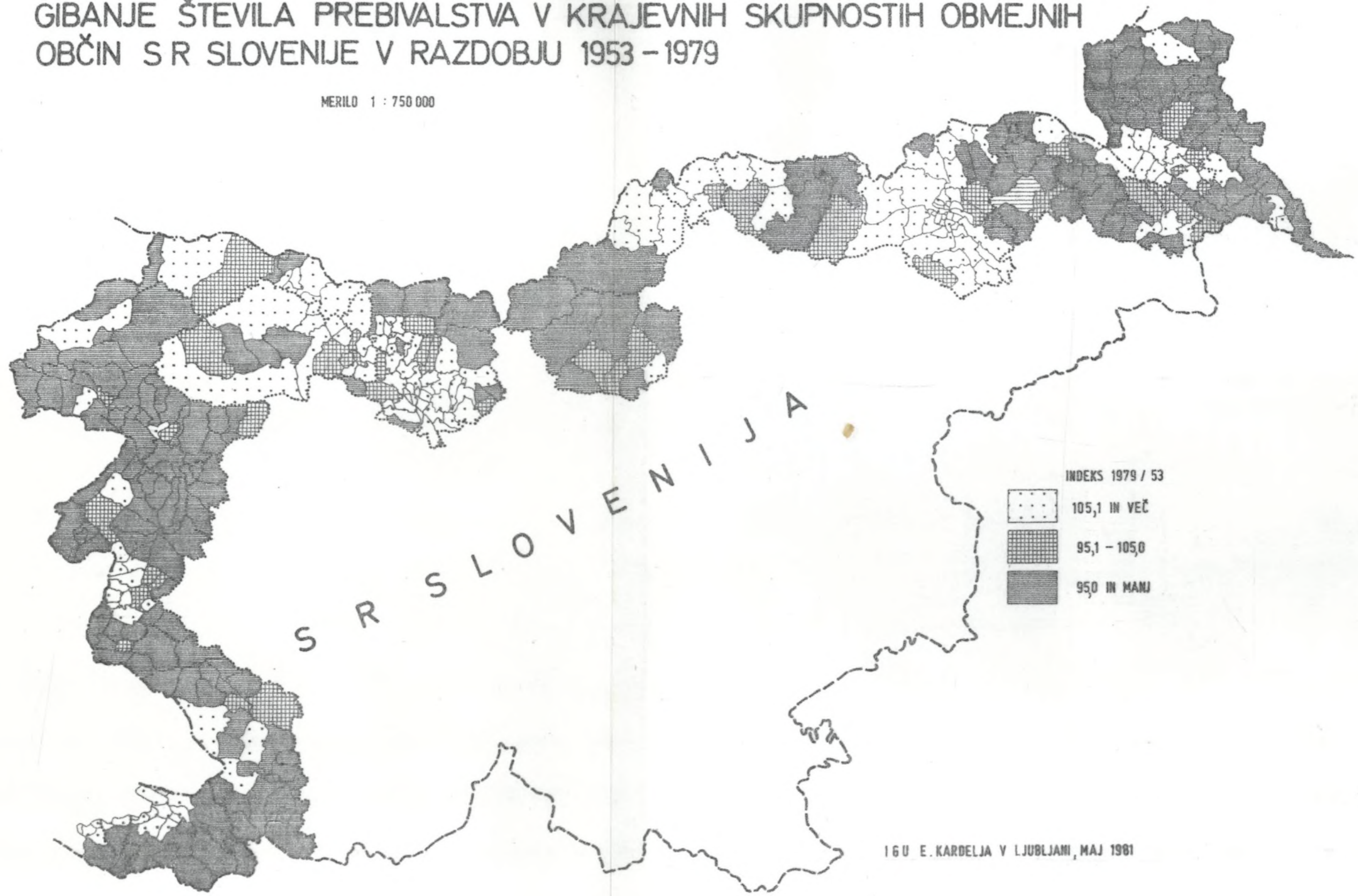
Občina	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
Piran	9993	10386	10986	11947	13585	13537	12413	9385	11410	12359	15233
indeks	100,0	103,9	109,9	119,6	135,8	135,5	124,2	93,9	114,2	123,6	152,4
Izola	4704	5477	6477	7362	8353	9206	9704	7750	9339	10488	12426
indeks	100,0	116,4	137,7	156,5	177,6	195,7	206,3	164,8	198,5	222,9	264,1
Koper	24953	28503	29702	30694	34260	32954	30433	25530	29228	35445	41887
indeks	100,0	114,2	119,0	123,0	137,3	132,1	122,0	102,3	117,1	142,0	167,8
Sežana	33224	33220	33901	34319	34308	32482	25113	24666	24015	22966	23484
indeks	100,0	100,0	102,0	103,3	103,3	97,8	75,6	74,2	72,3	69,1	90,6
Nova Gorica	44928	45630	48077	50299	55770	50000	43197	45113	46843	51459	56609
indeks	100,0	101,6	107,0	112,0	124,1	111,3	96,2	100,4	104,3	114,5	125,9
Tolmin	32172	31078	31351	30697	32334	30547	24602	24677	23503	21931	21010
indeks	100,0	96,9	97,8	95,7	100,8	95,2	76,7	76,9	73,3	68,1	65,3
Jesenice	7444	7512	8051	10559	13830	15730	20374	23218	26016	27551	30925
indeks	100,0	100,9	108,2	141,8	185,8	211,3	273,3	311,0	349,5	370,1	415,4
Radovljica	18262	17680	17391	17809	18867	20295	22560	24347	26898	28608	31809
indeks	100,0	96,8	95,2	97,5	103,3	111,1	123,5	133,3	147,2	156,6	174,1
Tržič	5466	5491	6095	6801	7100	8521	9924	10154	11350	12460	13915
indeks	100,0	100,4	111,5	124,4	129,8	155,8	181,5	185,7	207,6	227,9	254,5
Kranj	25824	24719	24236	24575	24386	28540	39087	41587	47710	56355	66096
indeks	100,0	95,7	93,8	95,2	94,0	110,5	151,4	161,0	185,0	218,2	255,9

Občina	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981
Mozirje	14420	15386	15376	15643	15296	15621	15533	15578	15160	15332	15792
indeks	100,0	106,7	106,6	108,5	106,1	108,3	107,7	108,3	105,1	106,3	109,5
Ravne	12396	12892	13088	12361	12982	14183	16120	18901	21904	23995	25921
indeks	100,0	104,0	106,6	99,8	104,7	114,4	130,0	152,5	176,7	193,5	209,1
Dravograd	5752	5875	5914	6118	5999	5884	6373	6698	7097	7596	8014
indeks	100,0	102,1	102,8	106,4	104,3	102,3	110,8	116,4	123,4	132,0	139,3
Slov. Gradec	12219	12924	13098	13516	13006	13662	14383	15055	15845	17330	19074
indeks	100,0	105,8	107,2	110,6	106,4	111,8	117,7	123,2	129,7	141,8	156,1
Radlje	15714	15869	16184	16283	15836	15198	15330	16878	17661	17057	16871
indeks	100,0	101,0	103,0	103,6	100,8	96,7	97,6	107,4	112,4	108,5	107,3
Maribor	63257	69862	74402	80842	88354	103729	123726	135151	152939	171745	184223
indeks	100,0	110,4	117,6	127,7	139,7	164,0	195,6	213,7	241,8	271,5	291,2
Lenart	17188	17037	17580	17057	17230	18104	17820	18158	17182	17159	16996
indeks	100,0	99,1	102,3	99,2	100,2	105,3	103,7	105,6	100,0	99,8	98,8
Gor. Radgona	17530	18107	18994	18466	18519	19619	20415	20425	19492	20486	20586
indeks	100,0	103,3	108,4	105,3	105,6	111,9	116,5	116,6	111,2	116,8	117,4
Murska Sobota	46696	53381	58262	62479	63251	62961	65271	64148	62567	63851	64080
indeks	100,0	114,3	124,8	133,8	136,5	134,8	133,4	137,4	134,0	136,7	137,2
Lendava	17915	20401	23554	25398	27262	27756	29643	29740	27619	26918	26563
indeks	100,0	113,9	131,5	141,8	152,2	154,9	165,5	166,0	154,2	150,2	148,2
Ljutomer	14185	14647	15302	15719	16244	17226	17853	18432	17651	18155	18518
indeks	100,0	103,3	107,9	110,8	114,6	121,4	125,7	129,9	124,4	127,9	130,5

Vir: Ž. Šifrer - Prebivalstvo naselij 1869-1969, Ljubljana 1969
 Statistični letopis SR Slovenije 1981, Ljubljana 1981

GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH OBMEJNIH OBČIN S R SLOVENIJE V RAZDOBJU 1953 - 1979

MERILO 1 : 750 000

160 E. KARDELJA V LJUBLJANI, MAJ 1981

nivoju občin, v katerih tudi prihaja do polarizacije razvoja. To smo prikazali v prvi fazi raziskave, saj je iz predloženega materiala razvidna rast v večjih urbanih središčih, medtem ko obrobje izkazuje padanje števila prebivalstva.

2.1.1. Prebivalstvo v območju v katerem veljajo določila o obmejnem prometu

Meddržavni sporazumi, ki jih je sklenila SFR Jugoslavija s sosednjimi državami v obdobju po drugi svetovni vojni, določajo območja v katerih veljajo določila o obmejnem prometu prebivalstva in blaga. V posameznih sporazumih so navedeni imenski sezname naselij, katerih prebivalstvo ima po določilih teh sporazumov posebne pravice. Da bi ugotovili kakšen odstotek prebivalstva po posameznih občinah ima možnost koriščenja posebnih pravic, smo na osnovi seznamov naselij izračunali število in deleže prebivalstva v obmejnem območju Slovenije.

V celoti sodijo v obmejno območje na območju ob jugoslovansko-italjanski državni meji občine Piran, Izola, Sežana, Nova Gorica, poleg teh pa tudi pretežni del občin Koper in Tolmin ter del občine Jesenice. Značilnost gibanja prebivalstva je, razen v primeru občin Tolmin ter Sežana, stalna rast po letu 1953. Pred tem je prišlo do velikega izseljevanja prebivalstva z območja nekdanjega dela STO, ki ga danes obsegajo občine Piran, Izola, Koper in Sežana. To dejstvo kaže na pomen sprememb poteka državne meje, ki ga ima na gibanje števila prebivalstva. V nadaljnjem razvoju prebivalstva na območju občin Koper in Tolmin pa se odraža tudi kasnejše spreminjanje funkcije državne meje, saj se delež prebivalstva v obmejnem območju stalno povečuje (tabela 2). Posebej je to očitno v primeru občine Tolmin, kjer se število prebivalstva zmanjšuje, pri tem pa se delež prebivalstva v obmejnem območju povečuje. Deterministično pojmovanje funkcije meje kot faktorja te koncentracije ni mogoče, vendar je pravgotovo dodatna možnost specifičnih vrst oskrbovanja prebivalstva eden od elementov, ki pritegujejo prebivalstvo v ta del občine.

Tabela: 2

Število in odstotek prebivalstva s stalnim bivališčem v občinah na območju katerih veljajo določila o meddržavnem maloobmejnem prometu

Občina	1948	1953	1961	1971	1981
Piran	12 292	9 385	11 410	12 359	15 233
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Izola	9 583	7 750	9 339	10 488	12 426
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Koper	27 683	22 649	27 335	33 721	40 374
%	89,0	88,0	92,3	95,1	96,4
Sežana	25 113	24 666	24 015	22 966	23 484
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nova Gorica	43 182	45 113	46 843	51 459	56 609
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tolmin	18 863	18 883	18 187	17 429	17 476
%	76,6	76,5	77,4	79,4	83,1
Jesenice	20 374	23 218	26 016	27 551	30 925
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Radovljica	14 360	15 577	17 627	19 435	22 442
%	63,6	63,9	65,5	69,9	70,5
Tržič	9 924	10 154	11 350	12 460	13 915
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kranj	3 831	4 055	4 293	4 237	4 418
%	9,8	9,7	8,9	7,5	6,7
Mozirje	10 214	10 271	10 194	10 411	10 847
%	65,7	65,9	67,2	67,9	68,7
Ravne	16 120	18 901	21 904	23 995	25 921
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dravograd	6 373	6 698	7 097	7 596	8 014
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Občina	1948	1953	1961	1971	1981
Slovenj Gradec	8 404	8 950	10 018	11 697	13 474
%	58,4	59,4	63,2	67,4	70,6
Radlje	15 330	16 878	17 661	17 057	16 871
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Maribor	31 654	33 003	34 629	36 215	36 739
%	25,5	24,4	22,6	21,0	19,9
Lenart	13 369	13 323	12 419	12 543	11 651
%	75,0	73,3	72,2	73,0	68,5
Gornja Radgona	20 415	20 425	19 492	20 486	20 586
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Murska Sobota	65 271	64 148	61 567	63 851	64 080
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lendava	29 643	29 740	27 619	16 918	26 563
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ljutomer	8 202	8 061	7 558	7 270	7 362
%	45,9	43,7	42,8	40,0	39,7

Občine ob jugoslovansko-avstrijski meji so zlasti na območju Gorenjske slabše povezane z obmejnim območjem na drugi strani meje. Določila meddržavnega sporazuma se uveljavljajo na celotnem območju občin Jesenic in Tržič ter manjšem delu občin Radovljica in Kranj. V občini Radovljica biva na obmejnem območju danes 7o odstotkov prebivalstva, v občini Kranj le 6,7 odstotka.

Značilnost obmejnega območja na Gorenjskem je stalna rast prebivalstva, povezana predvsem s karedno močno industrializacijo te regije po vojni. Takšen razvoj je bil osnovan na tradiciji industrijske proizvodnje v regiji, kot nosilne gospodarske dejavnosti v obdobju med obema vojnama. Razvoj poselitve in preslojevanja prebivalstva v tem primeru ni doživljal sprememb povezanih z opredelitvijo obmejnih območij na tem delu državne meje.

Podoben razvoj prebivalstva lahko zasledujemo tudi v vsem ostalem območju ob jugoslovansko-avstrijski državni meji. Število prebivalstva se v občinah, ki v celoti sodijo v obmejno območje kot tudi tistih v katerih je le del teritorija v okviru tega območja, enakomerno povečuje z izjemo občine Lenart. Občine v katerih ima samo določen del prebivalstva poseben položaj so Mozirje (68,7%), Slovenj Gradec (7o,6%), Maribor (19,9%) in Lenart (68,5%). Delež prebivalstva v obmejnem območju občin se, razen v primeru občin Maribor in Lenart, v relativnem odnosu do skupnega števila prebivalstva povečuje ali ostaja nespremenjen. V občini Maribor se je sicer absolutno število po letu 194o stalno poveševalo, vendar v odnosu do nagle rasti Maribora in širjenja naselij v njegovi neposredni okolici, ni doseglo iste stopnje rasti. Zato se je delež prebivalstva v obmejnem območju zmanjšal od 25,5 odstotka na sedanjih 19,9 odstotka. Za občino Lenart, ki tudi sicer doživlja nenehno nazadovanje števila prebivalstva, je prav tako značilno zmanjševanje števila prebivalstva v obmejnem območju. Po letu 1948 se je delež zmanjšal od 75 odstotkov na 68,5 odstotka kar kaže, da poseben položaj prebivalstva nima pomembnejše vloge v zadrževanju poselitve. V fazi deagrarizacije, v kateri se nahaja območje občine Lenart, se pojavlja znaten vpliv naraščajoče

industrializacije v sosednjih občinah, ki sprožajo selitvene tokove prebivalstva v bližino urbaniziranih središč.

Obmejno območje ob jugoslovansko-madžarski meji tvorijo občina Murska Sobota, občina Lendava in del občine Ljutomer. Občini Murska Sobota in Ljutomer imata poseben položaj, saj je dobršen del naselij v obeh občinah uvrščen tako v jugoslovansko-avstrijsko kot tudi jugoslovansko-madžarsko obmejno območje. Deležev nismo ločeno izračunavali, ker se na območju občine Murska Sobota stoodstotno uveljavljajo določila enega ali drugega meddržavnega sporazuma, v občini Lendava pa samo določila jugoslovansko-madžarskega sporazuma o maloobmejnem prometu. Na območju občine Ljutomer se število in delež prebivalstva v obmejnem območju stalno zmanjšujeta. Delež prebivalstva, ki stalno živi v obmejnem območju, se je po letu 1948 zmanjšal od 45,9 odstotka na 39,7 odstotka v letošnjem letu.

Pregled števila in deležev prebivalstva, ki živi v obmejnem območju zaključujemo s podatkom za celotno območje. Podatki kažejo, da je število prebivalstva v obmejnem območju naraščalo počasneje kot v republiki, saj je indeks gibanja prebivalstva 1981/1948 za obmejna območja 116,8; za republiko pa 130,8. Zato se je tudi zmanjšal delež prebivalstva, ki živi v obmejnem območju Slovenije, z 28,4 odstotka v letu 1948, na 25,4 odstotka v letu 1981. Ob jugoslovansko-italjanski meji živi danes približno 34,5 odstotka prebivalstva obmejnih območij, če ne upoštevamo prebivalcev iz dela jeseniške občine, ki tudi meji na ta del državne meje. Ocena deležev prebivalstva v obmejnih območjih ob jugoslovansko-avstrijski in jugoslovansko-madžarski meji ni povsem točna, ker moramo v obeh primerih upoštevati prebivalstvo z istega območja za del občin Murska Sobota ter Ljutomer. Glede na določila meddržavne pogodbe z Avstrijo, sodi v to obmejno območje 58,3 odstotka prebivalstva obmejnih območij. Na obmejnem območju, kjer veljajo določila jugoslovansko-madžarskega sporazuma, ki prav tako zajema območje občin Murska Sobota in Ljutomer, pa 20,4 odstotka.

2.1.2. Spolna in starostna struktura ter indeks staranja prebivalstva

Podatki o številu, deležih ter gibanju prebivalstva v obmejnem območju Slovenije nam dajo le vpogled v osnovne demografske značilnosti obravnavanega območja. Da bi ta element regionalne strukture obmejnih območij boljše spoznali, moramo proučiti tudi njegova kvalitativna svojstva.

V poročilu o delu na drugi fazi raziskave je bil dan v prilogi pregled računalniške obdelave starostne in spolne strukture prebivalstva po občinah za leto 1979. Podatke nam je odstopil Zavod SR Slovenije za statistiko iz registra prebivalstva in zato morda nekoliko odstopajo od stanja ugotovljenega ob popisu prebivalstva v letu 1981.

Spolna struktura prebivalstva kaže v vseh občinah obmejnega območja povsem enake poteze kot veljajo za Slovenijo v celoti. Značilen je torej manjši delež prebivalstva moškega spola (SRS-48,5%) z izjemo občine Radlje ob Dravi, v kateri je bilo leta 1979 relativno ravnovesje med prebivalstvom obeh spolov. Podatki so prikazani v tabeli 3. i-n karti starostne strukture prebivalstva po občinah, zato jih podrobneje ne bomo opisovali.

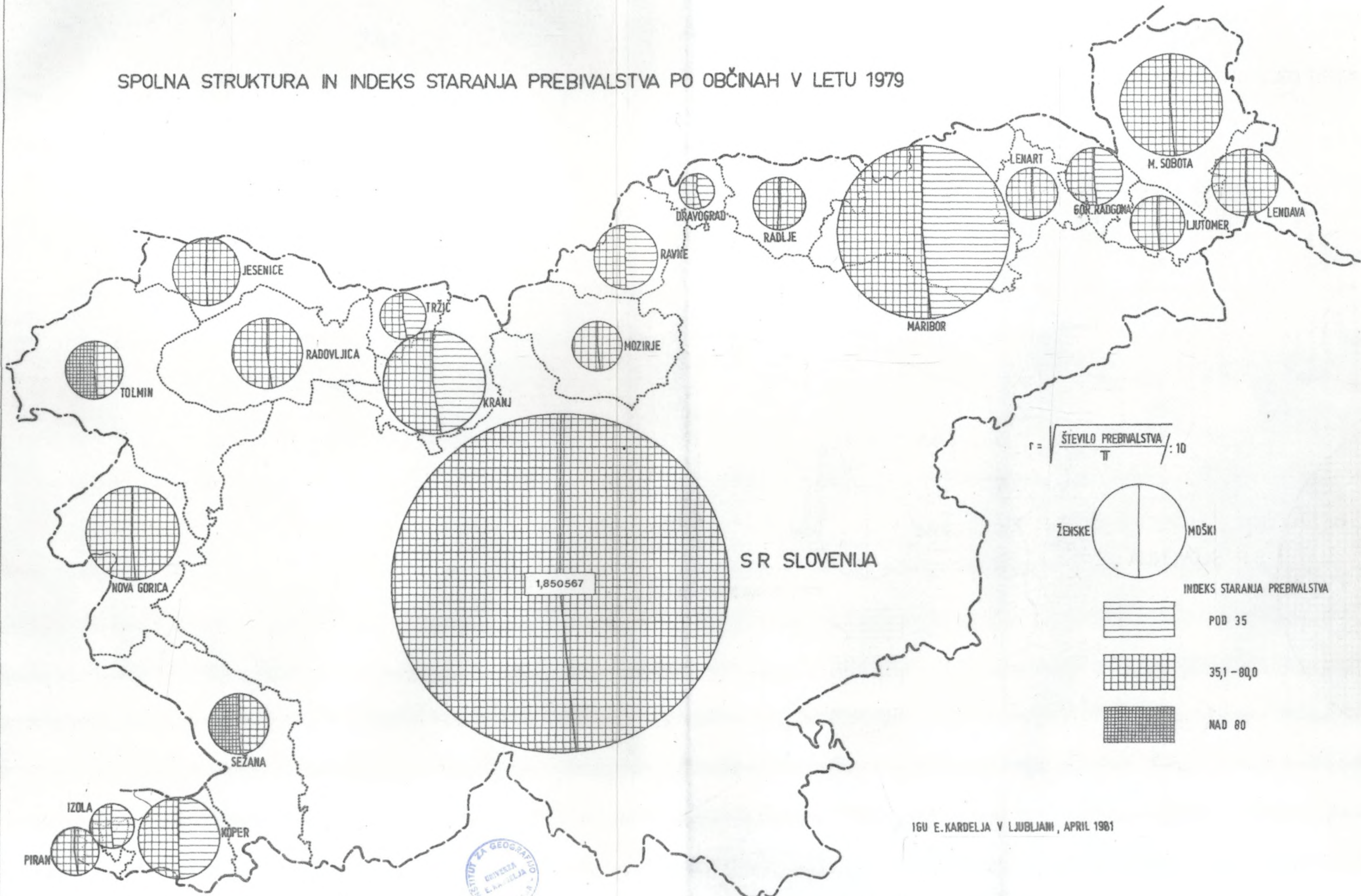
Več pozornosti namenjamo skupnemu kazalcu starostne sestave prebivalstva, to je indeksu staranja prebivalstva, ki prikazuje razmerje med številom prebivalstva v starosti do 14 let ter številom prebivalstva starega nad 65 let. Višje vrednosti indeksa, ki presegajo vrednost 100, kažejo na ostarelo strukturo prebivalstva s prevlado starega prebivalstva in manjšim potencialom za nadaljnji nemoten razvoj ter povečevanje števila prebivalstva. V povprečju dosegajo občine v obmejnem območju vrednosti med 34,5 v občini Ravne na Koroškem in 97,6 v občini Tolmin. Ostarevanje prebivalstva je vidno tudi v občini Sežana (indeks 77,7), medtem ko večina občin kaže tako imenovano zrelo starostno strukturo, v kateri so enakomerno zastopane vse

Tabela:3

Spolna struktura in indeks staranja prebivalstva v obmejnih občinah leta 1979

Občina	Štev.preb. 1979	% moških	Indeks star.moš.	Indeks star.žensk	Indeks staranja- povprečno
Piran	15 060	48,0	35,4	52,5	43,9
Izola	11 886	48,8	28,9	42,8	35,5
Koper	41 741	49,6	31,7	47,4	39,3
Sežana	23 395	49,2	62,1	94,1	77,7
N.Gorica	56 086	48,9	46,0	68,4	57,0
Tolmin	21 223	48,1	78,3	117,1	97,6
Jesenice	29 637	49,2	36,9	57,5	46,6
Radovljica	31 469	47,7	39,1	63,5	51,1
Tržič	13 573	47,1	32,3	53,4	42,8
Kranj	65 198	47,6	25,7	45,2	35,2
Mozirje	15 595	48,6	64,4	70,5	58,2
Ravne	26 045	49,9	28,2	40,9	34,5
Dravograd	8 001	46,1	32,9	47,2	39,9
Radlje	16 971	50,5	35,5	50,8	42,8
Maribor	188 325	48,5	33,7	58,8	45,9
Lenart	16 716	48,5	39,7	56,9	48,3
G.Radgona	20 843	48,5	32,5	57,4	44,6
M.Sobota	65 285	48,7	52,0	73,1	62,3
Lendava	27 188	48,5	51,7	78,4	64,7
Ljutomer	18 922	48,9	38,4	65,8	51,4
SRS	1 876 945	48,5	36,3	60,7	48,2

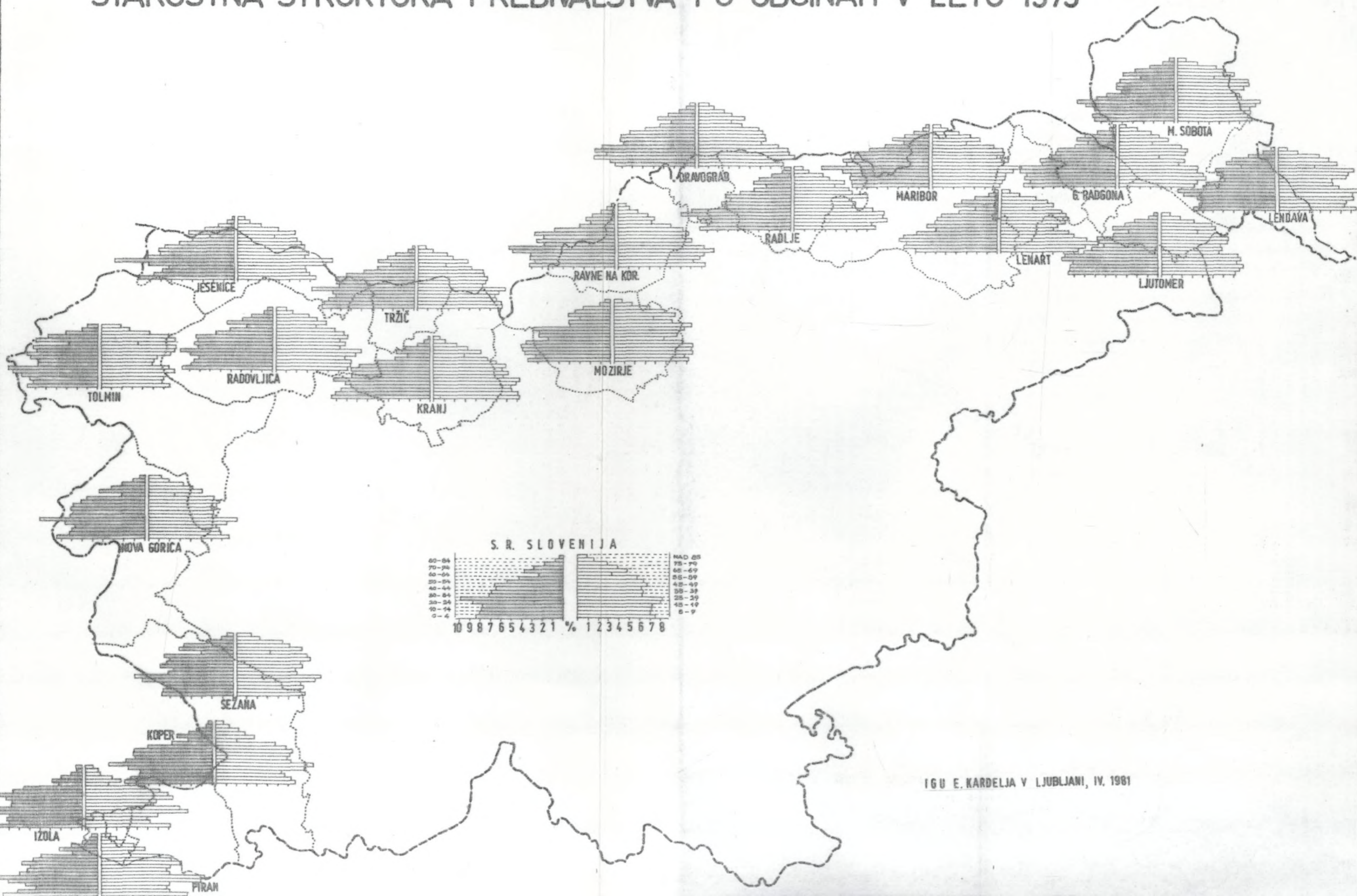
SPOLNA STRUKTURA IN INDEKS STARANJA PREBIVALSTVA PO OBCINAH V LETU 1979

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI, APRIL 1981

STAROSTNA STRUKTURA PREBIVALSTVA PO OBČINAH V LETU 1979

starostne kategorije. Najnižje vrednosti dosega indeks staranja poleg občine Ravne na Koroškem, še v občinah Kranj (34,5), Izola (35,5), Koper (39,3) in Dravograd (39,9). Pri tem moramo upoštevati dejstvo, da so indeksi izračunani za celotno prebivalstvo občin. Zato ne moremo povzeti istih zaključkov tudi za tiste dele posameznih občin, ki le z delom svojega teritorija segajo v obmejno območje, kot je na primer občina Kranj ali druge preje navedene občine z istimi karakteristikami.

Indeks staranja smo izračunali tudi ločeno po spolu, ki potrди znano značilnost, da v starelem prebivalstvu prevladujejo ženskem zato so indeksi znatno višji kot pri moških. Takšna značilnost je razumljiva zaradi izgub v vojni, ki so prizadeli predvsem moško prebivalstvo, poleg tega pa daljša življenjska doba ženske populacije in manjši delež žensk v nižjih starostnih kategorijah.

Glede na značilnosti, ki jih kaže starostna struktura kot tudi indeks staranja prebivalstva, moremo ugotoviti, da je razvoj prebivalstva v obmejnih občinah v povprečju podoben značilnostim, razvoja prebivalstva v Sloveniji, s tem da je nekolikanj slabša situacija v občinah Tolmin, Sežana, Lendava in delu občine Murska Sobota.

2.1.3. Spreminjanje gostote prebivalstva

Med demografskimi elementi, s katerimi skušamo pojasniti osnovne značilnosti razvoja, zavzema pomembno mesto poselitev pokrajine matematično izražena z gostoto prebivalstva. Četudi gre v tem primeru za relativen odnos, med spreminjajočim se številom prebivalstva in konstantno površino teritorija, ki je opredeljen z že predstavljenim gibanjem števila prebivalstva, nam gostota prebivalstva pomaga pri osvetlitvi značilnosti obmejnih območij.

V našo analizo smo vključili spreminjanje gostote prebivalstva na nivoju posameznih občin za obdobje po drugisvetovni vojni vse do letošnjega leta. Rezultati analize so predstavljeni v tabeli 4., ki podaja osnovne demografske podatke za obdobje zadnjih trideset let. Kot izhodišče smo tudi v tem primeru vzeli republiško povprečje in prikazali pomembnejša odstopanja od teh povprečkov v posameznih popisnih letih.

Znano dejstvo je, da gostota prebivalstva dosega največje vrednosti v tistih občinah, ki so najbolj urbanizirane in gospodarsko visoko razvite. Seveda pa imajo pomembno vlogo tudi prirodno-geografske poteze pokrajine, zlasti značaj reliefa. Tako so hriboviti predeli navadno redkeje poseljeni kot ravnine. Prav tako je značilna večja gostota prebivalstva v obalnih območjih, z značilno ugodno klimo in različnimi možnostmi za gospodarsko dejavnost. Zakonitosti, ki veljajo pa so seveda modificirane glede na specifične pogoje, ki se uveljavljajo v posameznih občinah.

Najvišjo gostoto prebivalstva imajo obalne obmejne občine, ki imajo takšen položaj vse od prvega popisa po vojni. Med njimi izstopa občina Izola, sledi ji občina Piran in nato Koper. V vseh treh občinah je vidna velika sprememba v gostoti prebivalstva med letoma 1948 in 1953, katere vzroke in posledice smo že obravnavali v prejšnjem poglavju. Povsem drugačna je gostota naseljenosti na kraškem območju občine Sežana, kjer komajda preseže 30 prebivalcev na km², kar predstavlja že skoraj spodnjo mejo poselitve. Vendar situacija ni kritična, ker je zaradi narave površja poselitev skoncentrirana v posamezna naselja na območjih nekdanj primernih za razvoj različnih oblik kmetijske proizvodnje. Poselitveni model se je obdržal tudi danes, okrepila pa so se predvsem naselja ob pomembnejših komunikacijah, zlasti mejnih prehodih. Po velikosti le malo manjša od sežanske občine je občina Nova Gorica, ki pa dosega trikrat večjo gostoto prebivalstva. Večji del ravninskega sveta in magel povojni razvoj novega mestnega naselja, je bil osnova za naraščanje

Tabela 4

Površina gospodinjstva in prebivalstva po spolu ob popisih ter gostota prebivalstva v obmejnih občinah SR Slovenije

Občina	Leto	Površina v km ²	Gospo- dinjstva	Prebival- stvo	Gostota prebivalstva na km ²
SR Slovenija	1948		380 950	1 439 800	71,1
	1953		410 976	1 504 427	74,3
	1961	20 256	458 853	1 591 523	78,6
	1971		515 531	1 727 137	85,3
	1981		594 890	1 884 047	93,0
Piran	1948		3 441	12 292	275,9
	1953		3 199	9 385	210,7
	1961	45	3 832	11 410	256,1
	1971		4 136	12 359	274,6
	1981		5 440	15 233	338,5
Izola	1948		2 521	9 583	339,0
	1953		2 704	7 750	274,1
	1961	28	2 989	9 339	330,4
	1971		3 383	10 488	374,6
	1981		4 207	12 426	443,8
Koper	1948		7 320	30 675	112,7
	1953		7 840	25 530	93,8
	1961	273	9 578	29 228	107,4
	1971		11 796	35 445	130,3
	1981		14 276	41 887	153,4
Sežana	1948		6 502	25 113	36,0
	1953		6 693	24 666	35,3
	1961	698	6 859	24 015	34,4
	1971		6 882	22 966	32,9
	1981		7 526	23 484	33,6
Nova Gorica	1948		11 132	43 182	71,4
	1953		12 000	45 113	74,6
	1961	605	13 195	46 843	77,4
	1971		15 791	51 459	85,1
	1981		18 030	56 609	93,6

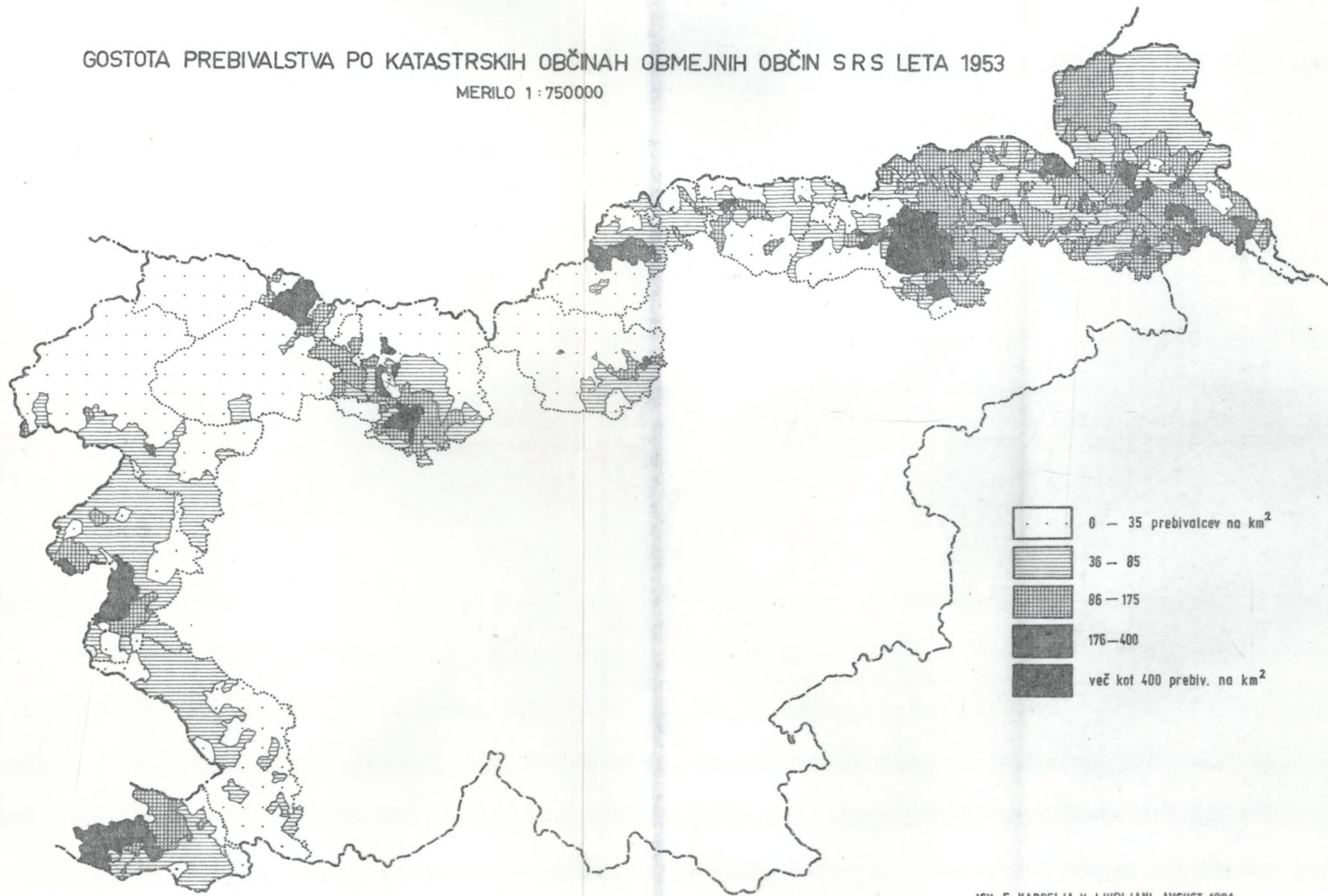
Občina	Leto	Površina v km ²	Gospo- dinjstva	Prebi- valstvo	Gostota prebivalstva na km ²
Tolmin	1948		6 821	24 602	26,2
	1953		7 093	24 677	26,3
	1961	939	7 094	23 503	25,0
	1971		6 979	21 931	23,4
	1981		7 069	21 010	22,4
Jesenice	1948		6 416	20 374	54,4
	1953		6 900	23 218	61,9
	1961	375	9 379	26 016	69,4
	1971		9 368	27 551	73,5
	1981		10 969	30 925	82,5
Radovljica	1948		6 314	22 560	35,2
	1953		6 950	24 347	38,0
	1961	641	8 126	26 898	42,0
	1971		8 801	28 608	44,6
	1981		10 289	31 809	49,6
Tržič	1948		2 953	9 924	63,9
	1953		2 965	10 154	65,3
	1961	155	3 456	11 350	73,0
	1971		3 833	12 460	80,4
	1981		4 505	13 915	89,8
Kranj	1948		10 533	39 093	86,3
	1953		12 000	41 593	91,9
	1961	453	14 380	47 779	105,5
	1971		17 101	56 355	124,4
	1981		21 192	66 096	145,9
Mozirje	1948		3 689	15 533	30,6
	1953		3 839	15 578	30,7
	1961	508	4 094	15 160	29,9
	1971		4 221	15 332	30,2
	1981		4 592	15 792	31,1
Ravne na Koroškem	1948		4 601	16 120	53,1
	1953		4 981	18 901	62,2
	1961	304	6 221	21 904	72,1
	1971		6 257	23 995	78,9
	1981		7 905	25 921	85,3

Občina	Leto	Površina v km ²	Gospo- dinjstva	Prebi- valstvo	Gostota prebivalstva na km ²
Slovenj Gradec	1948		3 159	14 383	50,3
	1953		3 566	15 055	52,6
	1961	286	3 990	15 845	55,4
	1971		4 478	17 330	60,6
	1981		5 277	19 074	66,7
Dravograd	1948		1 647	6 373	60,7
	1953		1 610	6 698	63,8
	1961	105	1 770	7 097	67,6
	1971		1 985	7 596	72,3
	1981		2 259	8 014	76,3
Radlje ob Dravi	1948		3 639	15 330	44,3
	1953		4 148	16 878	48,7
	1961	346	4 364	17 661	51,0
	1971		4 354	17 057	49,3
	1981		4 715	16 871	48,8
Maribor	1948		39 074	123 726	167,7
	1953		41 082	135 151	183,2
	1961	737	45 653	152 939	207,3
	1971		53 978	171 745	232,7
	1981		60 799	184 223	250,0
Lenart	1948		4 065	17 820	87,3
	1953		4 174	18 158	89,0
	1961	204	4 256	17 182	84,2
	1971		4 071	17 159	84,1
	1981		4 284	16 996	83,3
Gornja Radgona	1948		4 931	20 415	97,3
	1953		5 013	20 425	97,3
	1961	210	5 188	19 492	92,9
	1971		5 038	20 486	97,6
	1981		6 027	20 586	98,0

Občina	Leto	Površina v km ²	Gospo- dinjstva	Prebi- valstvo	Gostota prebivalstva na km ²
Murska Sobota	1948		14 233	65 271	94,4
	1953		14 816	64 148	92,7
	1961	692	15 107	62 567	90,5
	1971		15 990	63 851	92,4
	1981		17 200	64 080	92,6
Lendava	1948		6 466	29 643	115,7
	1953		6 930	29 740	116,1
	1961	256	6 895	27 619	107,8
	1971		6 834	26 918	105,1
	1981		7 346	26 563	103,8
Ljutomer	1948		4 207	17 835	99,8
	1953		4 571	18 432	103,1
	1961	179	4 595	17 651	98,8
	1971		4 716	18 155	101,4
	1981		5 075	18 518	103,4

GOSTOTA PREBIVALSTVA PO KATASTRSKIH OBČINAH OBMEJNIH OBČIN SRS LETA 1953

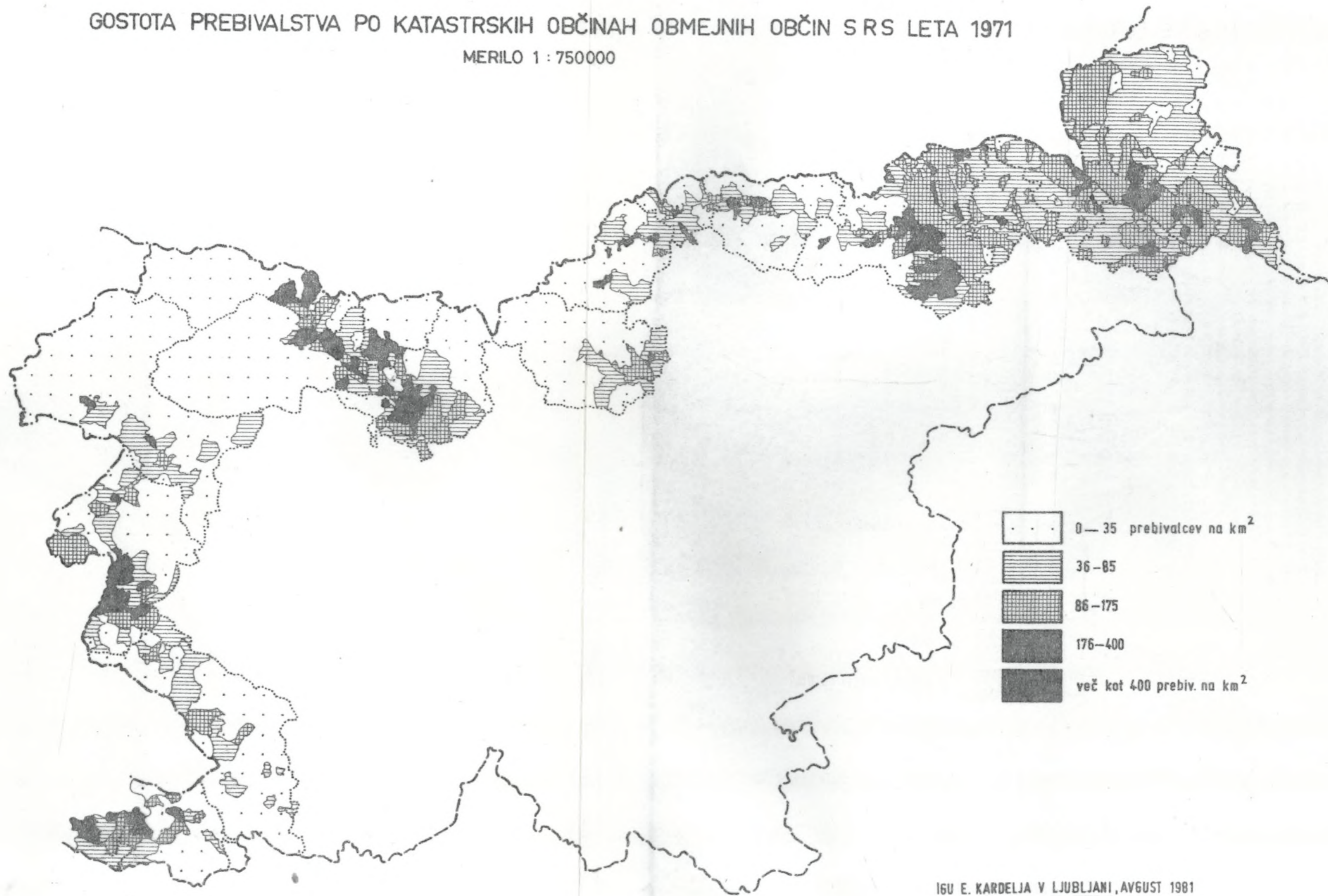
MERILO 1 : 750000

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI, AVGUST 1981

GOSTOTA PREBIVALSTVA PO KATASTRSKIH OBČINAH OBMEJNIH OBČIN S R S LETA 1971

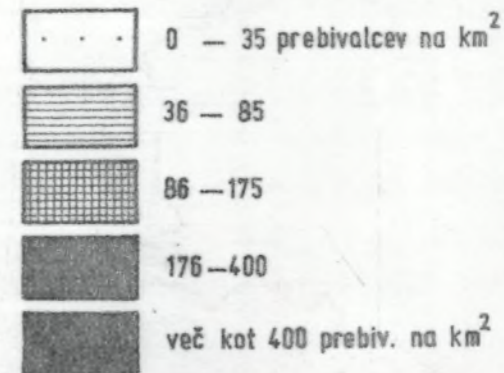
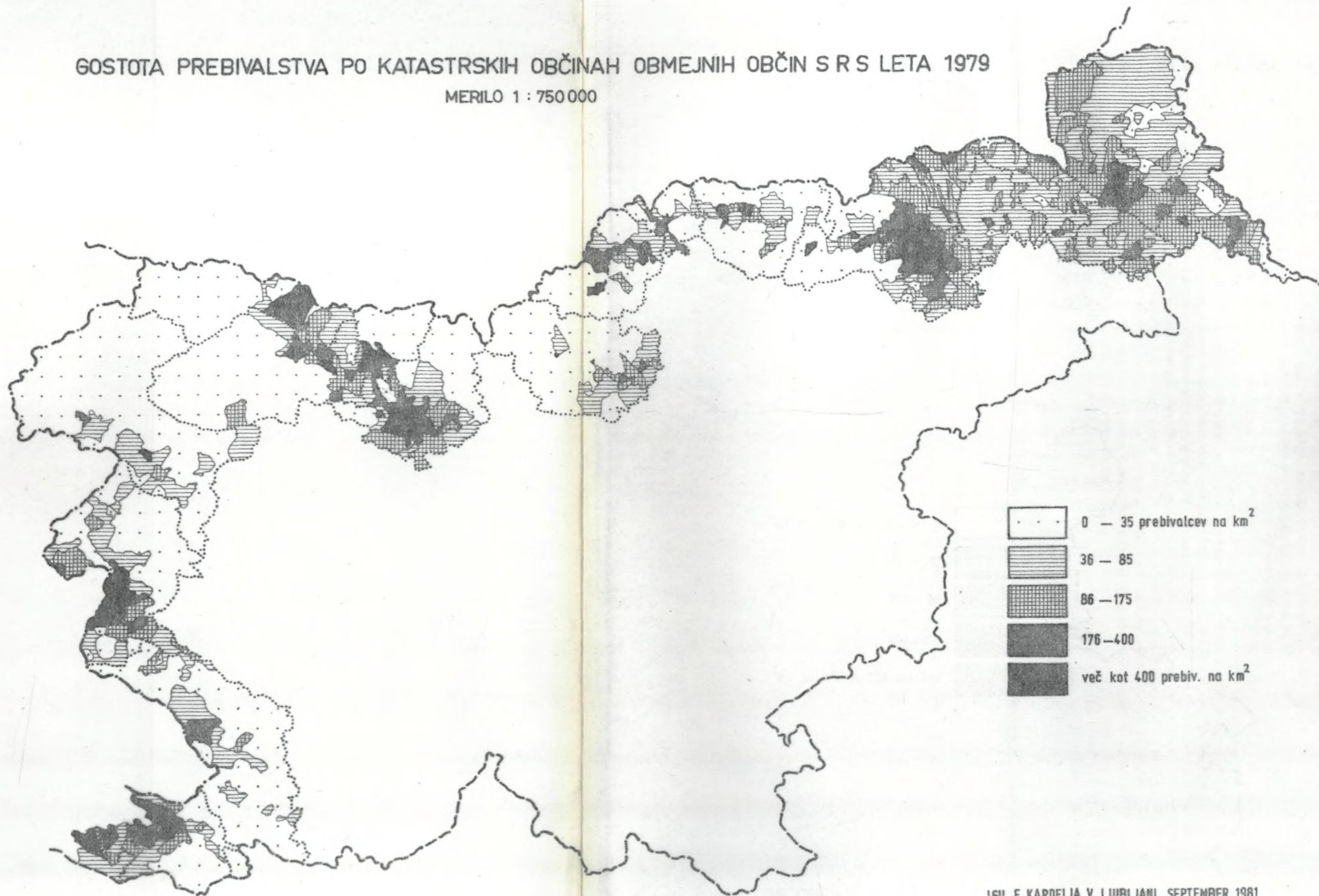
MERILO 1 : 750000

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI, AVGUST 1981

GOSTOTA PREBIVALSTVA PO KATASTRSKIH OBČINAH OBMEJNIH OBČIN S R S LETA 1979

MERILO 1 : 750 000

16U E. KARDELJA V LJUBLJANI, SEPTEMBER 1981

Števila prebivalstva v celotni občini. Novo zaposlitveno središče je predstavljalo osnovo za priseljevanje prebivalstva, zato je število prebivalstva stalno naraščalo, s tem je tudi gostota poselitve, ki danes dosega republiško povprečje 93 prebivalcev na km². Najnižjo gostoto prebivalstva med občinami obmejnega območja Slovenije ima tolminska občina in sicer 22,4 prebivalcev na km². Gorski in hribovit svet ob dejstvu, da je to po površini največja slovenska občina, so vzroki za tako nizko gostoto.

Območje ob jugoslovansko-avstrijski državni meji je pravtako različno glede gostote poselitve. Na Gorenjskem dosega z izjemo radovljiške občine, vrednosti nad 80 prebivalcev na km².

Položaj se spremeni na območju mozirske občine, ki je po gostoti poselitve sorodna sežanski in tolminski občini, saj dosega v letošnjem letu 31,1 prebivalca na km². Tudi v tem primeru moremo ugotoviti, da se tudi mozirska občina približuje spodnji meji poselitve kot jo ima po prirodnogeografskih elementih sorodna tolminska občina. Občina Ravne na Koroškem le malo zaostaja za slovenskim povprečkom in je po gostoti poselitve enaka na primer jeseniški občini. Nižji gostoti imata dravograjška in slovenjegraška občina, vendar se tudi tu kaže težnja k povečevanju števila prebivalstva. V celotnem območju ima najvišjo gostoto občina Radlje ob Dravi, ki ima tendenco nadaljnje zmanjševanja. Migracijski tokovi, ki so usmerjeni po dravski dolini na obe strani so vzrok za zmanjševanje števila prebivalstva. Sosednja občina Maribor pa dosega najvišjo gostoto prebivalstva v obmejnem območju ob jugoslovansko-avstrijski meji, vendar predvsem v mestnem predelu in njegovi okolici. Hribovit svet ob meji je namreč redko poseljen. Isto velja za vse območje Slovenskih Goric, zlasti del ob meji, medtem ko je na nivoju občin gostota blizu republiškem povprečju v občinah Lenart in Gornja Radgona. V to območje sodita tudi občina Murska Sobota in del občine Ljutomer. Za soboško občino je značilna največja gostota prebivalstva v ravnini in nekoliko manjša na Goričkem ob jugoslovansko-avstrijski meji.

Položaj je drugačen v vzhodnem delu Goriškega, kjer so gostote izredno nizke. To je predvsem območje ob jugoslovansko-madžarski meji. Nasprotno pa je ravninski del obmejnega območja z Madžarsko na teritoriju občine Lendava gosto naseljen, saj presega gostota 103,8 prebivalce na km².

Kartografski prikaz spreminjanja gostote poselitve v obmejnem območju Slovenije smo osnovali na ravni katastrskih občin. Tako smo lahko podrobneje prikazali razlike v gostoti prebivalstva znotraj posameznih občin. Pokazalo pa se je tudi postopno diferenciranje nekdanj homogenih območij. Na območju obalnih občin lahko spremljamo omejitve koncentracij prebivalstva na mestna naselja in v zadnjem času tudi ponovno širjenje območij gostejše poselitve radialno iz centrov posameznih občin. Podoben proces je značilen tudi za občino Sežana, kjer je po letu 1953 prišlo do izrazite koncentracije na območju Sežane, ki pa zaenkrat še ne izraža pomembnejšega vpliva na razvoj poselitve v neposredni okolici. Povojni razvoj je diferenciral gostoto poselitve tudi na območju preostalih dveh občin ob jugoslovansko-italjanski meji, Novi Gorici in Tolminu. V zadnjem času je vidna predvsem močna koncentracija na območju mesta Nova Gorica tik ob državni meji.

Povsem enak razvoj je doživelo tudi območje ob jugoslovansko-avstrijski meji. Tudi tu je potekala diferenciacija znotraj območij posameznih občin, z omejitvijo koncentracij na urbana naselja in zaposlitvena središča. Poselitev se je še bolj omejila na dolinska in ravninska območja, pokazale so se močne tendence praznjenja hribovitega sveta tik ob državni meji, ki ima danes na celotnem območju gostoto prebivalstva pod 35 prebivalcev na km².

Podobna diferenciacija je prisotna tudi na območju občine Murska Sobota, ki pa se predvsem odraža v različni poselitvi Goriškega in Ravenskega, katero smo že opredelili v predhodnem odstavku.

2.1.4. Socialnoekonomska struktura in gibanje števila gospodinjstev

Naše proučevanje razvoja prebivalstva v obmejnem območju smo dopolnili tudi z analizo gibanja števila gospodinjstev po posameznih krajevnih skupnostih. Različen nivo obravnavanja posameznih socialnogeografskih elementov je posledica različnih načinov zbiranja podatkov na Zavodu za statistiko, ki šele v zadnjih letih izdaja podatke na nivoju posameznih krajevnih skupnosti. Pred tem so bile osnovne enote naselja in pa katastrske občine, zato je kombinacija obeh nivojev skoraj neizbežna. Pri našem delu pa smo se odločili za osnovni nivo obravnave na ravni krajevnih skupnosti, ki danes predstavljajo osnovno družbeno in teritorijalno-upravno enoto.

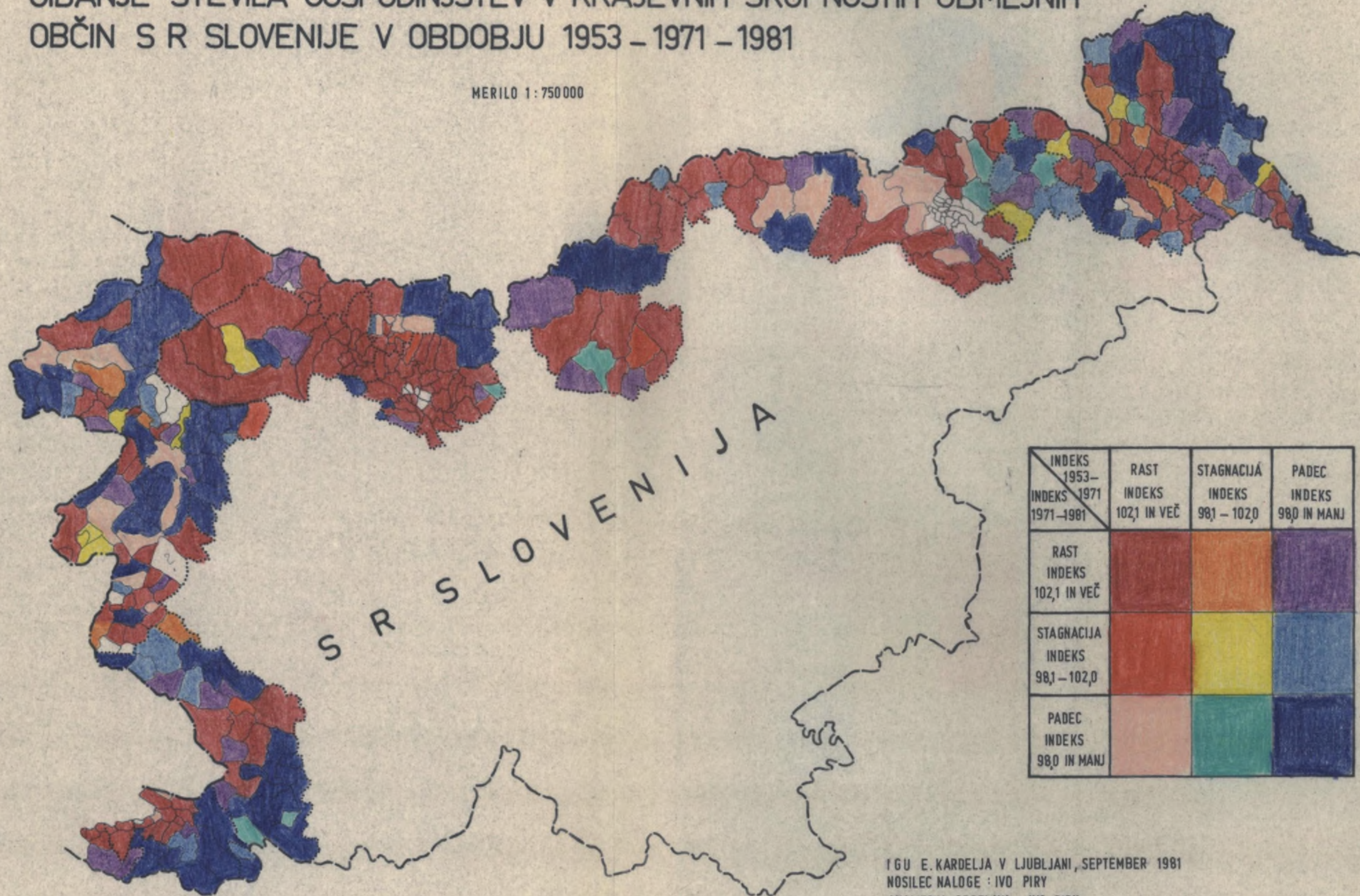
Spreminjanje števila gospodinjstev je povezano z gibanjem prebivalstva in torej izkazuje sorodne značilnosti. Zaradi lažjega primerjanja razvojnih procesov smo izdelali dvodobno karto gibanja števila gospodinjstev in sicer za obdobji 1953-1971 ter 1971 - 1981. Tako so se nam jasneje pokazala območja sprememb in pa smeri razvoja v zadnjem desetletju. Območja posameznih tipov razvoja so ponovno dokaj jasno vidne na karti.

Obmejno območje ob jugoslovansko-italjanski meji kaže izredno pestro podobo. Pozitivna gibanja so prisotna v obeh obdobjih v tistih krajevnih skupnostih, ki izkazujejo tudi sicer rast števila prebivalstva. Ponovno izstopajo krajevne skupnosti na območju obalnih urbanih aglomeracij okolica Sežane, območje Nove Gorice in zahodni del Goriških brd ter posamezne krajevne skupnosti v soški dolini. Značilno je, da se nazadovanje števila gospodinjstev kaže v prirodno neugodnih in od meje oddaljenih območjih posameznih občin. Med slednja sodijo Šarvinsko gričevje v obalnem območju, jugovzhodni in severozahodni del Krasa v sežanski občini, del Goriških brd na jugovzhodu, pobočja nad Soško dolino, Banjščice ter Šentviška planota, hribovit svet nad Baško grapo, Breginjski kot in Soča s Trento v tolminski občini.

GIBANJE ŠTEVILA GOSPODINJSTEV V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH OBMEJNIH OBČIN S R SLOVENIJE V OBDOBJU 1953 – 1971 – 1981

MERILO 1 : 750 000

INDEKS 1953- INDEKS 1971 1971-1981	RAST INDEKS 102,1 IN VEČ	STAGNACIJA INDEKS 98,1 – 102,0	PADEC INDEKS 98,0 IN MANJ
RAST INDEKS 102,1 IN VEČ			
STAGNACIJA INDEKS 98,1 – 102,0			
PADEC INDEKS 98,0 IN MANJ			

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI, SEPTEMBER 1981
 NOSILEC NALOGE : IVO PIRY
 ANALITSKA OBDELAVA : IVO PIRY
 OSNOVA KARTE : BOŽENA ANTONIČ

Krajevne skupnosti občin ob jugoslovansko-avstrijski meji imajo večinoma istosmerne razvojne tendence v obeh obdobjih. To je značilno predvsem za krajevne skupnosti gorenjskih občin kot tudi mozirske, ravenske ter dravograjske občine. Večje spremembe so doživele posamezne krajevne skupnosti v dravski dolini in na Kozjaku v radgajski in mariborski občini. Na območju občine Lenart se kaže predvsem stagnacija in padanje števila gospodinjstev z izjemo naselja Lenart. V občini Gornja Radgona se prav tako uveljavlja nazadovanje na območju Slovenskih goric, ki je značilno tudi za del občine Ljutomer, ki sega v gričevnat svet. Za Prekmurje so značilne pozitivne spremembe v zadnjem obdobju za okolico Murske Sobotice in Lendavo, medtem ko vzhodni del Goriškega kaže v obeh obdobjih nazadovanje števila gospodinjstev.

Socialno ekonomsko strukturo gospodinjstev smo lahko analizirali samo za popisni leti 1961 in 1971. Stanje je prikazano v tabeli 5. po občinah, kartografsko pa po posameznih krajevnih skupnostih za leto 1971. Splošna značilnost je močna deagrarizacija v vseh območjih rasti prebivalstva, torej v neposredni bližini urbanih centrov iz katerih se disperzno širijo učinki urbanizacije v okoliško pokrajino. Večji odstotek kmečkih gospodinjstev srečamo v hribovitih predelih in v obmejnem območju severovzhodne Slovenije, kjer je ostarelo prebivalstvo zadržalo pretežno tradicionalne agrarne strukture.

Značilnost obalnega obmejnega območja je bila v letu 1971 izrazita prevlada nekmečkih gospodinjstev v večini krajevnih skupnosti. Izjema so bile nekatere krajevne skupnosti v notranjosti, ki še ohranjajo agrarni značaj, kot na primer Gradin in Marežice v koprski občini. Povsem drugačen je položaj v občini Sežana, kjer je bila v letu 1971 zlasti na območju Brninov še vedno visok delež kmečkih gospodinjstev, medtem ko je sicer že prisotno razmeroma veliko število mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev. Občina Nova Gorica se je po vojni zaradi hitrega gospodarskega razvoja močno deagrarizirala z izjemo tistega dela, ki obsega Banjščice ter Goriška Brda. Sicer pa je bila za krajevne skupnosti v tej občini že pred desetimi leti značilna

Tabela: 5

Struktura in gibanje števila gospodinjstev v obmejnih občinah

Občina	Leto	Gospodinjstva			indeks gibanja		
		skupaj	odstotek kmečkih	odstotek nekmečkih	skupno	kmečko	nekmečko
Piran	1961	3 832	11,7	76,8	100	100	100
	1971	4 136	6,2	89,1	107,9	57,3	125,2
	1981	5 440	-	-	141,9	-	-
Izola	1961	2 989	6,3	83,7	100	100	100
	1971	3 383	4,3	91,0	113,2	77,1	123,0
	1981	4 207	-	-	140,7	-	-
Koper	1961	9 576	20,0	63,0	100	100	100
	1971	11 477	9,5	82,3	119,9	56,6	156,7
	1981	14 176	-	-	148,0	-	-
Sežana	1961	6 859			100	100	100
	1971	6 882	12,9	67,0	100,3		
	1981	7 526	-	-	142,9	-	-
Nova Gorica	1961	13 195			100	100	100
	1971	15 791	8,3	78,8	119,6		
	1981	18 030	-	-	136,6	-	-
Tolmin	1961	7 094			100	100	100
	1971	6 981					
	1981	7 069	-	-	99,6	-	-

Občina	Leto	Skupaj	Gospodinjstva		indeks gibanja		
			odstotek kmečkih	odstotek nekmečkih	skupno	kmečko	nekmečko
Radlje	1961	4 364	20,3	63,7	100	100	100
	1971	4 354	9,6	76,6	99,8	47,1	119,9
	1981	4 715	-	-	108,0	-	-
Maribor	1961	45 653	9,6	78,7	100	100	100
	1971	53 755	3,8	88,7	117,7	46,6	132,7
	1981	-	-	-	-	-	-
Lenart	1961	4 256	59,6	17,6	100	100	100
	1971	4 071	38,3	24,2	95,7	61,5	131,7
	1981	4 284	-	-	100,6	-	-
Gornja Radgona	1961	5 188	52,0	27,9	100	100	100
	1971	5 308	28,5	41,2	102,3	56,0	151,2
	1981	6 027	-	-	116,1	-	-
Murska Sobota	1961	15 107	-	-	100	100	100
	1971	15 989	42,5	31,7	105,8	-	-
	1981	17 200	-	-	113,8	-	-
Lendava	1961	6 895	-	-	100	100	100
	1971	6 834	42,5	28,6	99,1	-	-
	1981	7 346	-	-	106,5	-	-
Ljutomer	1961	4 593	45,3	26,8	100	100	100
	1971	4 705	26,5	40,9	102,4	59,8	156,0
	1981	5 075	-	-	110,4	-	-

Občina	Leto	skupaj	Gospodinjstva		indeks gibanja		
			odstotek kmečkih	odstotek nekmečkih	skupno	kmečko	nekmečko
Jesenice	1961	9 379	2,5	91,5	100	100	100
	1971	9 368	1,1	97,0	99,9	42,2	105,9
	1981	10 969	-	-	116,9	-	-
Radovljica	1961	8 122	8,4	71,5	100	100	100
	1971	8 803	3,6	87,5	108,3	47,6	132,7
	1981	10 289	-	-	126,6	-	-
Tržič	1961	3 456	4,1	86,9	100	100	100
	1971	3 832	1,5	94,1	110,9	39,7	120,1
	1981	4 505	-	-	130,3	-	-
Kranj	1961	14 380	7,9	79,4	100	100	100
	1971	17 101	3,8	88,0	118,9	57,1	131,9
	1981	21 192	-	-	147,3	-	-
Mozirje	1961	4 094	26,8	47,6	100	100	100
	1971	4 221	12,0	70,3	103,1	46,3	71,2
	1981	4 592	-	-	112,1	-	-
Ravne	1961	6 221	6,7	86,8	100	100	100
	1971	6 754	2,6	92,1	108,6	42,8	115,2
	1981	7 905	-	-	127,0	-	-
Dravograd	1961	1 770	19,4	62,0	100	100	100
	1971	1 982	8,6	78,9	112,0	49,6	142,3
	1981	2 259	-	-	127,6	-	-

močna prevlada nekmečkih gospodinjestev. V občini Tolmin so se v letu 1971 prepletali različni tipi gospodinjestev, vendar z rahlo prevlado nekmečkih gospodinjestev v vseh naseljih v Soški dolini, medtem ko je bil v dolini Bače in Idrijce tudi visok odstotek mešanih gospodinjestev.

Podobno strukturo gospodinjestev kot obalne občine imajo tudi gorenjske občine, kjer je povsod prisoten visok delež nekmečkih gospodinjestev, ki večinoma presega 60 odstotkov celotne populacije. Prav tako so prevladovala nekmečka gospodinjestva v vseh krajevnih skupnostih mozirske, ravenske, dravograjske, radeljske in mariborske občine. Večji delež mešanih gospodinjestev nad 20 odstotkov je bil prisoten zlasti v mariborski občini. Občina Lenart je imela tudi v povprečju prevlado kmečkih gospodinjestev, s tem da deleži v posameznih krajevnih skupnostih presegajo tudi 50 odstotkov. Močno so bila zastopana mešana gospodinjestva, najmanj pa je bilo nekmečkih. V občini Gornja Radgona se pojavljajo krajevne skupnosti z različno strukturo gospodinjestev in enotnega tipa. Vendar so bila v večini kmečka ali mešana gospodinjestva. Prevlada kmečkih gospodinjestev je bila v letu 1971 prisotna tudi v občinah Murska Sobota in Lendava, medtem ko so bila v občini Ljutomer relativno najmočneje zastopana mešana gospodinjestva.

2.1.5. Ekonomska struktura aktivnega prebivalstva

Analizo aktivnega prebivalstva v obmejnem območju Slovenije smo naredili na osnovi podatkov za posamezna popisna leta. Dopolnili pa smo jo z analizo zaposlenosti v organizacijah združenega dela v zadnjem desetletju. Pri tem smo deloma spremenili metodologijo združevanja posameznih vrst gospodinjskih dejavnosti, saj smo za zadnje desetletje gradbeništvo prišteli k sekundarnim dejavnostim in tako omejili terciarne dejavnosti na resnično čiste storitvene dejavnosti. Zato se podatki med stanjem popisa 1971 in stanjem zaposlenih v OZD leta 1970 nekoliko razlikujejo.

Stanje iz leta 1953 se je popolnoma spremenilo do leta 1971, ko so se v vseh občinah obmejnega območja z redkimi izjemami (Lenart, Lendava, Murska Sobota, Gornja Radgona in Ljutomer) že povsem uveljavili učinki industrializacije. V večini občin je namreč delež zaposlenih v sekundarnih dejavnostih presegel 50 odstotkov. Močno pa so se uveljavile tudi tendence terciarizacije gospodarstva, ki v zadnjem desetletju ponekod prevzema vodilno vlogo v gospodarstvu obmejnih občin.

Leta 1953 je bil v večini obmejnih občin še vedno močno prisoten primarni sektor, saj je z izjemo občin Jesenice in Tržič povsod presegal četrtno vsega aktivnega prebivalstva. Strukture so prikazane v tabeli 6. po posameznih občinah za posamezna popisna leta. Zato je opis stanja po posameznih občinah nepotreben. Vendar bi radi opozorili na nekatere značilnosti v spreminjanju strukture aktivnega prebivalstva v obravnavanem obdobju.

Za občine ob jugoslovansko-italijanski državni meji je značilno večje povečevanje deleža zaposlenih v sekundarnih dejavnostih v občinah Koper, Sežana, Nova Gorica in Tolmin v katerih se je delež do leta 1971 povečal za enkrat. Tudi zaposlenost v terciarnem sektorju se je v naštetih občinah, katerim je treba prišteti še občini Piran in Izola, relativno povečala za enkrat. Prestrukturiranje aktivnega prebivalstva je v tem delu obmejnega območja potekalo izredno hitro. Močna deagrarizacija, ki je opazna v občinah ob jugoslovansko-italijanski državni meji, je namreč značilen pokazatelj inovacijskih procesov, katere je sprožila in omogočila odprtost državne meje. Vzroki za takšno intenzivnost procesov prestrukturiranja so deloma tudi v zgodovinskem razvoju tega dela obmejnega območja. Le-to je bilo zaradi specifičnih prirodnogeografskih elementov in geografskega položaja že v preteklosti bolj vključeno v druge gospodarske dejavnosti izven kmetijstva.

Tabela 6

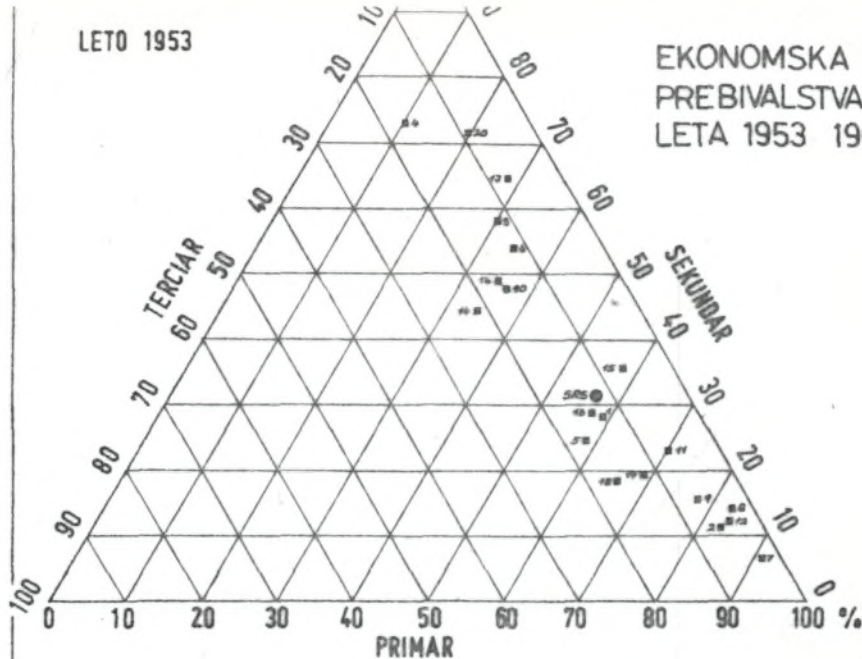
Ekonomska struktura aktivnega prebivalstva po popisih leta 1953, 1961 in 1971 v obmejnih občinah

		Skupaj	Primarni sektor	Sekundarni sektor	Terciarni sektor	Kvartarni sektor
Piran	1953	100	29,6	38,7	17,3	14,4
	1961	100	18,3	40,7	25,7	15,3
	1971	100	10,2	33,8	41,0	15,0
Izola	1953	100	27,7	54,7	9,3	9,3
	1961	100	15,9	61,1	12,4	10,6
	1971	100	6,6	60,9	20,2	12,3
Koper	1953	100	53,0	18,9	12,5	15,6
	1961	100	34,2	29,8	18,2	17,8
	1971	100	15,3	39,9	27,8	17,0
Sežana	1953	100	62,7	15,2	14,4	7,7
	1961	100	45,9	23,5	21,0	9,6
	1971	100	31,7	33,8	22,5	9,0
Nova Gorica	1953	100	55,6	24,9	11,7	7,8
	1961	100	40,8	33,4	13,7	12,1
	1971	100	19,8	50,4	18,0	11,8
Tolmin	1953	100	66,8	15,5	9,5	8,2
	1961	100	50,3	27,6	12,4	9,7
	1971	100	34,3	42,0	15,1	8,6
Jesenice	1953	100	7,9	70,0	14,3	7,8
	1961	100	5,1	62,9	20,4	11,6
	1971	100	3,5	64,0	20,2	12,3
Radovljica	1953	100	31,4	44,8	14,6	9,2
	1961	100	23,2	52,7	14,7	9,4
	1971	100	13,7	60,4	17,2	8,7
Tržič	1953	100	17,3	69,9	6,9	5,9
	1961	100	10,8	73,6	8,9	6,7
	1971	100	6,9	76,8	9,2	7,1
Kranj	1953	100	30,6	51,0	8,9	9,5
	1961	100	19,0	58,1	11,0	11,9
	1971	100	11,7	62,3	14,5	11,5

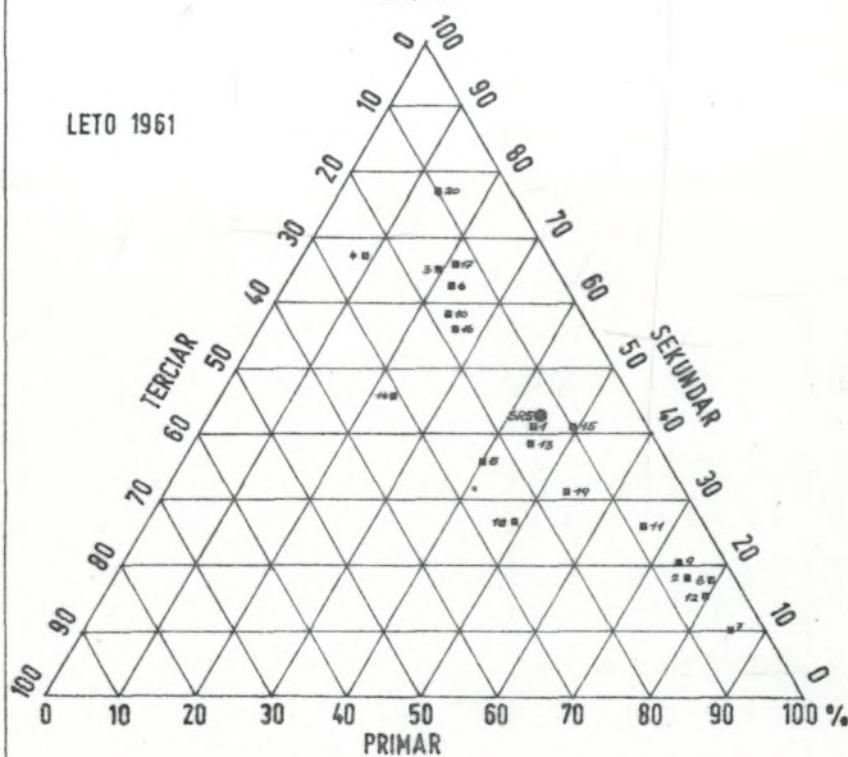
		Skupaj	Primarni sektor	Sekundarni sektor	Terciarni sektor	Kvartarni sektor
Mozirje	1953	100	68,8	21,4	6,6	3,2 ⁸
	1961	100	64,0	24,1	6,3	5,6
	1971	100	43,6	41,0	10,1	5,3
Ravne na Koroškem	1953	100	26,9	62,3	6,4	4,4
	1961	100	19,1	63,4	9,5	8,0
	1962	100	13,0	67,9	10,0	9,1
Slovenj Gradec	1953	100	62,5	22,2	8,0	7,3
	1961	100	46,6	36,0	7,9	9,5
	1971	100	30,6	50,1	8,3	11,0
Dravograd	1953	100	57,0	26,6	11,0	5,4
	1961	100	40,8	38,3	12,3	8,6
	1971	100	24,9	50,2	15,0	9,9
Radlje ob Dravi	1953	100	55,8	34,2	6,1	3,9
	1961	100	46,7	38,6	7,7	7,0
	1971	100	35,3	48,1	10,2	6,4
Maribor	1953	100	32,5	44,8	12,5	10,2
	1961	100	20,1	53,7	13,6	12,6
	1971	100	12,7	58,1	16,2	13,0
Lenart	1953	100	89,5	6,3	1,9	2,3
	1961	100	83,9	9,0	3,2	3,9
	1971	100	73,3	16,3	6,0	4,4 ⁸
Gornja Radgona	1953	100	81,9	10,5	4,1	3,5
	1961	100	73,8	16,2	3,9	6,1
	1971	100	58,1	26,2	8,2	7,5
Murska Sobota	1953	100	82,4	11,0	3,0	3,6
	1961	100	77,5	13,0	4,0	5,5
	1971	100	68,8	19,1	6,0	6,1
Lendava	1953	100	81,2	13,8	2,3	2,7
	1961	100	77,9	16,4	2,5	3,2
	1971	100	71,8	20,6	3,4	4,2
Ljutomer	1953	100	76,3	14,3	4,9	4,5
	1961	100	71,5	18,3	4,6	5,6
	1971	100	59,7	27,9	6,3	6,1

LETO 1953

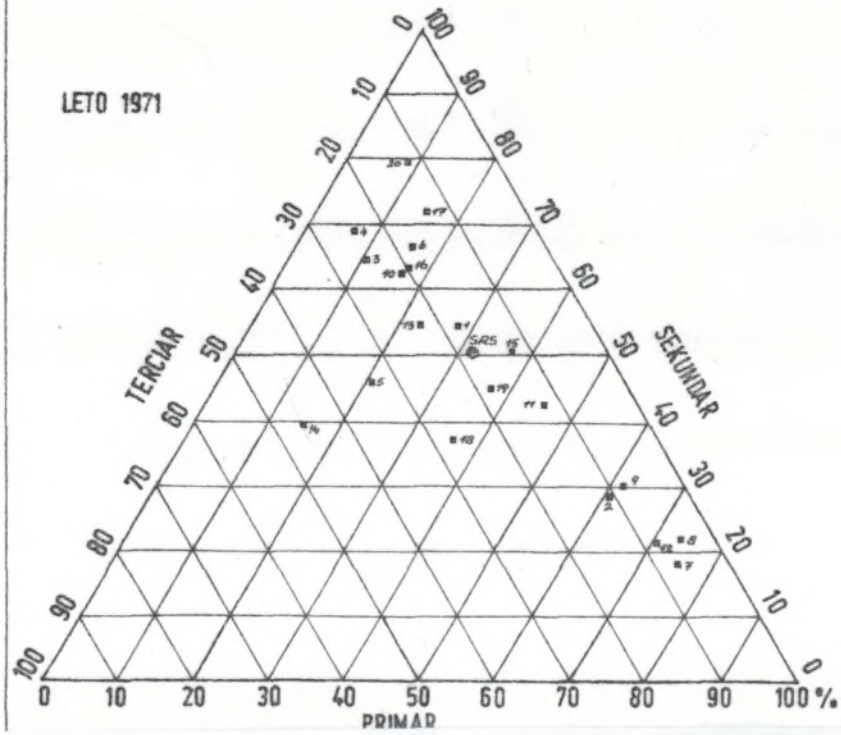
EKONOMSKA STRUKTURA AKTIVNEGA
PREBIVALSTVA OBMEJNIH OBČIN SRS
LETA 1953 1961 IN 1971

LETO 1961

LETO 1971

OBČINE :

- 1 DRAVOGRAD
- 2 GORNJA RADGONA
- 3 IZOLA
- 4 JESENICE
- 5 KOPER
- 6 KRANJ
- 7 LENART
- 8 LENDAVA
- 9 LJUTOMER
- 10 MARIBOR
- 11 MOZIRJE
- 12 MURSKA SOBOTA
- 13 NOVA GORICA
- 14 PIRAN
- 15 RADLJE OB DRAVI
- 16 RADOVLJICA
- 17 RAVNE NA KOROŠKEM
- 18 SEŽANA
- 19 TOLMIN
- 20 TRŽIČ

Pri obravnavi struktur aktivnega prebivalstva v obmejnem območju ob jugoslovansko-avstrijski državni meji lahko ponovno ugotovimo specifičen položaj Gorenjske. Ta se najbolj odraža prav v ekonomski strukturi prebivalstva. Že v času popisa iz leta 1953 so imele gorenjske občine razen Radovljice, preko 50 odstotkov aktivnega prebivalstva zaposlenega v sekundarnih dejavnostih. Do leta 1971 pa se je ta odstotek še naprej povečeval. Ustrezno temu se je zmanjšal delež aktivnih v primarnem sektorju, ki je leta 1953 samo v občinah Radovljica in Kranj presegel 30 odstotkov vsega aktivnega prebivalstva. Značilno za gorenjske občine je tudi enakovreden delež aktivnega prebivalstva zaposlenega v terciarnem in kvartarnem sektorju, ki ni doživljal različnih sprememb z izjemo radovljiške občine zaradi turistične funkcije Bleda. Za vse ostalo obmejno območje ob jugoslovansko-avstrijski meji je značilno, da je bil v vseh občinah z večjim deležem hribovitega gričevnatega sveta prisoten visok odstotek aktivnega prebivalstva v primarnem sektorju. Deagrarizacija je bila tudi tu prisotna, vendar je bila močnejša stopnja preobrazbe vezana na gospodarsko razvitejše občine, kot so bila območja starih in novih industrijskih centrov na Ravnah in v Mariboru. Povsod drugod je bil že leta 1971 močno prisoten primarni sektor, kot na primer v moziški občini. (43,6% aktivnih v primarju, predvsem pa v pomurskih občinah Gornja Radgona (58,1%), Murski Soboti (68,8%), Lendavi (71,8%) in Ljutomeru (59,7%), medtem ko je imela najvišji delež v primarju aktivnih občina Lenart (73,3%). Sekundarni sektor je najmočnejše prisoten na Ravnah in v Mariboru, pomembnejši delež pa je do 1971. leta zavzemal tudi v občinah Dravograd, Slovenj Gradec in Radlje ob Dravi. Tudi na področju terciarnih dejavnosti izstopata tedaj najbolj razviti občini Ravne ter Maribor. Vse ostale občine pa so v letu 1971 niti ne dosegajo lo odstotne zaposlitve v terciarnem sektorju. Še slabši je bil položaj glede zaposlitve v kvartarnih dejavnostih. Vse to so seveda značilnosti razkroja agrarne družbe pod vplivom industrializacije, zato je v

ospredju prestrukturiranje iz primarnega v sekundarni sektor dejavnosti. Tradicionalna struktura in slabša povezanost preko meje, ki razmejuje v pogledu socioekonomske strukture prebivalstva dokaj homogena območja, so zavirali inovacijske procese.

Zadnje desetletje sprememb v zaposlitveni strukturi smo obravnavali na osnovi podatkov o zaposlenih delavcih v organizacijah združenega dela po kraju zaposlitve. V tej analizi smo nekoliko drugače grupirali podatke po sektorjih dejavnosti. Tako se je pokazalo, da je delež delavcev zaposlenih v terciarnih dejavnostih v zadnjem desetletju samo ponekod še naprej naraščal. To je v nasprotju s hipotezo o pomenu in obsegu terciarnih dejavnosti v obmejnem območju. Prav tako so v skoraj nespremenjenem položaju ostale kvartarne dejavnosti. Skorajda nepomembno mesto zavzema zaposlovanje v organizacijah združenega dela s področja primarne proizvodnje, ki se tekom desetletja povsod zmanjšuje na simboličen delež nekaj odstotkov. Večji je ta odstotek v občinah z razvitim gozdarstvom ali specializirano kmetijsko proizvodnjo v družbenem sektorju.

Osnovne strukturne spremembe so se v zadnjem desetletju pojavljale v odnosu med zaposlenimi v sekundarnih ter terciarnih dejavnostih. Zanimiva je diferenciacija posameznih občin. Tako ima med obalnimi občinami najvišji delež v terciarju zaposlenih piranska občina, v sekundarnih dejavnostih pa je največ delavcev zaposlenih v občini Izola. Koprška občina ima relativno enak delež zaposlenih v obeh sektorjih. Na območju sežanske občine prihaja do preobrata v korist večjega deleža v sekundarni dejavnosti zaposlenih. V občini Nova Gorica delavci v tej dejavnosti predstavljajo dve tretjini vseh zaposlenih v združenem delu. Enako stanje je prisotno v tolminski občini. Takšna struktura, kot je značilna za novogoriško in tolminsko občino, je prisotna tudi v vseh občinah obmejnega območja ob jugoslovansko-avstrijski državni meji, kot tudi v občinah Lendava in Ljutomer.

Tabela: 7

Struktura zaposlenih v združenem delu po sektorjih dejavnosti
v obdobju 1970 - 1980

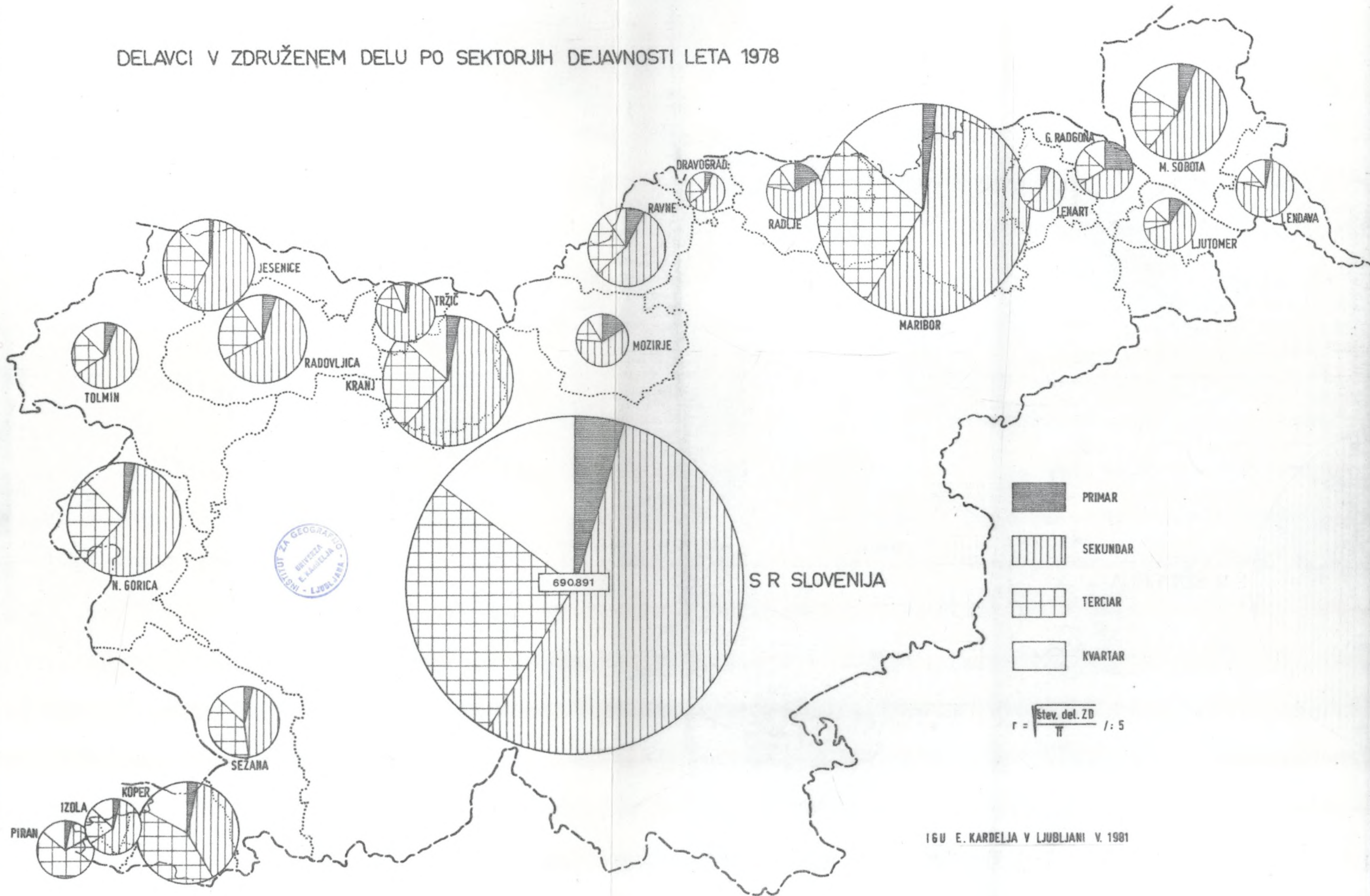
Občina	Leto	vsi delavci v ZD	primar.	sekundar.	terciar.	kvartar.
Piran	1970	4 768	5,5	21,6	60,0	12,6
	1972	4 865	3,0	18,9	64,7	13,3
	1974	5 428	2,7	17,6	65,9	13,6
	1976	6 098	2,3	11,8	71,5	14,3
	1978	6 811	1,1	15,9	68,7	14,1
	1980	7 048	0,9	15,7	67,3	14,5
Izola	1970	4 102	1,7	67,5	19,4	11,2
	1972	4 655	2,0	66,4	20,4	11,0
	1974	4 973	1,6	66,1	20,1	12,1
	1976	5 359	5,6	61,3	21,5	11,4
	1978	5 391	3,6	63,5	19,5	13,2
	1980	5 741	3,3	61,6	20,9	13,9
Koper	1970	14 975	5,5	40,5	37,9	15,9
	1972	15 346	5,4	35,6	39,9	18,9
	1974	16 726	5,6	35,0	39,8	19,4
	1976	18 083	1,9	35,9	31,3	20,7
	1978	19 534	0,9	30,2	41,1	17,6
	1980	18 689	1,0	39,9	43,0	16,0
Sežana	1970	6 166	6,0	35,3	47,2	11,3
	1972	6 799	1,8	36,3	51,1	10,6
	1974	7 185	1,9	38,4	48,3	11,2
	1976	7 516	3,2	38,1	46,1	12,4
	1978	8 040	2,0	46,3	38,6	12,9
	1980	8 440	1,5	47,8	37,4	13,1
Nova Gorica	1970	16 719	4,1	51,0	31,1	13,6
	1972	19 202	3,6	55,2	27,7	13,3
	1974	21 123	3,6	55,8	26,4	13,9
	1976	23 641	3,6	57,7	24,0	14,5
	1978	25 659	1,6	61,9	23,6	12,7
	1980	26 392	1,6	59,2	26,2	12,8

Občina	Leto	vsi delavci v ZD	primar.	sekundar.	terciar.	kvartar.
Tolmin	1970	4 518	7,6	54,5	26,2	11,5
	1972	5 050	6,9	56,8	25,0	11,2
	1974	5 319	6,5	56,1	25,7	11,4
	1976	5 692	5,1	61,2	21,4	12,1
	1978	6 279	4,2	60,7	22,5	12,5
	1980	6 533	3,9	61,4	22,1	12,4
Jesenice	1970	11 797	0,9	62,1	25,6	11,3
	1972	12 631	1,0	61,5	26,6	10,7
	1974	13 804	1,0	62,9	25,3	10,7
	1976	14 416	0,9	63,9	23,3	11,2
	1978	14 767	0,6	56,4	31,2	11,6
	1980	14 695	0,4	56,3	31,2	11,9
Radovljica	1970	9 948	7,8	58,3	25,1	8,7
	1972	10 518	7,3	58,6	24,7	9,2
	1974	11 124	6,4	59,7	25,2	8,5
	1976	11 311	4,9	59,5	25,2	9,8
	1978	12 134	3,9	61,1	24,8	10,0
	1980	12 229	4,4	59,3	25,5	10,6
Tržič	1970	5 260	2,8	79,3	12,2	5,6
	1972	5 333	2,3	78,9	12,7	5,9
	1974	5 480	2,1	79,5	12,1	6,1
	1976	5 658	2,2	77,7	13,5	6,4
	1978	5 802	1,8	79,5	11,8	6,6
	1980	5 907	1,7	77,9	12,7	7,6
Kranj	1970	23 496	4,7	61,9	20,1	13,1
	1972	24 823	4,2	60,4	21,9	13,3
	1974	27 592	4,1	59,5	22,7	13,5
	1976	28 942	3,2	61,2	22,1	13,2
	1978	30 859	2,3	59,8	24,5	13,2
	1980	31 682	1,7	58,5	26,5	13,0

Občina	Leto	vsi delavci v ZD	primar.	sekundar.	terciar.	kvartar.
Mozirje	1970	2 627	7,1	62,6	19,9	10,2
	1972	2 980	7,8	61,3	21,4	9,3
	1974	3 225	7,6	75,0	8,4	8,9
	1976	3 487	22,3	58,4	9,9	9,2
	1978	3 626	16,9	58,5	15,1	9,3
	1980	3 952	11,4	58,6	20,3	9,6
Ravne	1970	8 503	3,9	75,1	12,0	8,7
	1972	9 463	3,6	75,3	12,1	8,8
	1974	10 370	2,9	75,5	12,2	9,3
	1976	10 769	2,7	73,9	13,1	10,1
	1978	11 328	1,8	59,5	28,9	9,6
	1980	11 772	1,6	61,1	27,2	9,9
Dravograd	1970	1 516	6,0	51,1	31,4	11,4
	1972	1 922	5,3	57,8	27,0	9,8
	1974	2 192	5,3	60,0	24,8	9,7
	1976	2 225	2,6	58,6	27,8	10,8
	1978	2 537	3,7	61,8	22,7	11,6
	1980	2 703	4,1	60,9	21,9	12,9
Slovenj Gradec	1970	4 049	12,6	54,7	13,9	18,5
	1972	4 440	10,2	57,6	13,4	18,6
	1974	5 085	1,4	65,6	13,5	19,4
	1976	5 503	11,6	59,4	15,5	20,4
	1978	6 070	6,7	55,8	17,4	19,9
	1980	6 646	5,2	55,8	20,9	17,9
Radlje	1970	3 352	17,2	60,2	13,6	8,8
	1972	3 703	15,6	62,9	13,1	8,3
	1974	3 877	16,0	62,3	12,5	9,0
	1976	4 154	15,0	62,5	13,2	9,0
	1978	4 492	10,2	64,7	15,3	9,5
	1980	4 994	9,5	66,8	13,9	9,7

Občina	Leto	vsi delavci v ZD	primar.	sekundar.	terciar.	kvartar.
Maribor	1970	67 181	2,8	60,0	24,1	12,8
	1972	70 651	2,9	58,6	25,0	13,3
	1974	75 835	2,9	59,0	24,3	13,6
	1976	81 751	2,8	58,3	24,4	14,2
	1978	89 223	1,5	58,4	26,5	13,4
	1980	91 991	1,5	56,6	28,4	13,4
Lenart	1970	1 019	22,8	18,7	24,5	33,8
	1972	1 129	17,0	20,4	32,0	30,4
	1974	1 440	13,6	33,5	24,0	28,7
	1976	1 658	9,3	36,9	25,9	27,7
	1978	1 977	6,8	52,5	14,7	25,8
	1980	2 260	7,1	53,6	12,9	26,2
Gor.Radgona	1970	3 739	21,6	44,6	20,1	13,6
	1972	4 207	18,6	43,5	23,7	12,8
	1974	5 048	17,0	45,4	25,0	12,4
	1976	5 338	14,1	36,6	31,7	17,4
	1978	5 947	8,9	58,0	20,1	12,8
	1980	6 649	8,0	61,1	18,7	12,1
Murska Sobota	1970	9 804	5,9	47,7	26,3	19,9
	1972	11 249	5,7	48,8	26,9	18,4
	1974	12 688	5,6	48,7	27,9	17,6
	1976	13 865	5,5	50,4	25,7	18,2
	1978	16 115	4,4	55,5	33,2	16,8
	1980	17 277	4,4	56,3	22,5	16,6
Lendava	1970	3 525	5,9	67,1	12,2	14,6
	1972	2 869	5,6	65,6	14,2	14,3
	1974	4 383	5,9	66,6	14,2	13,1
	1976	4 785	5,6	66,4	14,8	13,1
	1978	6 003	2,5	75,6	10,4	11,3
	1980	6 608	2,3	76,3	10,1	11,1
Ljutomer	1970	3 077	19,1	51,9	15,0	13,9
	1972	3 270	16,7	51,3	18,1	13,7
	1974	3 554	16,5	51,5	17,8	14,0
	1976	4 012	15,0	50,1	20,8	13,9
	1978	4 570	9,8	54,4	17,3	13,3
	1980	5 008	9,2	61,7	16,0	12,9

DELAVCI V ZDRUŽENEM DELU PO SEKTORJIH DEJAVNOSTI LETA 1978

Stanje zaposlenosti po posameznih sektorjih gospodarske dejavnosti v združenem delu smo prikazali s karto za leto 1978. Poleg tega smo zaradi predstavitve razporeditve delovnih mest in zaposlitvenih možnosti v obmejnih območjih, izdelali karto števila zaposlenih delavcev v združenem delu po krajevnih skupnostih, v katerih so zaposleni. Komentar k prvi karti je podan že v predhodnih odstavkih, zato se tu omejujemo predvsem na drugo karto. Namen predstavitve števila delovnih mest v združenem delu je bil prikazati gospodarsko aktivnost obmejnih območij. Iz karte je razvidno, da je le nekaj krajevnih skupnosti v celotnem obmejnem območju brez delovnih mest. To so predvsem krajeвне skupnosti brez večjih naselij, v katerih število prebivalstva stagnira ali pa upada, ter brez ugodne prometne dostopnosti. Za večino krajevnih skupnosti je namreč značilno, da imajo vsaj 1 do 10 delovnih mest, medtem ko jih ima večina več kot 50 delovnih mest. Večje koncentracije delovnih mest so razumljivo v večjih zaposlitvenih središčih, kjer presegajo število 1000 ali celo 3000 zaposlenih v združenem delu. Če primerjamo posamezne dele obmejnega območja Slovenije med seboj vidimo, da je večje število zaposlenih prisotno v krajevnih skupnostih, ki so bližje večjim gospodarskim centrom iz katerih se širijo vplivi v okoliška naselja. Predvsem se ti učinki polcentričnega vzpodbujanja razvoja kažejo v obmejnem območju ob jugoslovansko-italjanski državni meji, za katero je obenem značilno, da ti vplivi ne segajo daleč in so močno pogojeni s prometno dostopnostjo.

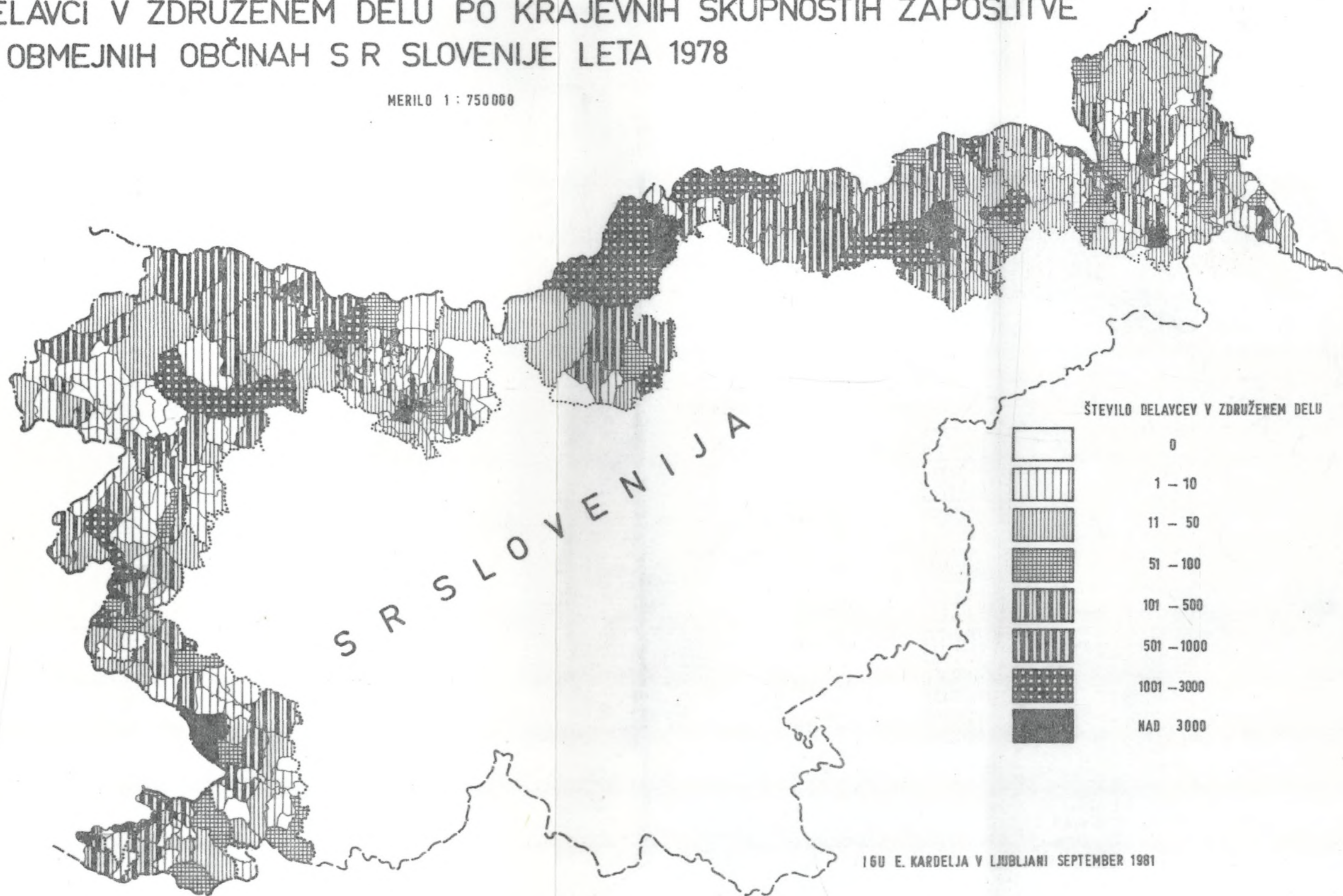
Že predhodna opredelitev Gorenjske kot gospodarsko visoko razvitega območja se z analizo števila zaposlenih v letu 1978 ponovno potrdi. Ob tem se pokaže največja zgostitev zaposlitvenih jeder v zgornje savski dolini zaradi lokacije velikih industrijskih obratov v jeseniški in radovljiški občini, na relativno majhnem prostoru. Prav tako je večje število zaposlitvenih jeder z do 500 zaposlenimi na območju občine Kranj, krajevne skupnosti na območju mesta Kranj pa vse presegajo število 3000 zaposlenih.

Presenetljivo podobo v razporeditvi zaposlenih kaže tudi mo- zirska občina, v kateri so štiri zaposlitvena jedra z več kot 500 zaposlenimi. Položaj na območju občine Ravne na Koroš- kem je enak kot na območju jeseniške občine zaradi enake na- rave proizvodnih delovnih organizacij. Občine, ki obsegajo območje dravske doline kažejo dokaj homogeno podobo v po- gledu števila zaposlenih. Večja koncentracija delovnih mest je razumljiva na območju mesta Maribor in bližnjih naselij. Ostale občine ob jugoslovansko-avstrijski državni meji imajo manjše število zaposlenih v posameznih krajevnih skupnostih. Večja zaposlitvena jedra so predvsem upravna središča občin, povprečno pa imajo krajevne skupnosti v Pomurju do 50 zapo- slenih. Enako razmestitev zaposlenih imata tudi lendavska in ljutomerska občina.

Rezultati analize zaposlenosti v združenem delu po krajevnih skupnostih kažejo, da obmejno območje nima posebnih značilno- sti v smislu razporeditve delovnih mest. Vendarle lahko re- čemo, da se v krajevnih skupnostih, kjer število zaposlenih ne presega 50 zaposlenih v združenem delu, zaposlitev omejuje na področja storitvenih dejavnosti. Menimo, da pomemben delež dajejo tudi zaposleni v kvartarnih dejavnostih, zlasti v vzgojno-izobraževalnih ustanovah ter družbeno političnih skupnostih. Med terciarnimi dejavnostmi pa ima pomembno funkcijo pri zaposlovanju prebivalstva izredno razvejana mreža trgovin, ki so danes prisotne v skoraj vseh naseljih. Poleg tega je vzrok za tako razvejan sistem zaposlovanja, ki je viden v vseh krajevnih skupnostih, tudi samo dejstvo oblikovanja sistema krajevnih skupnosti. Resda so le-te v veliko primerih naslednice nekdanjih občin in so torej že preje imele neke centralne funkcije. Vendar je oživitvev tega sistema teritorialne uprave vodila k povečevanju števila zaposlenih v samem središču krajevne skupnosti, s tem pa lahko delno razlagamo prisotnost delovnih mest v vseh krajevnih skupnostih.

DELAVCI V ZDRUŽENEM DELU PO KRAJEVNIH SKUPNOSTIH ZAPOSILITVE V OBMEJNIH OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1978

MERILO 1 : 750 000

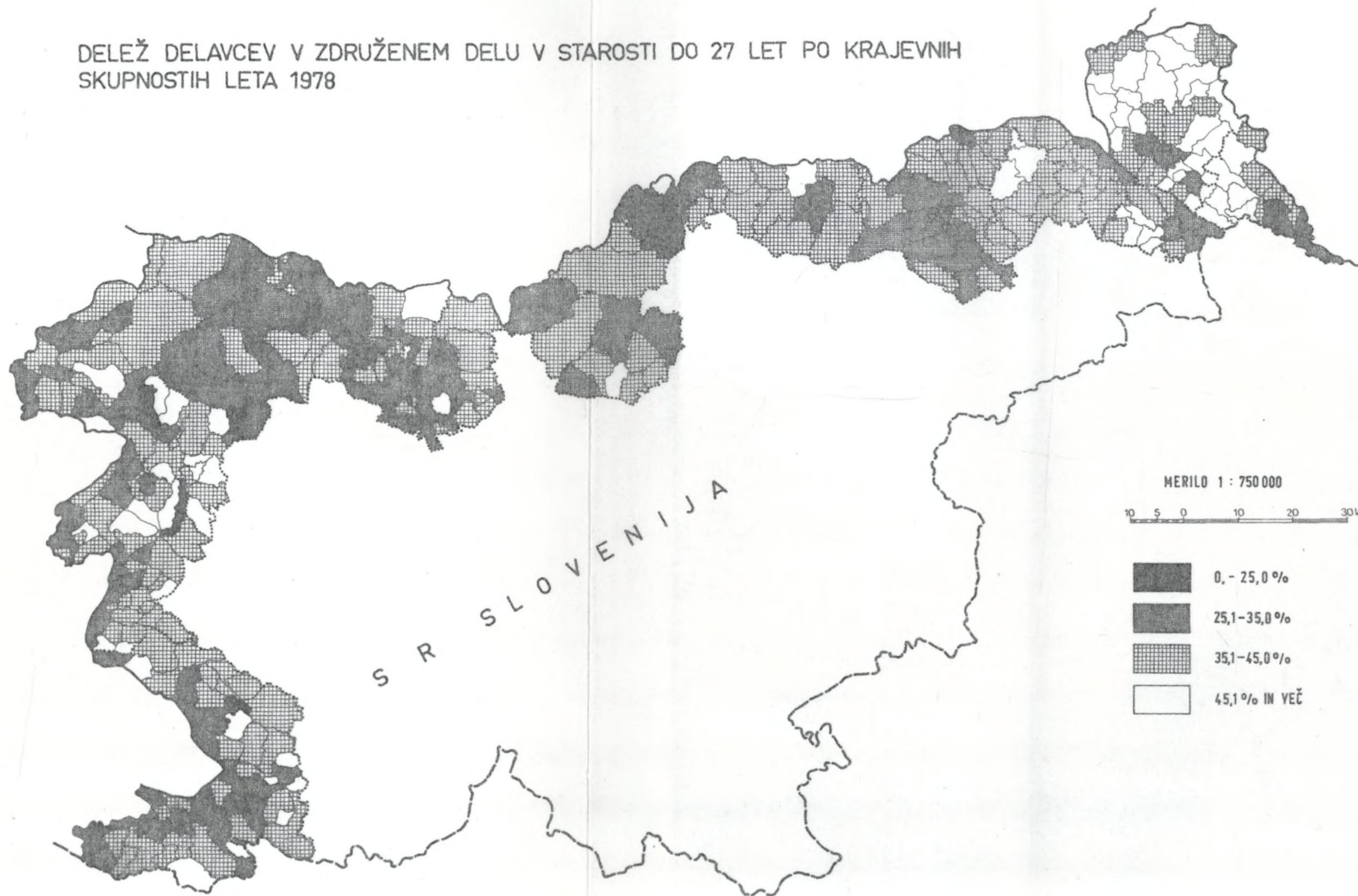

160 E. KARDELJA V LJUBLJANI SEPTEMBER 1981

Da bi osvetlili tudi potencial zaposlenih v združenem delu, smo izbrali razpoložljiv podatek o številu mladih v starosti do 27 let, ki so bili leta 1978 zaposleni v organizacijah združenega dela v obmejnem območju. Stanje smo prikazali na posebni karti po krajevnih skupnostih v katerih ti delavci stalno prebivajo. Karta nam pokaže zanimivo podobo o relativno mladi delovni sili, ki je zaposlena v organizacijah združenega dela v obmejnih območjih. Veliki deleži mlade delovne sile so odraz širjenja industrializacije, ki je s preslojevanjem zajela mlajšomobilno prebivalstvo, medtem ko je v zaposlitvenih središčih ta delež manjši od deleža srednje generacije. Najvišje vrednosti dosega delež mladih delavcev v starosti do 27 let v območju, ki imajo sicer neugodno socialno-ekonomsko sestavo prebivalstva. To je v območjih z večjim deležem kmečkega prebivalstva, kjer preslojevanje prebivalstva zajema predvsem mlajše prebivalstvo, zaradi lažjega vključevanja v sodobne proizvodne postopke. Takšne primere najdemo v notranjosti obalnih občin, na območju Brkinov, Krasa, Banjščic, Tolminskih planin, kot tudi Slovenskih Goric in Prekmurja, kjer delež mladih delavcev presega 45 odstotkov vseh zaposlenih v posamezni krajevni skupnosti. Za vse ostale območje je značilen delež med 35 in 45 odstotki, v večjih zaposlitvenih središčih pa se giblje med 25 in 35 odstotki.

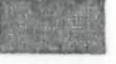

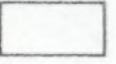
Upoštevati moramo tudi dejstvo, da gre v tem primeru za obravnavo zaposlenih po kraju stalnega bivališča in je zato povsem logično, da so v sicer manj razvitih območjih večji odstotki mlade delovne sile. Ta sicer ni zaposlena v kraju bivanja, vendar se z dnevno migracijo vključuje v zaposlovanje izven kraja bivanja. Medtem pa je večji del prebivalstva vezan na delo doma, poleg tega pa je prisotna tudi ostarela struktura prebivalstva, kar vse znižuje število zaposlenih v teh krajevnih skupnostih. Zato je večji odstotek mladih delavcev rezultat predvsem zakasnelih vplivov širjenja inovacij v pokrajini.

DELEŽ DELAVCEV V ZDRUŽENEM DELU V STAROSTI DO 27 LET PO KRAJEVNIH
SKUPNOSTIH LETA 1978

MERILO 1 : 750 000

10 5 0 10 20 30km

- 0, - 25,0 %
- 25,1-35,0 %
- 35,1-45,0 %
- 45,1% IN VEČ

Pojav migracije delovne sile smo skušali opredeliti na nivoju posameznih občin in delov obmejnega območja Slovenije. Na osnovi podatkov za leto 1978 smo izdelali tabelo o številu zaposlenih po kraju zaposlitve in kraju bivanja, ki nam na enostaven način predoči migracijske tokove delovne sile med posameznimi občinami. Že osnovni pregled nam pove, da se migracija delovne sile omejuje na razmeroma ozka območja, ki vključujejo predvsem sosednje občine večjih zaposlitvenih središč. Značilna je tudi povezanost znotraj posameznih delov obmejnega območja. Zato so tudi podatki o delavcih, ki so zaposleni izven zaključenih regij, vezani na osebe, ki verjetno tedensko migrirajo ali pa tudi začasno prebivajo v krajih zaposlitve.

Močnejše prepletanje migracijskih tokov delovne sile je prisotno na obalnem območju med občinami Piran, Izola in Koper, čeprav tudi tu največ zaposlenih biva v kraju zaposlitve. Za delovne organizacije v občini Sežana je značilno, da pritegujejo del zaposlenih z območij občin Nova Gorica in Koper, vendar število ne preseže loc zaposlenih. Večja migracija delovne sile je prisotna na območju občine Nova Gorica, ki zaposluje tudi del prebivalstva iz sežanske občine (297 delavcev), predvsem pa iz tolminske občine (850 delavcev).

Obmejno območje ob jugoslovansko-avstrijski državni meji je glede migracije delovne sile povezano z obmejnimi območjem ob jugoslovansko-italjanski državni meji pomembneje samo z občino Tolmin. Iz te občine je namreč 114 delavcev zaposlenih v jeseniški občini. To so predvsem delavci zaposleni v železarni, ki dnevno ali tedensko migrirajo na delo z železnico. Med občinami na Gorenjskem je značilen primer v letu 1978 občina Tržič, ki v organizacijah združenega dela na območju občine ne zaposluje delavcev iz drugih občin.

Razumljivo je tudi, da delovne organizacije na območju kranjske občine zaposlujejo delavce iz vse Gorenjske, kot tudi drugih delov Slovenije, vendar predstavljajo ti samo 6 odstotkov vseh zaposlenih v kranjski občini. Podoben položaj

kot je značilen za tržiško občino, je prisoten tudi v občini Mozirje, ki ne priteguje delavcev iz drugih občin. Večja migracija delovne sile se ponovno pojavi med občinami Ravne, Dravograd in Radlje. Poseben primer je občina Maribor, ki zaradi obsega gospodarskih dejavnosti lociranih v samem mestu in okoliških naseljih, priteguje delovno silo iz širšega prostora, pri tem da je 96,6 odstotkov zaposlenih bivalo na območju občine zaposlitve. Delovne organizacije v občini Lenart zaposlujejo tudi del prebivalstva iz občin Maribor (135 delavcev) in Gornja Radgona (36), sicer pa se zaposlovanje omejuje na območje občine. Malo širše območje priliva delovne sile imata tudi občini Gornja Radgona in Murska Sobota, ki dobivata delovno silo iz vsega Pomurja. Nasprotno pa občini Lendava in Ljutomer zaposlujeta predvsem prebivalstvo z območja občin samih.

Za vse občine nismo opisovali številčnih podatkov, ker so ti nazorno predstavljeni v tabeli 8. ob koncu tega poglavja. Osnovna zakonitost v migraciji delovne sile je dokajšnja zaprtost gravitacijskih območij, ki so omejena na območja občin z večjimi gospodarskimi organizacijami, ki zaposlujejo le prebivalstvo sosednjih občin. To kaže na prostorsko izredno razvejano mrežo gospodarskih organizacij v obmejnih območjih in potrditev sistema polcentričnega razvoja Slovenije. Posamezni občinski centri predstavljajo večinoma tudi največje zaposlitvene centre, ki zagotavljajo zaposlitev prebivalstvu matične občine. Zato v obmejnih območjih niso prisotni obsežni migracijski tokovi delovne sile, kar prav gotovo vpliva k enakomernejšemu razvoju celotnega območja.

Tabela: 8

Delavci v združenem delu po občini stalnega bivališča in po občini sedeža organizacije, kjer delajo

Stalno bival. Sedež TOZD	1	2	3	4	5	6	1-6 skupaj	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	7-18 skupaj	19	20
1 Piran	3787	267	305	25	19	9	4412	17	4	1	5	2	2		3	26	2	6	4	77	3	1
2 Izola	606	3438	896	32			4972	4								1				5		
3 Koper	705	1169	14255	216	78	14	16437	6	1	4	14	1	1	2		62	5	6	4	106	2	1
4 Sežana	6	4	36	6875	47	1	6969			2	21		4			9		1	1	38		
5 Nova Gorica	5	3	14	297	19130	850	20299	2	1		1	15	1			97	4	2	778	902	3	1
6 Tolmin		1		1	104	5479	5585	1	4		1					14				20		
	5109	4882	15506	7446	19378	6353		30	10	7	42	18	8	2	3	209	11	15	787		8	3
7 Jesenice			10		14	14	138	11698	1374	12	106			1		3	2	4	16	13216		4
8 Radovljica	4	4			3	13	24	891	9578	22	200	1			2	3			26	10723	1	2
9 Tržič							-			4970										4970		
10 Kranj			8	4	4	2	18	215	707	617	24159	1	2			3	3	3	9	25719	5	
11 Mozirje			3	1		2	6			1		3251				3	1		2	3258		
12 Ravne	1		1	1	4		7	2	5			9	8996	626	173	16	2		4	9833	2	2
13 Dravograd							-		2			1		234	1467	220	19	2	12	1957		
14 Radlje				1			1							26	79	3993	86		3	4187		1
15 Maribor	61	5	10	4	26	6	112	21	4	1	9	3	50	38	375	69988	1409	316	168	72382	75	149
16 Lenart					2		2				1					135	1449	36		1621		
17 G.Radgona							-				2					30	82	4463	428	5005	10	219
18 H.Sobota					4		4		1			7		1	1	13	5	253	12726	13007	751	230
	66	9	32	11	57	137		12827	11671	5623	24478	3272	9358	2212	4764	70299	2955	5090	13379		844	607
19 Lendava							-									2	1	3	72	78	4301	5
20 Ljutomer					1		1									13	3	29	64	109	11	3524
	5175	4891	15538	7457	19436	11969		12857	11681	5630	24520	3290	9366	2214	4767	70523	2970	5137	14302		5164	4142

Vir: Statistični podatki po občinah SR Slovenije, XVI.zvezek 1979,
Zavod SR Slovenije za statistiko 1979

2.1.6. Migracijske značilnosti prebivalstva

Podatke o migracijskih značilnostih prebivalstva v krajevnem območju smo povzeli po študiji A.Gosarja "Migracijske karakteristike občin v SR Sloveniji" in tabelo o stanju za leto 1971 podali v drugi fazi raziskovalne naloge. V tem delu se omejujemo le na kratek komentar, ki se navezuje na ugotovitve predhodnega poglavja. Po rezultatih Gosarjeve študije, ki deli prebivalstvo v imobilno in mobilno, med slednjega pa prišteva vse priseljene, dnevne migrante in začasno zaposlene v tujini, lahko ugotovimo relativno nizek odstotek imobilnega ali avtohtonega prebivalstva v občinah obmejnega območja. Manj kot četrtno avtohtonega prebivalstva so imele v letu 1971 občine Piran (12,4%), Izola (15,6%), Tržič (19,0%), Koper (20,8%), Gornja Radgona (23,5%) in Radovljica (24,9%). Več kot 40 odstotkov imobilnega prebivalstva pa so imele v letu 1971 gospodarsko najmanj razvite občine, kjer je bil še vedno prisoten velik odstotek kmečkega prebivalstva. Med temi občinami so bile Mozirje (41,7%), Tolmin (45,7%), Murska Sobota (46,1%) ter Lendava (47,1%). V ostalih občinah obmejnega območja se je delež avtohtonega prebivalstva gibal med 30% in 40%. Iz navedenih podatkov je razvidno, da je v vseh občinah več kot polovica prebivalstva predstavljalo mobilno prebivalstvo. Pri tem je značilnost strukture mobilnega prebivalstva v vseh občinah predstavljal daleč največji delež priseljenega prebivalstva, medtem ko je razmerje med dnevnimi migranti in začasno zaposlenimi v tujini različno v posameznih delih obmejnega območja.

V občinah ob jugoslovansko-italjanski državni meji se je gibal delež dnevnih migrantov v mobilnem prebivalstvu med 18,3 odstotka v občini Piran in 32,2 odstotka v občini Nova Gorica. Delež začasno zaposlenih v tujini pa v skoraj vseh občinah z izjemo tolminske (5,9%) ni presegel 2 odstotka.

Gorenjske občine ob jugoslovansko-avstrijski državni meji so imele več kot 65 odstotkov mobilnega prebivalstva in v tem delu so v vseh občinah tretjino prebivalstva predstavljali dnevni migranti. Delež začasno zaposlenih v tujini je v letu 1971 dokaj nizek zaradi zadovoljivih možnosti zaposlovanja v regiji. V ostalih občinah ob jugoslovansko-avstrijski državni meji se pojavlja manjši delež dnevnih migrantov v mobilnem prebivalstvu, ki samo v mozirski in dravograjski občini dosega 30 odstotkov, sicer pa je povsod manjši. Znana značilnost severovzhodne Slovenije je bila v času popisa v letu 1971, zaposlovanje prebivalstva v tujini. Tako so predstavljali delavci na začasnem delu v tujini več kot 10 odstotkov mobilnega prebivalstva v občinah Lenart, Gornja Radgona in Ljutomer. Največji delež začasno zaposlenih pa sta imeli občina Murska Sobota (19,3%) ter Lendava (27,3%).

Prav gotovo je posebnost v razvoju zaostajajočih, še vedno močno agrarnih območjih manjši delež dnevnih migrantov in pa večji delež začasno zaposlenih v tujini. Toda dejstvo, da gre v vseh občinah obmejnega območja za pozitivne premike v migracijskih značilnostih prebivalstva kaže, da meja v tem primeru ni zavirala priseljevanja prebivalstva. Nasprotno v obalnih občinah je prav sprememba meje in izselitev večjega števila italijanskega prebivalstva, ob naglem povejtem razvoju predstavljala povod za priseljevanje prebivalstva iz notranjosti. Podatek o dnevni migraciji kaže, da je bila v ta proces v večini občin zajeta petina prebivalstva. Medtem ko novejši podatki o dnevni migraciji delovne sile kažejo, da se je ta proces omejil na znatno manjše število prebivalstva v obmejnem območju, zaradi nastajanja novih zaposlitvenih jeder.

Glede števila začasno zaposlenih v tujini zdaj še ni mogoča primerjava v okviru mobilnega prebivalstva. Zato smo primerjali delež začasno zaposlenih v tujini v celotnem prebivalstvu ob popisih 1971 in 1981. Pri tem je potrebno dodati, da je bil delež v celotnem prebivalstvu v vseh občinah z izjemo

Tržiča, v letu 1971 manjši kot v mobilnem. Če podamo kot primer samo podatke za pomurske občine, je bil delež začasno zaposlenih v tujini naslednji: Gornja Radgona 8,4%, Murska Sobota 10,4%, Lendava 14,4% in Ljutomer 7,5% in občine Jesenice usmerjene v vračanje začasno zaposlenih v tujini v domače okolje. V večini občin obmejnega območja se je namreč zmanjšal delež začasno zaposlenih v vsem prebivalstvu. Vendar ne samo zaradi povečevanja števila prebivalstva na območju posameznih občin, ampak tudi zaradi zmanjšanja absolutnega števila začasno zaposlenih v tujini. Relativno gledano se je v večini občin skoraj polovica v letu 1971 začasno zaposlenih v tujini v zadnjih desetih letih vrnilo v Slovenijo. Tako je sedaj delež začasno zaposlenih v tujini v pomurskih občinah naslednji: Gornja Radgona 3,0%, Murska Sobota 5,0%, Lendava 6,7% in Ljutomer 3,9%. V obalnih občinah se je ta delež povečal najbolj v Piramu z 1,8% v letu 1971, na 2,6% v letošnjem letu. Manjši porast števila začasno zaposlenih v tujini pa je opazen tudi v občinah Izola (1,7%) in Koper (1,4%). Največjo spremembo v smislu povečevanja števila začasno zaposlenih v tujini, je doživela občina Jesenice. Delež je bil v letu 1971 2,5%, letos pa kar 3,9%. Vzroki za tako spremembo niso znani, v tej nalogi pa jih tudi nismo posebej proučevali. V vseh ostalih občinah obmejnega območja se je v letu 1981 delež začasno zaposlenih gibal med 0,6 odstotka v občini Sežana in 3,7 odstotka v občini Lenart. Večina občin je imela približno 1,5 odstotka prebivalstva na začasnem delu v tujini.

Bližina državne meje v pogledu začasnega zaposlovanja v tujini ne kaže vidnejšega vpliva, saj so deleži v posameznih občinah izraz dosežene stopnje v gospodarskem razvoju. Viški delovne sile, ki so se sproščali v pretežno agrarnih predelih pa so odhajali na delo v tujino zaradi slabših zaposlitvenih možnosti v občinah stalnega bivališča. Večja navezanost na začasno delo v tujini je prisotna v obmejnih krajih ob delu jugoslovansko-italijanske državne meje na območju obalnih občin in sežanske občine. Podoben položaj je viden na območju državne meje z Avstrijo na območju občin Gornja Radgona in Murska Sobota.

Razlike v vrsti zaposlitve so znane, saj gre v primeru obmejnih krajev ob jugoslovansko-italijanski meji pretežno za storitvene dejavnosti in manj za zaposlovanje v industriji. Značilen je tudi velik delež ženske delovne sile. V Pomurju pa je šlo nekdanj v pretežni meri za kmečke sezonske delavce, v zadnjem času pa tudi za zaposlovanje v storitvenih dejavnostih, predvsem trgovini in obrti. Zaposlitev v industriji ni prisotna v večji meri, ker tudi na drugi strani mejeni večjih industrijskih obratov.

Stik z gospodarsko razvitejšimi območji onstran meje je v preteklem obdobju prav gotovo odigral pomembno vlogo prav v sezonskem zaposlovanju delovne sile v tujini, kar navajata v študijah tudi M.Zgonik in A.Gosar v raziskavi o dnevni migraciji delovne sile v obmejnem območju ob jugoslovansko-italijanski državni meji. V naši raziskavi tem vprašanjem nismo namenili posebne pozornosti, ker je obravnava metodološko zelo zahtevna in terja samostojno proučevanje. Na osnovi informacij, ki so nam jih posredovali mejni organi, smo ugotovili, da se je število dnevnih ali tedenskih migrantov preko meje bistveno zmanjšalo. Kot navajata preje omenjena avtorja, so številke presegale več sto delavcev dnevno, danes pa se na istih območjih pojavlja le še nekaj deset dnevnih migrantov, ki so zaposleni onkraj meje.

2.2. Spremembe v stanovanjski gradnji

Prvi objavljeni podatki letošnjega popisa prebivalstva pri-
našajo tudi število stanovanj po posameznih krajevnih skupno-
stih. Čeravno tega podatka ne moremo primerjati s podatkom o
številu novo zgrajenih hiš nam prav tako kot vsi preje nave-
deni elementi razkriva smeri razvoja v posameznih delih ob-
mejnega območja Slovenije. Število stanovanj je vezano na
naseljene stanovanjske enote in zato prihaja ponekod do zma-
njševanja tega števila, če obstoje nenaseljena stanovanja.
Intenzivnost stanovanjske gradnje, ki jo izraža v priloženi
tabeli prikazano gibanje števila stanovanj v zadnjih desetih
letih, je torej samo posredno izražena. Osnovne razvojne ten-
denca v obmejnem območju Slovenije ob različnih delih državne
meje pa so lahko vidne. Kartografska predstavitev gibanja
števila stanovanj po krajevnih skupnostih pa nam kaže enake
zakovitosti kot preje prikazano gibanje števila prebivalstva.

Zmanjševanje števila stanovanj je značilno za tipična območja
depopulacije, kot so na primer od obale oddaljeni deli
Šaninov, območje Brkinov, Kambreško ter Breginjski kot o
obmejnem območju ob jugoslovansko-italjanski državni meji
Nato na celotnem območju ob jugoslovansko-avstrijski državni
meji do Kozjaka ne zasledimo zmanjševanja števila stanovanj.
V tej hriboviti pokrajini pa je z padanjem števila prebivalstva
tudi naraščalo število praznih stanovanj, oziroma opuščeni
kmetij. Isti pojav zasledimo tudi v mariborski občini na
severovzhodnih obronkih Pohorja in hribovitem svetu prehoda
med Kozjakom in Slovenskimi goricami. Poleg tega se zmanjše-
vanje števila stanovanj sporadično pojavlja tudi v Pomurju,
zlasti v obmejnem pasu med Domanjševci in Kobiljem.

Tendenca zmanjševanja števila stanovanj se kaže v krajevnih
skupnostih z indeksom med 90,1 in 100. Ta kategorija se
prav tako pojavlja v zaledju slovenske obale, na območju
Banjščic ter hribovitih predelov tolminske občine, zlasti
pobočij nad Baško grapo in delu Šentviške planote. Ponovno

se pokažejo tovrstne tendence na območju Slovenskih goric v občini Lenart ter na vsem območju Goriškega okot tudi delu lendavske občine na ozemlju med državno republiško mejo.

Za območje brez sprememb lahko smatramo vse tiste krajevne skupnosti, kjer povečanje števila stanovanj ni preseglo indeksa 110. To so predvsem tiste krajevne skupnosti, zlasti na primorskem in v severovzhodni Sloveniji, za katere je značilna stagnacija prebivalstva, gospodarski razvoj pa se predvsem navezuje na dosednje zaposlitvene centre z migracijo delovne sile.

Umerjena rast je prisotna prav tako v krajevnih skupnostih, ki so bodisi razvile lastne zaposlitvene zmogljivosti ali pa so v neposredni bližini večjih zaposlitvenih središč. Tak tip razvoja stanovanjske gradnje, ki se kaže z indeksnimi vrednostmi od 110,1 do 120 je značilen za primorske občine, pogosto pa se pojavlja tudi na območju Koroške, Dravske doline in Pomurja.

Večja rast števila stanovanj v zadnjem desetletju je prisotna v naseljih na obali, okolici Sežane in Nove Gorice, posameznih krajih v soški dolini kot so Kanal, Most na Soči, Tolmin, Kobarid in Bovec. Ponovno izstopa v tem pogledu Gorenjska, kjer je v večini krajevnih skupnosti število stanovanj poraslo za več kot 20 odstotkov v primerjavi z letom 1971. Podobne tendence se kažejo v posameznih naseljih mozirske občine, rudarsko industrijskem območju Koroške, območjih urbanih in industrijskih centrov v mariborski občini ter ravninskem delu Pomurja ob glavnih prometnicah med Gornjo Radgono, Mursko Soboto, Lendavo in Ljutomerom.

Najintenzivnejša rast števila stanovanj je omejena na mestne krajevne skupnosti, kjer se je z gradnjo novih sosesk število stanovanj tudi dva do trikrat povečalo v primerjavi z letom 1971. Seveda gre v teh primerih, četudi so to mesta ob meji, predvsem za zakonitosti razvoja urbanih naselij. Le-te pa so deloma pogojena z razvojem teh naselij v preteklosti, ko se

je prav s pojavom odprte meje pričelo širjenje gospodarske dejavnosti na področju terciarnih dejavnosti. S tem pa se je pričelo tudi širjenje mest s priseljevanjem prebivalstva iz okolice. Po uveljavitvi sistema polcentričnega razvoja Slovenije, je takšna usmerjena in koncentrirana rast predvsem odraz investicijske politike in pa s tem povezanega povečevanja zaposlitvenih zmogljivosti, ki so vodile k stalni rasti urbanih naselij.

Podrobnejša proučitev stanovanjske gradnje z analizo števila novogradenj v obmejnem območju, v primerjavi s sosednjimi območji oziroma kraji, ki nimajo olajšav v obmejnem prometu, bi vsekakor pokazala neposreden vpliv bližine meje. Prebivalstvo v obmejnem območju ima namreč posebne ugodnosti glede brezcarinskega uvoza posameznih vrst gradbenega materiala, zato bi kazalo podrobneje proučiti zvezo med številom novogradenj in obstoječimi carinskimi olajšavami. Po podatkih, ki smo jih dobili ob obhodu vseh mejnih prehodov na območju SR Slovenije je med blagom, ki ga vnašajo v našo državo jugoslovanski državljani, imetniki obmejnih propustnic poleg blaga za široko potrošnjo največ gradbenega materiala. Takšno strukturo uvoza v obmejni blagovni menjavi smo zasledili predvsem na celotnem območju ob jugoslovansko-italijanski državni meji in pa vzhodnem delu jugoslovansko-avstrijske državne meje od vključno Mežice do Kuzme.

GIBANJE ŠTEVILA STANOVANJ V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH OBMEJNIH OBČIN S R SLOVENIJE V OBDOBJU 1971 - 1981

MERILO 1 : 750 000

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI SEPTEMBER 1981

2.3. Elementi gospodarskega razvoja

V okviru socialnogeografske analize regionalne strukture obmejnega območja SR Slovenije smo vključili tudi elemente gospodarske strukture oziroma posredno prikazane učinke obstoječe gospodarske strukture. Med standardne pokazatelje razvoja gospodarstva prištevamo vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda in narodnega dohodka, po posameznih občinah. Čeprav takšen nivo obravnave ne omogoča povsem podrobne analize gospodarskih dogajanj v pokrajini, nam daje možnost ugotavljanja regionalnih razlik znotraj obmejnih območij SR Slovenije.

Poleg družbenega proizvoda in narodnega dohodka smo pri obravnavi gospodarskega razvoja upoštevali tudi vrednost ustvarjenih investicij po posameznih občinah kot tudi v odnosu do vsega prebivalstva in zaposlenih v teh občinah. Za osnovo nam je pri vseh primerjavah služila povprečna vrednost izračunana za republiko Slovenijo.

Navedeni kazalci gospodarskega razvoja predstavljajo osnovo za opredelitev in ugotavljanje učinkovitosti vlaganj v izgradnjo materialne baze kot osnove gospodarstva v obmejnih območjih. Morda bi kazalo v analizo vključiti tudi podrobno osvetlitev gospodarske strukture v luči vrednosti osnovnih sredstev po posameznih panogah oziroma ustvarjenem družbenem proizvodu. Vendar menimo, da v okviru, ki smo si ga zastavili, zadostuje tudi posredno vrednotenje teh elementov.

2.3.1. Spreminjanje vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda

Družbeni proizvod predstavlja najpogosteje uporabljen sintetični kazalec stopnje gospodarske razvitosti. Po vsebini je lahko razumljiv saj nam z denarno vrednostjo predstavlja vrednost ustvarjenega dela vseh organizacij združenega dela, zasebnih proizvajalcev in družbenih dejavnosti na nekem območju. V naši analizi smo upoštevali desetletno obdobje med letoma 1967 in 1977. Čeprav nismo zajeli podatkov za najnovejše obdobje menimo, da je prav omenjeni interval pomemben za številne spremembe, ki jih je doživelo obmejno območje Slovenije. Prav v to obdobje sodi pospešeno odpiranje meja, poglobljanje meddržavnega sodelovanja, po letu 1971 pa se uveljavljajo tudi ukrepi za pospeševanje manj razvitih in obmejnih območij v Sloveniji. Konec opazovanega obdobja pomeni v določeni meri tudi možnost ocene doseženih uspehov vseh družbenih akcij, ki so v tem času potekale v okviru obmejnih območij Slovenije.

Tabelarični pregled je bil objavljen v drugi fazi naloge, zato bi bilo neumestno ponovno predstavljati celotno tabelo. Poglejmo torej samo osnovne značilnosti v spreminjanju vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda v obmejnih občinah SR Slovenije. Osnovna značilnost vseh občin je izjemen porast vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda v desetih letih. V letu 1977 nam indeksna primerjava z letom 1967 v vseh občinah pokaže več kot dvakraten, v nekaterih primerih celo štirikraten in petkratni porast vrednosti družbenega proizvoda. Vse te spremembe so odraz velikih investicijskih vlaganj v gospodarstvo obmejnih območij. Najbolj izrazite so tam, kjer je bila preobrazba iz pretežno agrarne proizvodnje v industrijsko najmočnejša. Manjši porast so imele občine s tradicionalno prevlado industrijske dejavnosti. Za vso republiko znaša indeks porasta družbenega proizvoda v obdobju 1967-1977: 342,2. Večji porast od republiškega povprečja so zabeležile naslednje občine; v obmejnem območju ob jugoslovansko-italijanski državni meji občine Sežana 376,9; Nova Gorica 414,5; Tolmin 370,5; v obmejnem območju ob Jugoslovansko-avstrijski državni

meji občine Dravograd 451,9; Radlje ob Dravi 387,7; Lenart 344,8 in Gornja Radgona 530,7.

Navedeni podatki nam seveda ne morejo podati realne podobe sprememb. Dinamika rasti je bila v nekaterih sicer gospodarsko slabše razvitih občinah močnejša, kot v razvitejših občinah, vendar so bile razlike v osnovah tega razvoja tako velike, da se stanje kljub ^{večji} dinamiki ni izenačilo. To je razvidno tudi iz deleža posameznih delov obmejnih območij v celotnem ustvarjenem družbenem proizvodu v republiki. Leta 1967 so pšimorske občine ustvarile 9,3% celotnega družbenega proizvoda, leta 1977 pa 10,0%. Kljub povečani dinamiki v rasti družbenega proizvoda na ravni regije, se delež v celotnem ni bistveno povečal. Podobno velja tudi za občine ob jugoslovansko-avstrijski državni meji, katerih delež v skupaj ustvarjenem družbenem proizvodu republike se je celo zmanjšal z 30,1% na 25,9%. Zaustavljanje v dinamiki rasti družbenega proizvoda na območju lendavske občine, ki v celoti sodi v jugoslovansko-madžarsko obmejno območje, pa je bilo povezano tudi z zniževanjem deleža v celotnem družbenem proizvodu z 0,9% v letu 1967, na 0,8% v letu 1977.

Primerjava vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda na prebivalca po posameznih občinah za leto 1977, nam da možnost vrednotenja omenjenega kazalca z drugih vidikov. Preje omenjena nerealnost dinamike rasti, se v tem primeru še bolj občutno pokaže. Samo sedem od skupaj dvajsetih občin presega republiško povprečje. Med te sodijo vse tri obalne občine ter novogoriška občine. Poleg njih so republiško povprečje presegle občine Jesenice, Kranj, Ravne na Koroškem in Maribor. Vse ostale so dosegle nižjo vrednost na prebivalca ustvarjenega družbenega proizvoda.

2.3.2. Rast narodnega dohodka

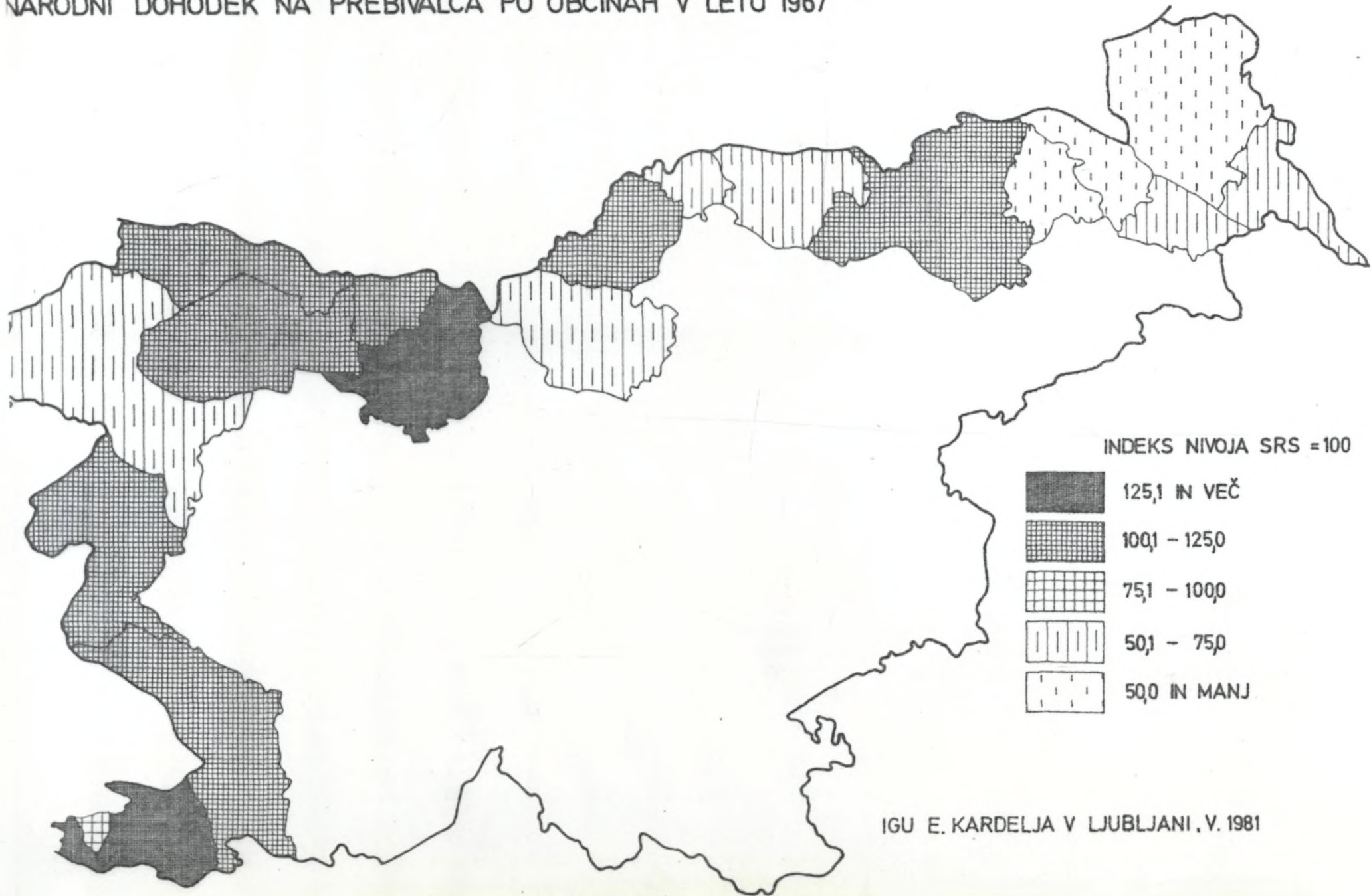
Drugi sintetični kazalec gospodarskega razvoja je rast narodnega dohodka. Vrednost narodnega dohodka izražamo navadno izračunano na prebivalca v okviru posameznih teritorialnih enot. Tudi v tem primeru smo v analizo vključili obdobje 1967-1977, iz razlogov, ki so bili navedeni v prejšnjem poglavju. Tabela je bila podana v drugi fazi raziskave, tu pa sedaj podajamo le kartografsko predstavitev primerjave doseženega narodnega dohodka po posameznih občinah z povprečnim narodnim dohodkom na prebivalca v Sloveniji leta 1967 in 1977.

Pri tem se pokaže povsem podobna situacija, kot pri ustvarjenem družbenem proizvodu na prebivalca. V odnosu do povprečnega narodnega dohodka na prebivalca v SR Sloveniji, ki je leta 1967 znašal 8.172 dinarjev, je bilo deset občin v obmejnem območju nad republiškim povprečjem. Z izjemo občin Izola in Tolmin so bile to vse primorske občine, prav tako tudi vse gorenjske občine, od ostalih pa samo ravenska in mariborska občina. Položaj se je v desetih letih spremenil in kaže na diferenciacijo znotraj obmejnega območja. Tako so bile v letu 1977 nad republiškim povprečjem narodnega dohodka (57.024 dinarjev) vse obalne občine in občina Nova Gorica, pod to ravniyo pa na Primorskem ostali občini Sežana in Tolmin. Prav tako se je notranje diferencirala gorenjska, tako da radovljiška in tržiška občina zaostajata za republiškim povprečjem. Rast narodnega dohodka pa še ni presegla republiškega povprečja v občinah Mozirje, Dravograd, Radlje ob Dravi, Lenart, Gornja Radgona, Murska Sobota, Lendava in Ljutomer. V teh občinah v letu 1977 tudi ne presega 70% republiškega povprečja, najbolj pa zaostaja občina Lenart, ki je v tem letu dosegla le 28% povprečnega narodnega dohodka na prebivalca v Sloveniji.

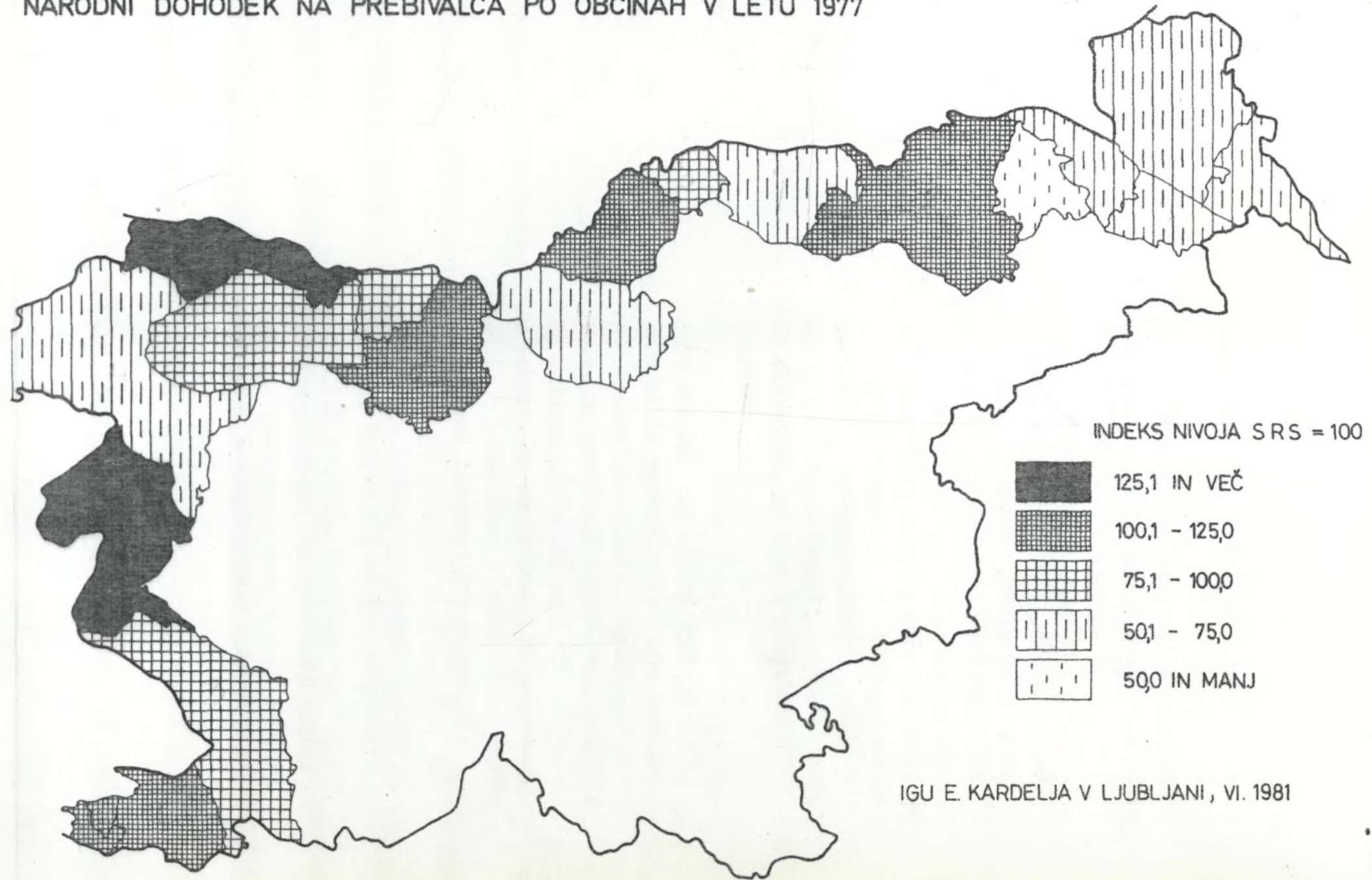

S temi podatki smo dopolnili predhodno trditev, da dinamika rasti ustvarjenega družbenega proizvoda ne odraža realne podo-
be razvoja. Zaostajanje za povprečnimi vrednostmi v republiki
namreč pomeni manjšo stopnjo razvitosti. Po tem kriteriju bi
lahko torej opredelili posamezne občine v obmejnem območju,
še vedno kot manj razvita območja. Vendar sklepanje na osnovi
enega samega kazalca ni mogoče. Ob upoštevanju, da ne moremo
tega kazalca prevesti na ustrezen nivo krajevne skupnosti, na
katerega smo sicer izračunavali naše analize, nam ta podatek
predstavlja samo podkrepitev predhodnih analiz. V tistih obči-
nah, kjer ima največ krajevnih skupnosti negativne poteze
demografskega razvoja in so elementi starostne strukture kot
tudi socioekonomske strukture prebivalstva neustrezni potrebam
sodobne industrializirane družbe, kjer je zaposlenost nižja,
je tudi vrednost narodnega dohodka na prebivalca nižja. Prav
s tem pa se odraža sintetična vrednost omenjenega kazalca,
ki kljub različnim pomanjkljivostim na enostaven način vrednosti
regionalne razlike med posameznimi občinami v obmejnem območju
SR Slovenije.

NARODNI DOHODEK NA PREBIVALCA PO OBČINAH V LETU 1967

NARODNI DOHODEK NA PREBIVALCA PO OBČINAH V LETU 1977

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI, VI. 1981

2.3.3. Investicije v gospodarstvu

Podatke o investicijah smo skušali analizirati na podoben način kot predhodno navedene elemente gospodarskega razvoja. Rezultate analize predstavljamo za podatke o ustvarjenem družbenem proizvodu in narodnem dohodku, čeprav so v nekem smislu prav investicije eno od gibal, preje navedenih kazalcev. Pomembnost investicij za gospodarski razvoj je znano dejstvo in ne zahteva obsežnejšega utemeljevanja. Še posebej se kaže v območjih intenzivnega preslojevanja prebivalstva, kjer je razpoložljivost investicij primarnega pomena za nemoten potek industrializacije in urbanizacije pokrajine. Seveda ob tem ne smemo mimo skrbnega preverjanja in usmerjanja investicijske politike, ker enostransko usmerjanje v industrializacijo, ob upoštevanju prirodnih in demografskih elementov, ne vodi k pozitivnim učinkom v preobrazbi pokrajine.

V analizo smo zajeli daljše obdobje med letoma 1961 in 1977, z namenom, da bi lažje opredelili spremembe in pomen letih za razvoj obmejnih območij Slovenije. Osnovna značilnost je seveda izredno veliko nominalno povečanje vrednosti investicij v vseh občinah. Vrednosti indeksa 1977/1961 so v večini primerov večje od 2000, kar pomeni, da se je vrednost investicij več kot dvajsetkrat povečala v primerjavi s letom 1961. Takšna je bila tudi sicer rast vrednosti investicij v republiki. Republiško povprečje pa so močnejše presegle manj razvite občine, kot na primer Tolmin (I= 3977,0) in Lenart (I=4750,0) ter Gornja Radgona (I=3200,0). Tolikšni presežki so razumljivi zaradi pospeševanja razvoja teh območij, katerega smo v republiki opredelili kot prednostno nalogo. Za tolminsko občino je značilno izredno povečanje investicij tudi zaradi začetka popotresne obnove, medtem ko so v ostalih dveh občinah prav ob koncu obravnavanega obdobja pričeli z izgradnjo večjih proizvodnih obratov.

V strukturi investicij so v vsem obdobju v vseh občinah, kot tudi republiki, prevladovale investicije v gospodarstvu. Večinoma je bil odstotek investicij v izgradnjo novih gospodarskih objektov večji od 85%. Struktura se je prav ob koncu obdobja, v letu 1977 precej spremenila. V nekaterih občinah so se pričela vlaganja v negospodarske objekte in dejavnosti. Med temi občinami so bile Izola, Koper in Tolmin na Primorskem, Radovljica in Kranj na Gorenjskem. Poleg teh pa tudi občina Mozirje, Ravne na Koroškem, Dravograd in Radlje ob Dravi. V navedenih občinah se uveljavlja že več kot 20% delež negospodarskih investicij. V teh primerih gre tudi za prestrukturiranje v gospodarski dejavnosti, ko industrija nima prevladujoče vloge v novih naložbah in se močneje uveljavljajo terciarne ter kvartarne dejavnosti.

Pomen investicijskih vlaganj v okviru ustvarjanega družbenega proizvoda je viden iz deleža investicij v ustvarjenem družbenem proizvodu. Če primerjamo podatke za leti 1967 in 1977, za kateri imamo na voljo podatke o družbenem proizvodu, vidimo, da so v preteklosti investicije zajemale v Sloveniji le 8,9%, leta 1977 pa že 19,6%. Enako spremembo v smeri povečevanja deleža investicij v ustvarjenem družbenem proizvodu spremljamo tudi v obmejnih občinah, vendar so bile v večini občin spremembe izrazitejše kot v povprečju v republiki. Leta 1967 je bil delež investicij v družbenem proizvodu v obmejnih občinah večji od slovenskega povprečka samo v občinah Piran (31,4%), Koper (10,3%), Jesenice (12,2%) in Gornja Radgona (16,8%). V vseh ostalih občinah obmejnega območja, z izjemo Nove Gorice, pa je bil delež investicij manjši od 8% družbenega proizvoda. Najnižji deleži so bili doseženi v najmanj razvitih občinah, kot so Lenart, Ljutomer in Radlje ob Dravi. Položaj se je v desetih letih močno spremenil. Povečana dinamika razvoja, katere osnove so prav dogajanja v sedemdesetih letih, je rezultirala v povečevanju deleža investicij v ustvarjenem družbenem proizvodu. Samo na takšni osnovi so bile možne različne strukturne spremembe v obmejnem gospodarstvu.

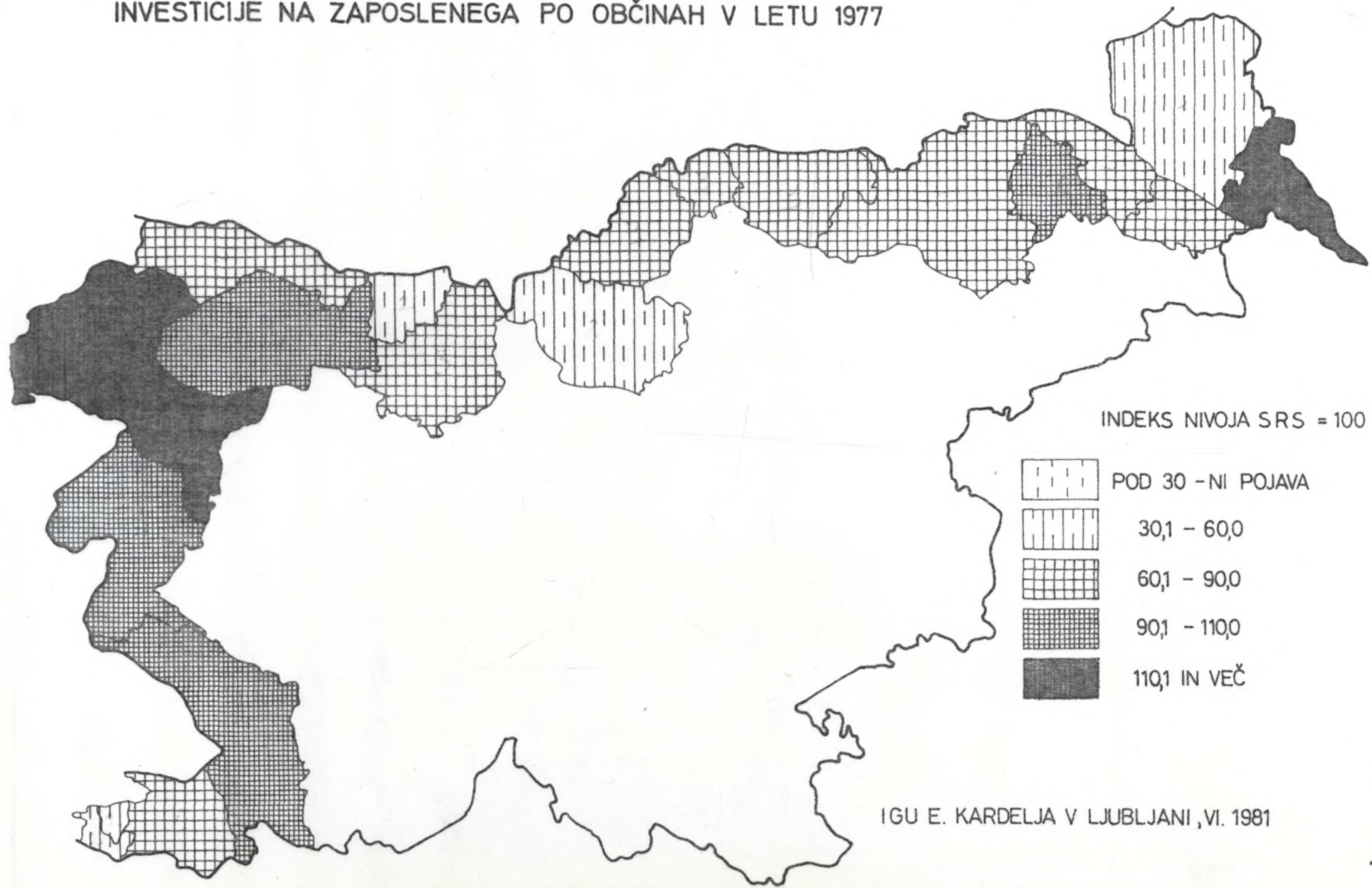
Predvsem se to odraža v številnih naložbah v industrijo, v širjenju zaposlitvenih centrov in nastajanju sekundarnih zaposlitvenih jeder. Medsebojno učinkovanje novih investicij in ustvarjenega družbenega proizvoda predstavlja osnovno gibalno, v povečevanju deleža investicij. Republiško povprečje je bilo leta 1977 19,6 odstotka investicij v ustvarjenem družbenem proizvodu. Nasprotno položaju iz leta 1967, je v tem letu večina obmejnih občin presegla povprečni nivo republike in približala delež investicij četrtini vrednosti ustvarjenega družbenega proizvoda. Nadpovprečne vrednosti so dosegle občine Tolmin (39,4%), Lenart (32,2%) in Lendava (51,6%). Namensko koriščenje družbenega proizvoda za nova vlaganja v proizvodnjo je torej izraz teženj po hitrejšem napredovanju, izenačevanju razlik v razvitosti posameznih občin in zagotavljanju materialnih pogojev za nemoten napredek.

Dosežene vrednosti investicij v letu 1977, smo primerjali tudi na posameznega prebivalca in zaposlenega. Razlike v doseženih vrednostih izhajajo iz razlike med številom prebivalstva v posamezni občini ter številom zaposlenih, ki je navadno manjše od števila stalnega prebivalstva, če upoštevamo zaposlene po kraju zaposlitve. V našem primeru gre za obravnavo zaposlenih po kraju bivanja, zato so vrednosti investicij na zaposlenega višje. V primerjavi z doseženim povprečkom za republiko pa se razmerja obrnejo. Tiste občine, ki imajo večje število zaposlenih kažejo večja indeksna odstopanja od povprečja v republici. Glede investicij na zaposlenega samo štiri obmejne občine presegajo republiško povprečje in to Nova Gorica, Tolmin, Lenart in Lendava. Slednje tri imajo takšen položaj zaradi preje omenjenih večjih vlaganj v razvoj manj razvitih območij in relativno manjšega števila zaposlenega prebivalstva. Podrobnejšega opisa za vse občine ne podajamo, ker sta temu poglavju priloženi karti, ki prikazujeta rezultate omenjene analize. Položaj v posameznih občin je v primeru analize vrednosti investicij na prebivalca povsem nasproten predhodno omenjeni analizi po zaposlenih. Tudi v tem primeru izstopajo manj razvita območja Slovenije, vendar to pot zaradi večjega števila

prebivalstva, ki relativno znižuje vrednost ustvarjenih investicij na prebivalca.

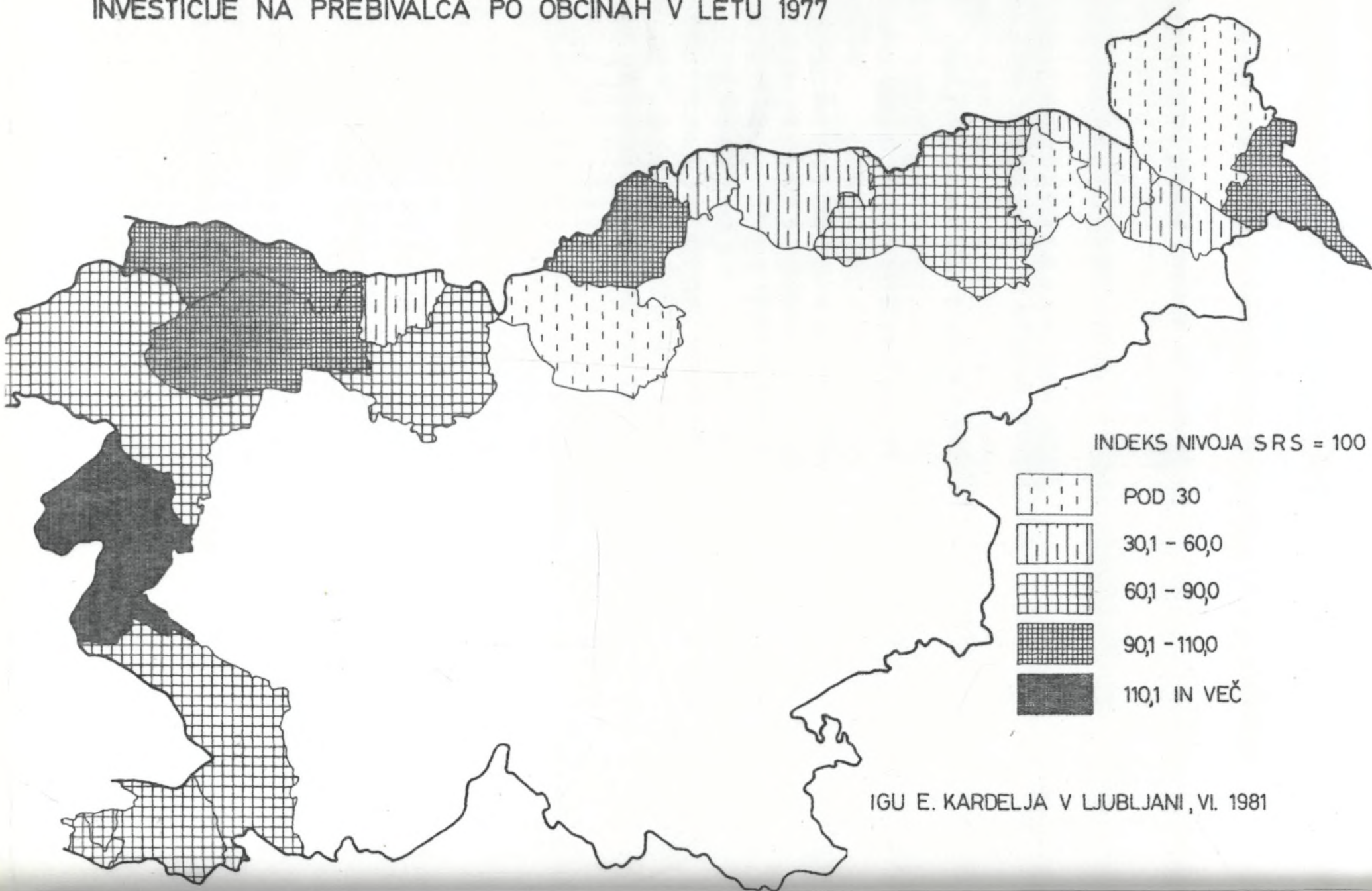
Vse navedene analize kažejo, da vrednost investicij v obmejnih območjih narašča z enako silovitostjo kot v vsej republiki. Ponekod morda celo z večjo intenzivnostjo, kljub temu in ugotovitvam o večkratnem povečanju vrednosti naložb po letu 1961 se v luči primerjave doseženih vrednosti investicij na prebivalca oziroma zaposlenega, pokaže razlika, ki morda na osnovi prejšnjih podatkov ni dobro vidna. Velika večina obmejnih občin namreč ne dosega republiškega povprečja, kar nam pove, da so kljub povečani dinamiki naložbe po obsegu manjše kot v večjih industrijskih ter urbanih središčih Slovenije. Visok delež investicij v ustvarjenem družbenem proizvodu pa odraža težnjo po pospeševanju razvoja na temelju lastnih proizvodjalnih sil.

INVESTICIJE NA ZAPOSLENEGA PO OBČINAH V LETU 1977

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI, VI. 1981

INVESTICIJE NA PREBIVALCA PO OBČINAH V LETU 1977

3. FAKTORJI ODPRTOSTI MEJE

Med pomembne elemente funkcije odprte meje prištevamo ustrezno prepustnost državne meje, ki je tesno povezana z infrastrukturno opremljenostjo meje. Deloma smo se tega vprašanja dotaknili že v prvi fazi raziskovalne naloge, vendar takrat podrobnejše proučitve vprašanja nismo predstavili. Ker menimo, da je pomembnejše razmerje glede prepustnosti meje pomembno vprašanje, smo v letošnjem letu opravili ogled in anketo večine mejnih prehodov na območju SR Slovenije. Za pomoč in sodelovanje v tej fazi raziskave se na tem mestu zahvaljujemo Republiškem sekretariatu za notranje zadeve SR Slovenije, upravi mejne milice, ki nam je omogočila terensko delo v obmejnem pasu in na mejnih prehodih.

Z anketo smo skušali zajeti osnovne podatke o posameznih fazah v procesu odpiranja meje, kot tudi oblikah, ki so se pojavljale s povečevanjem frekvenca prehodov. Zato so nas zanimali čas odprtja posameznih prehodov, kategorija v tistem času in kasnejše prekategorizacije ter sedanje stanje. Poleg tega pa tudi, katere službe delujejo na posameznem prehodu, katerim vrstam prehodov je posamezni prehod namenjen, fizični obseg posameznega prehoda smo zajeli s številom vstopnih in izstopnih polj. Posebno pozornost pa smo posvetili drugim vrstam storitvenih dejavnosti, ki sodijo v sklop posameznih mejnih prehodov ali pa so locirane v njegovi neposredni bližini. Zanimalo nas je tudi katere oblike prehoda se v večini poslužuje prebivalstvo iz obmejnega območja in pa struktura ter količine blaga, ki se prenašajo preko meje v maloobmejnem potniškem prometu.

Infrastruktura, ki se pojavlja na državni meji so mejni prehodi. Od njihove opremljenosti in gostote zavisi prepustnost državne meje za različne vrste prometa. Seveda bi bila vsa infrastruktura, ki je locirana na mejni črti oziroma ožjem mejnem pasu tik ob meji, brez pomena, če ne bi bil urejen

ustrezen dostop do meje. Čeprav je to vprašanje pomembno, smo ga le delno obravnavali, ker ni bil naš namen ugotavljati problematiko prometnih infrastrukturnih objektov, ki se končujejo na mejni liniji. To sodi namreč v širši okvir problematike prometnega omrežja obmejnih območij, ter se vključujejo v omrežje republike in proučevanje zahteva specifičen pristop. Vprašanje dostopnosti državne meje smo zato obravnavali le glede na vrsto prometa, ki poteka preko meje na območju posameznih mejnih prehodov.

Prav gotovo moramo na prvo mesto med faktorji odprtosti državne meje postaviti politiko, ki jo vodi SFR Jugoslavija po načelih miroljubne koeksistence do vseh držav na svetu kot tudi njenih sosednjih držav. O političnem ozadju in mednarodno-pravnem pomenu in opredelitvi pojma odprtosti državne meje, smo obširno poročali že v prvi fazi raziskovalne naloge. Zato bomo v tem delu več pozornosti posvetili preje navedenim elementom tega pojava.

3.1. Odpiranje mejnih prehodov po letu 1945

V prvi fazi raziskovalne naloge smo že opisali zgodovinski razvoj nastanka državnih meja SFR Jugoslavije na območju SR Slovenije. Znano dejstvo je, da vse meje niso bile določene ob koncu vojne. Tu mislimo predvsem državno mejo med Jugoslavijo in Italijo, ki je bila delno določena ob podpisu Londonskega memoranduma, dokončno pa šele z Osimskimi sporazumi. Vendar so ravno na tem delu nastali prvi mejni prehodi, če jih seveda lahko tako imenujemo. Državna meja med Jugoslavijo in Italijo je bila v pretežni meri določena šele z mirovno pogodbo 1947. leta. Prvi mejni prehodi pa datirajo že iz leta 1945. Takšne podatke smo namreč dobili za mejne prehode v Kopru, Lazaretu in Krvačem potoku. Verjetno je šlo v teh primerih za kontrolne točke med okupacijsko cono enot narodnoosvobodilne vojske in

anglo-ameriških enot, pod katerih kontrolo je bil Trst s okolico. Potrebnost takšnih mejnih prehodov so narekovale potrebe prebivalstva v tem območju, ki je gravitiralo k Trstu. V času pred vzpostavitvijo Svobodnega tržaškega ozemlja, sta bila leta 1946 odprta še dva mejna prehoda Osp in Socerb, ki sta prav tako omogočila prehajanje demarkacijske linije v smeri proti Trstu.

Z nastankom zasebnega državnega mednarodnopravnega subjekta Svobodnega tržaškega ozemlja, poleti 1947, moremo govoriti o državni meji in mejnih prehodih. Sprememba je opazna tudi v povečanju števila mejnih prehodov, kar lahko povežemo z določitvijo točno določenih meja STO. V tem letu so bili na meji s STO odprti naslednji mejni prehodi: Škofije, Botač, Draga, Lipica, Sežana (Železniški) in Fernetiči. Poleg naštetih sta bila na jugoslovansko-italijanski meji odprta tudi mejni prehod v Novi Gorici (Rožna dolina) in železniški mejni prehod v Novi Gorici. Med temi mejnimi prehodi so imeli mednarodni status vsi, ki ga imajo tudi danes. Ostali prehodi so bili obmejnega značaja. Število odprtih mejnih prehodov, takoj po določitvi začasne mejne črte kaže, da so oblasti skušale omogočiti normalen tok življenja prebivalstvu ob novo nastalih mejah. To prebivalstvo je bilo namreč ekonomsko vezano na Trst kot gospodarsko središče, tako glede zaposlitve, prodaje kmečkih proizvodov in oskrbe, saj je bilo vse to ozemlje poseljeno pretežno s kmečkih prebivalstvom.

Odpiranje mejnih prehodov pa ni bilo omejeno le na meje STO. Tako sta bila v letu 1948 na tem območju odprta še prehoda Gropada in Repštatabor, že naslednje leto pa je bila na delu državne meje z Italijo odprta večina mejnih prehodov, ki delujejo še danes. To so bili predvsem prehodi na območju sedanjega zahodnega dela občine Sežana, prehodi na območju občine Nova Gorica, z izjemo nekaterih prehodov na območju Goriških Brd. Razen mednarodnega prehoda Rateče, so bili vsi ostali mejni prehodi na tem delu jugoslovansko-italijanske državne meje bodisi kmetijski ali pa maloobmejni.

Nato vse do leta 1952 ni bil odprt noben nov mejni prehod na jugoslovanski državni meji na območju Slovenije. Potrebno je omeniti, da točnih podatkov za nekatere mednarodne mejne prehode na meji z Avstrijo nismo mogli dobiti, vendar na osnovi razpoložljivih podatkov sklepamo, da do leta 1952 tudi na tem območju ni bilo mejnih prehodov. Izjemo bi lahko predstavljal le prehod Ljubeč, ki je deloval kot mejni prehod že pred drugo svetovno vojno.

Ponovno je prišlo do sprememb leta 1952, ko je bil sklenjen blejsko-gleichenberški sporazum o ureditvi obmejnega prometa. Najprej so bili leta 1952 odprti mednarodni mejni prehodi Korensko sedlo, Jesenice, Korensko sedlo, Prevalje, Vič, Maribor (železniški), Šentilj ter Gornja Radgona. Našlednje leto 1953, pa tudi večina sedanjih maloobmejnih prehodov na jugoslovansko-avstrijski državni meji. Tako je bilo v tem letu odprtih kar 20 mejnih prehodov, ki so povezali obmejni območje na jugoslovanski in avstrijski strani državne meje. Tudi v letu 1954 se je nadaljevalo odpiranje novih mejnih prehodov, vendar predvsem na zahodni meji, na območju Goriških Brd in novo nastali razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo na območju nekdanje meje med conama A in B Svobodnega tržaškega ozemlja. Na tem delu meje so bili odprti obmejni prehodi Čampore, Cerej in Kaštelin ter Gročana, v Brdih Valerišče in Podklanec. Poleg teh pa na meji z Avstrijo obmejni prehod Sladi vrh.

V letu 1954 je torej delovalo na jugoslovansko-italijanski in jugoslovansko-avstrijski državni meji že 75 mejnih prehodov različnih kategorij. Intenzivnost v odpiranju mejnih prehodov je v kasnejšem obdobju nekoliko pojenjala, za kar so bili povsem razumljivi razlogi. V tem času so bili odprti praktično že skoraj vsi mejni prehodi, ki delujejo tudi danes. Takratne možnosti komunikacij in potrebe prebivalstva v obmejnem območju so s takšno mrežo mejnih prehodov dobile ustrezno infrastrukturo s nemoteno prehajanje preko meje.

Do leta 1960 je bilo nato odprtih še 11 mejnih prehodov, s katerimi so bile zapolnjene obstoječe vrzeli v mreži mejnih prehodov. Predvsem so se tako odprle enakovredne možnosti prehajanja preko meje za večino krajev v obmejnem območju. Med pomembnejšimi prehodi v tem obdobju so bili odprti Plavje, Trate in Kuzma, poleg teh pa še nekateri na območju občine Nova Gorica.

V obdobju po letu 1960, pa do danes je bil povprečno odprt po en mejni prehod letno. Izjemo predstavlja samo leto 1966, ko so bili odprti ~~tri~~ mejni prehodi in sicer dva pomorska v Piranu in Izoli ter prvi mejni prehod na jugoslovansko-madžarski meji na območju Slovenije, to je mednarodni mejni prehod Dolga vas v Lendavi. Naslednje leto, to je 1967., je bil odprt drugi prehod na tem delu meje blizu Hodoša, ki pa je bil sprva maloobmejni. Leto kasneje je bil na osnovi posebnega sporazuma med Jugoslavijo in Avstrijo odprt mejni prehod Duh na Ostrem vrhu, na območju Kozjaka. Potem je minilo osem let do odprtja drugega mejnega prehoda za letalski promet, leta 1976 v Mariboru. Prvi letalski mednarodni mejni prehod je bil namreč odprt 1963 na Brniku pri Ljubljani. V 1980. letu je bilo tudi letališče v Portorožu, kot tretje registrirano za mednarodni mejni promet. Najnovejši mejni prehod je bil odprt pred dvema mesecema v Vrtojbi, ki ima kategorijo mednarodnega mejnega prehoda. Ta kratka kronologija odpiranja posameznih mejnih prehodov predstavlja proces odpiranja jugoslovanske državne meje na območju SR Slovenije. Ob tem smo izpustili prav tako pomemben podatek, da je bilo precej mejnih prehodov v tem razvoju tudi prekategorizirano v višjo kategorijo. Namen tehsprememb je bil omogočiti čim lažji prehod preko meje na tistih sektorjih, preko katerih so se začeli usmerjati mednarodni prometni tokovi. Najbolj značilno območje tovrstnih sprememb je občina Murska Sobota, saj je bilo zaradi izredno visoke frekvence prehodov delavcev na začasnem delu v tujini, potrebno nekategorizirati nekaj preje maloobmejnih prehodov. Tako so jim olajšali vračanje z dela v domači kraj in skrajšali precejšnje razdalje.

Prav tako je bil zaradi povečane frekvenca prehodov zgrajen mednarodni mejni prehod v Vrtojbi, v pripravi pa je tudi prekategorizacija mejnega prehoda Lipica, ki bi prav tako razbremenil pritisk na sedanje mednarodne prehode na jugoslovansko-italijanski državni meji.

3.2. Mejni prehodi

Pregled mreže mejnih prehodov smo podali sicer že v prvi fazi raziskave, vendar smo vključili samo tiste elemente, ki so bili dostopni iz publiciranih virov. Zaanketo smo podrobno obdelali vse kategorije mejnih prehodov in zajeli vse elemente, ki so dostopni javnosti.

Mejni prehodi so bili določeni na podlagi meddržavnih sporazumov kot točke, ki omogočajo kontroliran prehod prebivalstva sosednjih in drugih držav, preko državne meje. Za vsak mejni prehod je določeno območje mejnega prehoda o katerem se pojavljajo infrastrukturni objekti, ki omogočajo delo organov, ki nadzirajo prehajanje preko meje. Glede na smeri in vrste ter obseg prometnih tokov se je oblikovala specifična razporeditev mejnih prehodov različnih kategorij. Kategorizacijo mejnih prehodov smo obravnavali že v prvi fazi raziskave in jo zato tu navajamo samo v tabelaričnem pregledu v okviru tabele 9. Podrobneje zato obravnavamo vprašanje, katerim vrstam mejnega prometa so namenjeni posamezni mejni prehodi ter katere službe delujejo za potrebe tovrstnega prometa.

Načeloma je povsem jasno opredeljeno, da so obmejni prehodi namenjeni za osebni promet imetnikov obmejnih prepustnic, in da so mednarodni mejni prehodi namenjeni vsem vrstam prehodov s potnimi listinami, ki državljanom SFR Jugoslavije in drugih dežel omogočajo prehajanje državne meje. Poleg tega pa tudi prehodom z obmejnimi prepustnicami ter drugimi dokumenti, ki veljajo za prebivalstvo obmejnih območij kot so na primer dvolastniška prepustnica. Vendar so kljub načelni opredelitvi

Mejni prehod	Kategorija ob času odprtja	Današnja kategorija	Vrsta prometa				Carinska služba			Posebne mejne službe			Štev. vstop. in izstop. polj		Spremljajoče dejavnosti					Dostopnost prehoda										
			mednarodni	maloobmejni	kmetijski	sprememba kategorije	mednarodni obmejni	dvolastniški obmejni	mednarodni (oseb.)	mednarodni	za ves promet	za oseb. promet	ni carine	fitopatolog	veterinar	ni poseb. služb	vstop	izstop	turist. inf. + menjal.	banka	bencin. črpalka	okrepčevalnica	restavracija	trgovina	lokalna	regionalna	magistralna	železnica	letališče	Pristanišče
leto odprtja																														
Holmec	-		X	-	X	X	X	X	X	X					1	1	X													
Libeliče	1953		X	-		X	X	X		X																				
Vič	1952		-	-	X	X	X	X	X	X		X	X		2	2	X			X										
Pernice	1953		X	-		X	X	X			X																			
Muta	1953		X	-		X	X	X			X																			
Radlje ob Dr.	1953		X	1972, 1979	X	X	X	X	X	X					3	3														
Remšnik	1953		X	-		X	X	X			X																			
Kapla	1953		X	-		X	X	X			X																			
Duh na Ostr. vrh	1968		X	-		X	X	X			X																			
Gradišče	1953		X	-		X	X	X			X																			
Jurij	1953		X	1979	X	X	X	X	X	X					2	1	X	X		X										
Špičnik	1953		X	-		X	X	X			X																			
Svečina	1953		X	-		X	X	X			X																			
Plač	1953		X	-		X	X	X			X																			
Šentilj	1952		-	-	X	X	X	X	X	X		X	X		5+1	5+1	X	X	X		X									
Maribor žel.	1952		-	-	X			X	X	X		X	X				X	X		X										
Maribor let.	1976	X		-	X			X	X	X		X	X				X			X										
Sladki vrh	1954		X	-		X	X	X			X																			
Trate	1955		X	1979	X	X	X	X	X	X					1	1					X									
G.Radgona	1952		-	-	X	X	X	X	X	X		X			2+1	2+1														
Göderovci	1953		X	1979	X	X	X	X	X	X					2	2	X													
Cankova	1953		X	-		X	X	X			X																			
Korovci	1953		X	-		X	X	X			X																			
Gerlinci	1953		X	-		X	X	X			X																			
Fikšinci	1953		X	-		X	X	X			X																			
Kramarovci	1953		X	-		X	X	X			X																			
So+ina	1953		X	-		X	X	X			X																			
Kuzma	1956		X	1968	X	X	X	X	X	X					2	3														
Ma+jaševci	1953		X	-		X	X	X			X																			
Ho+oš	1967		X	1974, 1977	X	X	X	X	X	X					2	2	X													
Dolga vas	1966	X		-	X	X	X	X	X	X		X			1	1	X													

določene razlike, ki se uveljavljajo na podlagi razmer na območju posameznih mejnih prehodov. Tako so nekateri obmejni prehodi namenjeni samo prehodom dvolastnikov. Na primer na jugoslovansko - italijanski državni meji je kar 15 obmejnih prehodov od skupno 43 (34,8%) namenjenih samo prehodom dvolastnikov. Takšna vrsta mejnih prehodov je značilna za pretežno agrarna območja, kjer poleg tega prevladuje dvolastniška zemljiška posest. Zato se ohranjujejo takšni prehodi tudi tam, kjer je dejansko le nekaj prehodov prek meje letno. To je predvsem značilno za obmejne mejne prehode na zahodnem delu Goriških Brd, Kambreškega, Kolovrata in Breginjskega kota. Dostop do teh prehodov je večinoma možen le po slabih lokalnih makadamskih cestah, oziroma kolovoznih poteh.

Na območju jugoslovansko-avstrijske državne meje so vsi obmejni prehodi namenjeni obojem vrstam prehodov. Prav tako pa je v bolj odročnih predelih v hribovitem svetu Kozjača in pa gtičevnategasvetu Goriškega dostop možen po slabih makadamskih poteh kot tudi kolovozih. Zato se velikokrat postavlja vprašanje o možnosti uporabe motornih vozil, ki je na nekaterih prehodih omejena le na kmetijske stroje.

Na delu jugoslovanske državne meje z Madžarsko, na območju SR Slovenije ni obmejnih mejnih prehodov.

Mednarodni mejni prehodi so namenjeni vsem vrstam prehodov, le da se jih zlasti dvolastniki poslužujejo samo v nekaterih primerih bolj pogosto. Glede mednarodnih mejnih prehodov, ki jih imamo v SR Sloveniji so prisotne vse vrste prometa od pomorskega, cestnega, železniškega do letalskega. Zlasti za cestne mejne prehode je značilno omejevanje na samo eno vrsto prometa, kot je na primer promet osebnih vozil. Takšni mednarodni mejni prehodi so na primer Učeja, Rateče in Korensko sedlo in Jezersko. Osebnemu prometu pa so namenjeni tudi pomorska mednarodna mejna prehoda v Piranu in Izoli, ter letalski mednarodni prehod v Portorožu.

Kategorizacija mejnih prehodov je odvisna od vrste služb, oziroma kontrol, ki se opravljajo za posamezne vrste prehodov. Osnovni nadzor nad preходом oseb in blaga preko meje opravljajo organi mejne milice, ki so prisotni na vseh mejnih prehodih, z izjemo nekaterih dvolastniških. V slednjem primeru velja poseben režim, da prihajajo mejni organi na obmejni prehod na zahtevo dvolastnikov, ki morajo svoj prehod predhodno najaviti. Za velik del preostalih obmejnih mejnih prehodov pa veljajo posebni urniki obratovanja, ki se določajo na podlagi zahtev lokalnega prebivalstva in se potrjujejo na zasedanjih mešanih komisij za posamezno območje državne meje. Takšna organizacija delovanja izhaja iz specifičnih potreb prebivalstva, pretežno kmečkega in dvolastniškega, ki je vezano na naravo kmečkih del. Obmejni mejni prehodi, ki so v bližini večjih naselij, predvsem urbaniziranih območij, pa obratujejo vsakodnevno, vendar je čas obratovanja omejen tako da so ti prehodi ponoči zaprti.

Poleg organov mejne milice opravljajo kontrolo tudi organi carine, ki nadzirajo prenos blaga preko meje. Stalno je prisotna carinska služba na vseh mednarodnih mejnih prehodih, prav tako pa tudi na vseh večjih obmejnih mejnih prehodih. Na vseh ostalih obmejnih mejnih prehodih pa za vnos blaga določeni posamezni dnevi obratovanja obmejnega prehoda. Mednarodni blagovni promet poteka samo preko mednarodnih mejnih prehodov, kjer so za to tudi ustrezni carinski in špedicijski organi. Carinjenje tovarnega prometa je omejeno na mednarodne mejne prehode.

V okviru mejnih služb delujejo na nekaterih mednarodnih mejnih prehodih tudi posebne službe za kontrolo neoporečnosti blaga predvsem živil in živine, ki prihaja preko meje.

Prostorski obseg posameznih kategorij mejnih prehodov je različen, tako glede na vrsto prometa kot tudi frekventiranost posameznih prometnih koridorjev. Za vse mejne prehode je območje prehoda določeno z zakonom. Vendar se v zadnjem letu izvaja novo določilo, ki omogoča določanje območja mejnega

prehoda na podlagi samoupravnega sporazuma med državnimi organi in organizacijami združenega dela, ki delujejo na območju mejnega prehoda. Predvsem se ta princip pojavlja na mednarodnih mejnih prehodih, kjer se pojavljajo različni objekti storitvenih dejavnosti, kot so zlasti bencinske črpalke, restavracije, okrepčevalnice, samopostrežne trgovine in turistične informacije, pisarne z menjalnicami. V večini primerov se kot partnerja državnih organov pojavljata delovna organizacija "Kompas", ki pokriva s svojo dejavnostjo zlasti turistično informacijsko službo in gostinske usluge, ter "Petrol" oziroma "Istra benz" s svojimi bencinskimi servisi. Poleg teh dveh organizacij se pojavljajo tudi delovne organizacije, ki vodijo regionalne ali pa lokalne trgovinske mreže. Vsi navedeni objekti se pojavljajo lahko tudi v širšem prostorsko določenem območju, kot je sicer predviden za območje mejnega prehoda in znaša 400 m v globino jugoslovanskega ozemlja, od mesta mejnega prehoda, ter po 250 m na levo in desno od točke prehoda.

Za velikosti mejnih prehodov pa ni toliko pomembna površina, ki jo zavzemajo, ampak predvsem število prepustnih polj oziroma tirov. V primeru pristanišč oziroma letališča je poobčaj drugačen, saj so območja mejnih prehodov posebej določena glede na obseg mednarodnega prometa, ki poteka preko teh prehodov. Velikost mejnih prehodov je deloma izražena že v kategoriji v katero sodi posamezen prehod. Obmejni mejni prehodi so večinoma vezani na cestno povezavo preko meje in so obeleženi le z zapornico na cestišču ali kolovozni poti. Med obmejnimi mejnimi prehodi imamo v Sloveniji tudi posebnost, namreč prehod za obmejni promet Sladi vrh na Muri je vezan na prevoz z rečnim brodom.

Mednarodni mejni prehodi pa imajo različno velikost. Na jugoslovansko-italijanski državni meji sta sedaj največja

mednarodni mejni prehodi v Sloveniji Škofije, Fernetiči in Vrtojba, ki imajo vsi po 7 vstopnih in izstopnih polj. Manjši so v tem pogledu mednarodni mejni prehodi Lazaret, Krvavi potok, Nova Gorica, Robič in Rateče, ki imajo 4 do 9 prestopnih polj. Samo na ceste pa sta omejena gorska prehoda Učaja in Fredil. Obseg oziroma velikost prehoda je predvsem posledica frekvence prometa, ki poteka preko teh mejnih prehodov. Vendar kljub velikemu številu vstopnih in izstopnih polj prihaja ob različnih konicah, do zastoja v prometu.

Mednarodni mejni prehodi na jugoslovansko-avstrijski državni meji so manjši po obsegu od preje navedenih na zahodni meji. To je treba pripisati predvsem dejstvu, da so kar štirje od skupaj desetih cestnih mejnih prehodov, gorski prelazi. Značilno je večje število vstopnih polj na Korenskem sedlu in Ljubelju, zaradi večjega obsega vstopov v Jugoslavijo. Na tej meji je največji mednarodni cestni mejni prehod Šentilj, ki je po velikosti enak največjim prehodom na zahodni meji, ostali prehodi pa so manjšega obsega.

Na jugoslovansko-madžarski državni meji sta samo dva mednarodna cestna mejna prehoda manjšega obsega. Večji je mednarodni mejni prehod Hodoš, ki je bil letos prenovljen, manjši pa mednarodni mejni prehod Dolga vas. Med železniškimi mednarodnimi mejnimi prehodi, ne moremo ugotavljati velikosti in obsega posameznih prehodov, ker se situacija spreminja glede na število mednarodnih vlakov in imajo samo na sežanski železniški postaji 1 tir namenjen izključno za mednarodni promet, na Jesenicah pa je takšnih tirov 10. Za mariborsko železniško postajo ni točno določeno in predstavlja območje mejnega prehoda tisti tir, na katerem stoji mednarodni vlak.

Vsi navedeni podatki kažejo, da se je velikost mejnih prehodov prilagajala frekvencam prometnih tokov. To je najbolj očitno pri cestnih mejnih prehodih, kjer je bila večina pomembnejših mejnih prehodov prenovljena in usposobljena na sprejem naraščajočega prometa. Takšnim spremembam je bilo

prilagojeno tudi odpiranje novih mednarodnih mejnih prehodov na mestih nekdanjih obmejnih prehodov. Takšni so zlasti mejni prehodi Radelj, Jurij, Trate, Gederovci in Kuzma, vsi na meji z Avstrijo. Vzrok za te prekategorizacije in povečevanje obsega prehodov je bil povečan promet, zaradi velikega števila naših državljanov na začasnem delu v tujini.

3.3. Dostopnost mejnih prehodov

Že v uvodnem delu tega poglavja smo govorili o pomenu ustreznega dostopa do državne meje, ki predstavlja predpogoj za ustvarjanje normalne prepustnosti in odprtosti državne meje. Na kratko pogledjmo, kakšen je dostop do mejnih prehodov različnih kategorij na posameznih delih državne meje na območju SR Slovenije.

Na območju jugoslovansko-italijanske državne meje so prisotni mejni prehodi za vse vrste prometa. Letališki v Portorožu, pristanišča v Piranu, Izoli in Kopru, ter železniški v Sežani in Novi Gorici. Vsi ostali mejni prehodi so cestni. Dostop do teh je možen po različnih cestah. Magistralne ceste vodijo do prehodov Škofije, Krvavi potok, Fernetiči, Nova Gorica, Predil in Rateče; regionalne ceste do prehodov Lazaret in Robič. Vsi ostali mejni prehodi pa so dostopni po lokalnih cestah, nekateri tudi po mestnih ulicah kot na primer obmejni prehod na Erjavčevi ulici v Novi Gorici, pa tudi obmejna prehoda v Solkanu in Mirnu. Med ostalimi je do osemnajstih obmejnih prehodov lokalna cesta asfaltirana, do dvanajstih je možen dostop po makadamu, do ostalih pa po kolovoznih poteh, med katerimi je do mejnih prehodov kot so Cerej, Gropada in Pristava dostop možen le peš.

Na današnji meji z Avstrijo je večina mejnih prehodov cestnih, Jesenice, Prevalje in Maribor so železniški, poleg teh je v Mariboru tudi letališki mejni prehod. Že preje pa smo omenili mejni prehod na brodu preko Mure pri Sladkem vrhu. Magistralne ceste vodijo na prehode Korensko sedlo, Ljubelj, Vič in

Šentilj; regionalne do prehodov Jezersko, Holmec, Radelj, Jurij, Trate, Gornja Radgona, Gederovci in Kuzma. Vsi naštetih prehodi so mednarodne kategorije. Ostali so dostopni po lokalnih cestah, ki so z izjemo prehoda Duh na Ostrem vrhu, makadamskih. Oba prehoda proti Madžarski sta povezana z notranjostjo Slovenije z regionalnima cestama.

Osnovna razlika, ki se kaže v dostopnosti mejnih prehodov, je v primeru cestnih mejnih prehodov, razlika med mednarodnimi in obmejnimi mejnimi prehodi. Pri tem je treba pripomniti, da so tudi nekatere izmed magistralnih ali regionalnih cest neprimerne za sedanje frekvence prometa, ki se pojavlja zlasti v turistični sezoni. Poleg tega pa niso primerne za tranzit težkih tovornjakov, ker prav v dostopnih delih do mejnih prehodov potekajo skozi naselja, pa tudi ustroj cestišča ni prilagojen danim obremenitvam. To se predvsem kaže na magistralni cesti med odcepom avtoceste pri Razdrtem in Novo Gorico. Najnovejši mejni prehod v Vrtojbi pa ima z ozirom na možno prepustnost povsem neustrezno cestno povezavo. Prav taki problemi se pojavljajo pri mejnih prehodih Holmec in Vič ter Šentilju. Zlasti za prehode Fernetičev, Vrtojba in Šentilj, ki imajo sodobno urejene tovarne terminale, je dostopnost prav na območju obmejnih občin, glede na stanje cest, nezadovoljiva.

Pri obmejnih mejnih prehodih se kaže prav tako prilagajanje frekvencam prometa, kar se odraža v večjem številu asfaltiranih lokalnih cest na meji z Italijo kot pa na meji z Avstrijo. Pri tem je treba omeniti, da tudi do tako imenovanih "dvolastniških" obmejnih prehodov na italijanski strani vodijo sicer ozke, a asfaltirane ceste (npr. Solarji).

Analiza dostopnosti, kot smo jo skušali prikazati kaže, da je prav dostopnost državne meje in posameznih mejnih prehodov, izredno pomemben element odprtosti in prepustnosti meje. V našem primeru smo ugotavljali le vrsto dostopa do meje, nismo pa še razjasnili pomena dostopnosti meje za kraje različno oddaljene od meje in mejnih prehodov, ki nimajo ugodnih prometnih

zvez. Vprašanje je v koliko se v teh delih uveljavljajo močni vplivi odprte meje.

3.4. Mejne prepustnice

Med faktorji odprtosti meje ne moremo mimo dejstva, da imajo prav posebno vlogo obmejne prepustnice, katere ima možnost dobiti prebivalstvo, ki stalno biva v obmejnem območju. Brez te vrste dokumentov ne bi mogli govoriti o odprtosti državne meje. Prav tako bi ne prihajale do izraza različne oblike dejavnosti, v okviru katerih se povezujeta obmejni območji na obeh straneh meje. Tu predvsem mislimo na oskrbno in rekreativno dejavnost prebivalstva, ki spaja območji na obeh straneh meje v obmejno regijo. Vendar kljub možnostim te prednosti ne pridejo povsod enako do izraza. Predvsem je tu pomembna naravna odprtost meje, poleg te ustrezni gravitacijski centri in pa mejna infrastruktura, ki omogoča te oblike prehoda preko meje.

Pomen odprtosti meje za prebivalstvo obmejnega območja se namreč izraža tudi v zahtevkih za izdajo obmejnih prepustnic. Vsi prebivalci imajo namreč kot državljani SFR Jugoslavije pravico do pridobitve potnih listin za potovanje v tujino, zato izraža interes za izdajo obmejnih prepustnic, prednosti za oskrbovanje in tudi zaposlitve prebivalstva preko meje, ki jih prebivalstvo v obmejnem območju more in želi koristiti.

Podatke za našo analizo smo zbrali po oddelkih za notranje zadeve pri skupščinah občin v obmejnem območju SR Slovenije. Našemu pozivu za posredovanje podatkov se žal nista odzvali občini Lendava in Ljutomer, ki sta zato izpuščeni v tej analizi.

Rezultati analize, v kateri smo upoštevali samo prebivalstvo, ki živi v naseljih v obmejnem območju kažejo, da je največ imetnikov obmejnih prepustnic v občinah ob jugoslovansko-italijanski državni meji. Podatki za obalne občine so združeni in kažejo, da ima v letu 1980 kar 51,0% prebivalcev obmejnega območja veljavno prepustnico. Višji deleži se pojavljajo v občinah Sežana 90,7%, Nova Gorica 70,1% ter Tolmin 65,2%. Najvišji delež v sežanski občini izraža še vedno močno navezanost na nekdanji gravitacijski center Trst.

Povsem nasprotno je položaj v gorenjskih občinah, kjer meja poteka tudi po naravni ločnici. Samonikel razvoj in sedanja razvitost te regije se odražata tudi v izredno nizkih deležih prebivalstva z obmejnimi prepustnicami v že tako majhnem številu prebivalstva v obmejnem območju gorenjskih občin. V občini Jesenice ima le 4,9% obmejnega prebivalstva obmejno prepustnico, v radovljiški občini 7,8%, v občini Tržič 3,0% ter v občini Kranj 9,9%. Zlasti v zadnjem primeru gre predvsem za prebivalstvo iz zaledja prehoda Jezersko, ki ima ugodnejše možnosti za prehod preko meje.

Prav tako se kaže zaprtost gorskega sveta, brez ustreznih mejnih prehodov (samo Pavličovo sedlo, ki je težko dostopno) na primeru občine Mozirje, kjer ima v redko poseljenem obmejnem območju le 1,7% prebivalstva obmejne prepustnice. Vidno je tudi, da je pomen odprtosti meje v agrarni pokrajini, ki obenem predstavlja z mejo oddvojen, zaprt del ozemlja, znatno zmanjšan, če ne obstoje ustrezne možnosti prehajanja državne meje.

Delež prebivalcev z obmejnimi prepustnicami se ponovno dvigne v občinah Ravne na 16,6% in občini Dravograd na 12,5%. Večji delež urbanega prebivalstva in delavsko-kmečkih struktur ob relativno infrastrukturno dobro opremljenem delu meje, predstavlja osnovo za uveljavljanje zakonitosti odprte meje.

Še večje deleže prebivalcev, imetnikov obmejnih prepustnic je prisoten v občinah Radlje ob Dravi in Maribor. Verjetno vpliva na to še vedno možnost zaposlovanja prek meje, kot ga opisuje M. Zgonik (1977, 63-73). V občini Radlje ob Dravi ima nad 28% prebivalstva v obmejnem območju obmejne prepustnice, v občini Maribor pa 20,3% prebivalstva.

Resnično visoki deleži se pojavijo ponovno v območju Slovenskih Goric, Radgonskega kota in Goriškega. V občini Lenart ima 42,7% prebivalstva v obmejnem območju obmejne prepustnice, v Gornji Radgoni 31,5% ter v občini Murska Sobota 32,1%. Vzroki za visoke deleže so tudi tu v možnostih prekomejnega zaposlovanja in ustvarjanja dodatnega dohodka, vedno bolj pa se ob socioekonomski transformaciji podeželske pokrajine uveljavlja tudi oskrbni vidik in možnost zadovoljevanja potreb po zviševanju osebnega standarda. Za kmečko prebivalstvo kot tudi polkmečko strukturo, pa je pomembna tudi možnost nakupa kmetijske mehanizacije pod ugodnejšimi pogoji.

4. FREKVENCE PREKOMEJNEGA PROMETA KOT ODRAZ ODPRTOSTI MEJE

Največkrat uporabljам kazalec odprtosti meje, kot tudi pomena prekomejnih tokov in privlačnosti obmejnih območij, so frekvence prekomejnega prometa. Vendar je treba pri tem upoštevati strukturo tega prometa in analizirati ločeno njegove posamezne sestavine. V naši analizi smo se omejili na razpoložljive podatke o skupnem številu prehodov potnikov in tovora v rednem prometu preko državne meje. V tem primeru gre samo za promet preko mednarodnih mejnih prehodov, iz katerega pa so izvzeti prehodi v obmejnem prometu. Te podatke smo analizirali za obdobje 1967-1975, za novejša stanja pa nismo dobili ustreznega primerljivega gradiva. Poleg teh podatkov smo ločeno zbirali in analizirali število prehodov v obmejnem prometu na območju SR Slovenije, po letu 1955, pa vse do danes. Podatki za posamezne obmejne mejne prehode so razpoložljivi šele po letu 1967 in so se po enotni metodologiji zbirali do leta 1975. Novejša zbiranja podatkov o tej vrsti prometa, vodijo s pomočjo računalnika na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve, po letu 1978.

Vsi podatki so prikazani v tabelah, bodisi v drugem delu raziskave ali pa v tem poglavju. Zato bomo ponovno opozorili samo na nekatere značilnosti in bistvene spremembe v obravnavanih obdobjih.

4.1. Redni promet preko meje

Osnovna značilnost v vsem povojnem obdobju je stalno naraščanje števila potnikov, ki prehajajo preko meje, obenem pa tudi povečevanje obsega tovarnega in še posebej tranzitnega prometa. Spremembe so vidne na osnovi podatkov v tabeli lo., zato si pogledjmo samo značilne indekse. Med letoma 1967 in 1975 se je potniški promet povečal v vsej republiki z indeksom 114,2. Zanimivo je, da je k temu porastu največ prispevalo povečanje števila prehodov preko jugoslovansko-avstrijske državne meje, ki za to obdobje dosega indeks 179,0. Medtem pa se je v tem obdobju število prehodov na zahodni meji manjšalo, indeks 82,0. Prav tako je po prvem letu odprtja meje z Madžarsko, število prehodov do leta 1975 doseglo le indeks 91,2.

Glede tovarnega prometa je slika nekoliko spremenjena. V tem primeru je porast indeksa za republiko na 296,4, odraz sprememb na posameznih sektorjih meje. Na jugoslovansko-italijanski državni meji je narastel na 1,5 milijona ton tovora in dosegel indeks 150,6.

Na jugoslovansko-avstrijski državni meji je tovarni promet dosegel vrednost 2,7 milijona ton tovora, oziroma indeks 635,0. Največja sprememba je bila na meji z Madžarsko, kjer je promet dosegel le 4.573 ton, pa vendar v primerjavi s letom 1967 rekorden indeks 1.598,0.

V primerjavi s porastom celotnega tovarnega prometa se je veliko bolj uveljavljal tranzitni promet, ki je v republiki dosegel z indeksom 625,4 vrednost 2,1 milijona ton. Tudi ta porast izhaja iz povečanega tranzita preko jugoslovansko-avstrijske državne meje, ki je dosegel indeks 749,8.

Težišče rednega prometa je bilo v obdobju do leta 1975 predvsem v pogledu tovarnega in še posebej tranzitnega prometa, na jugoslovansko-avstrijski državni meji oziroma na mednarodnih mejnih prehodih Vič, Šentilj in Gornja Radgona. Preko tega dela meje je v letu 1975 potovalo 51,9% vseh potnikov, 64,3%

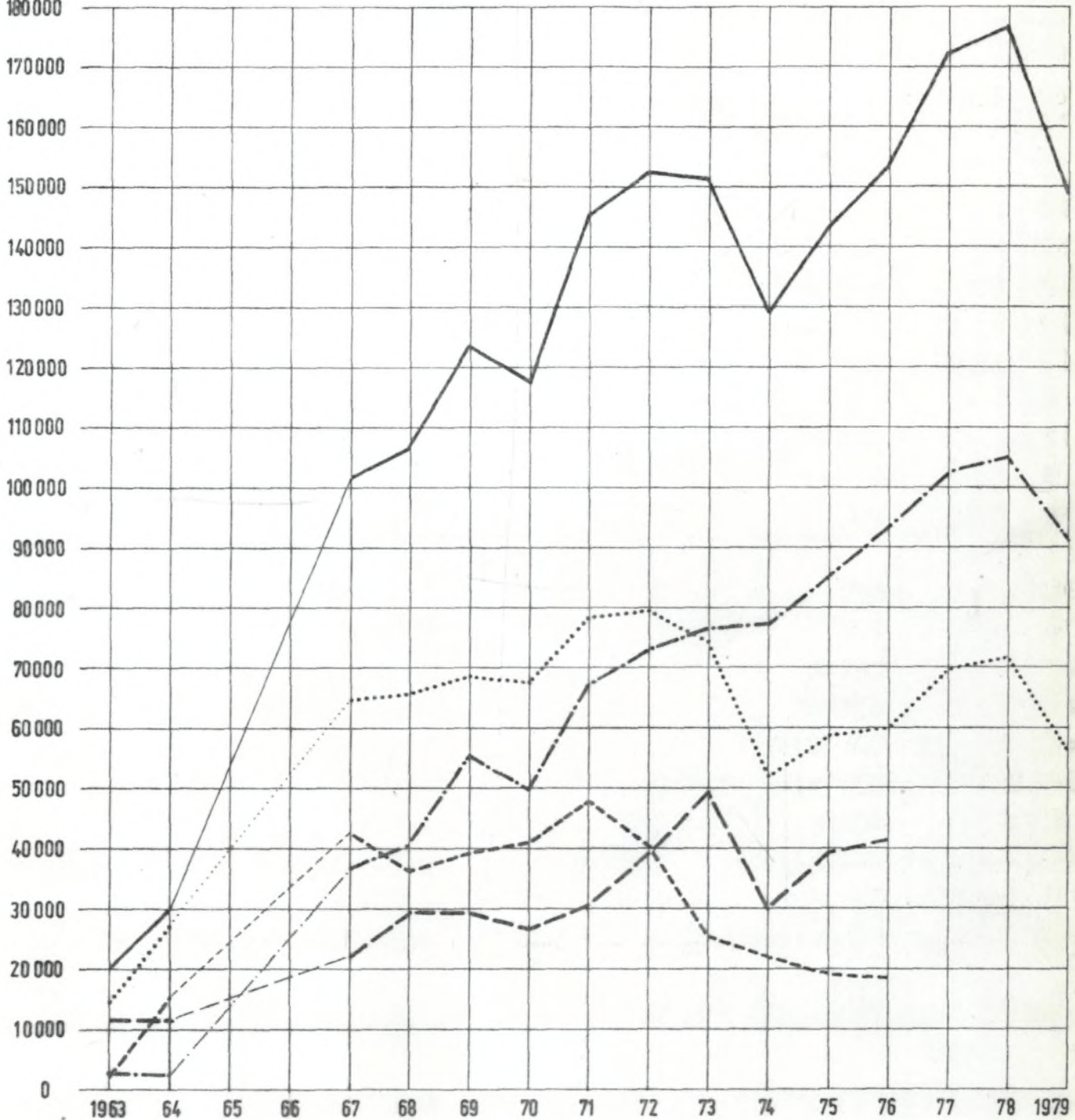
Tabela: 10

PREHODI POTNIKOV IN TOVORA V REDNEM PROMETU PREKO DRŽAVNE MEJE

Prehod	1967			1969			1971			1973			1975		
	število potnikov	ton blaga	transit	število potnikov	ton blaga	transit	število potnikov	ton blaga	transit	število potnikov	ton blaga	transit	število potnikov	ton blaga	transit
Lazaret	708 583	-	-	876 858	-	-	927 875	-	-	955 444	-	-	791 969	-	-
Škofije	4 885 423	61 884	1 392	5 467 276	95 001	-	3 449 525	132 448	-	4 227 045	148 209	-	2 906 310	96 651	37 878
Kozina	3 218 221	110 076	4 074	5 071 915	151 640	12 518	3 109 132	90 253	15 704	2 243 856	80 780	13 190	2 170 310	125 269	35 555
Fernetiči	3 600 045	331 549	79 168	4 667 006	306 188	151 516	2 734 241	581 502	238 780	3 833 029	508 740	257 808	3 562 703	645 780	412 353
Gorica	2 073 051	493 764	47 878	4 069 595	466 361	22 864	3 693 693	528 806	47 076	2 974 921	684 806	47 561	2 465 179	594 663	74 527
Učaja	62 640	-	-	28 641	-	-	26 082	-	-	23 571	-	-	-	-	-
Robič	225 110	-	-	671 596	-	-	862 396	1 238	26	498 595	6 342	-	376 510	39 953	-
Predel	109 763	-	-	96 243	-	-	78 222	-	-	81 174	-	-	72 439	-	-
Rateče	556 173	120	70	346 000	2 367	3	706 445	841	-	479 187	693	-	329 924	197	6
Podkoren	1 057 398	44	-	1 599 725	-	-	2 043 811	-	-	3 060 813	398	7	3 580 291	1 064	13
Ljubelj	1 288 400	176	-	849 752	734	-	2 265 639	3 051	-	1 840 136	2 820	-	2 156 236	27 812	15 467
Jezersko	57 924	406	-	54 008	2 897	-	80 710	1 438	-	96 365	6 210	63	80 683	8 661	22
Holmec	123 880	8 685	-	164 083	8 152	-	292 246	30 169	-	454 491	74 633	-	293 053	28 239	1 458
Vič	329 916	6 128	489	495 039	20 350	1 526	408 928	34 186	51	447 115	222 887	337	492 718	366 920	61 529
Šentilj	4 450 265	410 003	215 394	4 307 072	688 387	317 359	3 566 844	974 285	498 979	3 701 893	1 276 248	653 849	4 825 452	2199 211	151 003 1
Radgona	385 325	3 151	24	694 847	10 053	859	901 995	30 951	186	1 321 372	54 603	975	1 616 812	89 720	30 423
Dolga vas	76 832	286	-	27 383	3 854	126	44 606	210	-	64 250	2 869	-	70 118	4 573	336
SFRJ - IT	15 439 009	997 393	132 582	21 295 130	985 557	186 901	15 587 611	1 335 088	301 586	15 316 762	1 429 570	328 649	12 675 344	150 251 3	560 319
SFRJ - A	7 693 108	428 593	215 907	8 164 526	730 790	319 744	10 154 822	1 074 468	499 216	11 786 237	1 637 820	708 465	13 778 455	272 162 7	161 894 3
SFRJ - M	76 832	286	-	27 383	3 854	126	44 606	210	-	64 250	2 869	-	70 118	4 573	336
SFRJ - SRS	23 208 949	1426 272	348 489	29 487 039	1 720 201	506 771	25 787 039	2 409 766	800 802	27 167 249	3 070 259	10 37 114	26 523 917	422 871 3	21 795 98

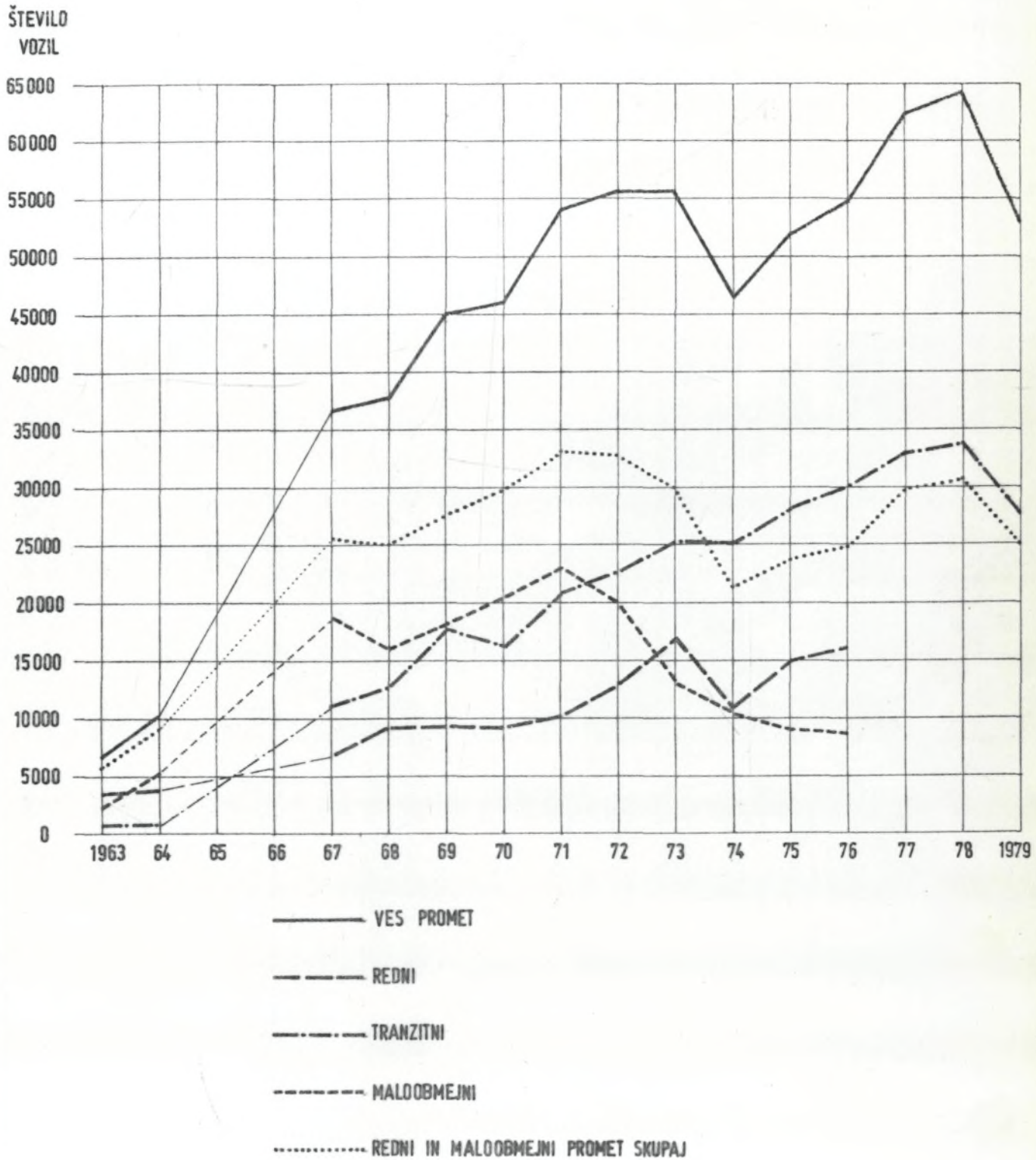
ŠTEVILO POTNIKOV GLEDE NA VRSTE PROMETA V OBDOBJU 1963 - 1979 (vsi prehodi v SRS - štetje RSC)

ŠTEVILO
POTNIKOV
100 000

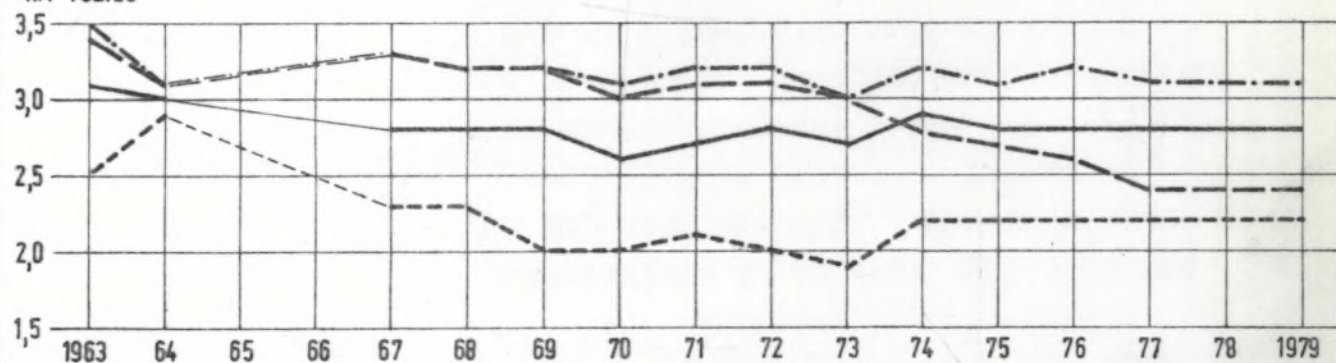
- VES PROMET
- - - REDNI
- · - TRANZITNI
- · · MALOBBMEJNI
- · · REDNI IN MALOBBMEJNI PROMET SKUPAJ

ŠTEVILO VOZIL GLEDE NA VRSTE PROMETA V OBDOBJU 1963-79 (vsi prehodi v SRS -štetje RSC)

POPREČNA ZASEDENOST VOZIL GLEDE NA VRSTO PROMETA V OBDOBJU 1963 - 79 (vsi prehodi v SRS - štetje RSC)

ŠTEVILO POTNIKOV
NA VOZILO

- VES PROMET
- REDNI
- · - · - TRANZITNI
- MALDOBMEJNI PROMET

vsega tovora in 74,2% vsega tranzita. V istem času je preko meje z Italijo prešlo 47,7% vseh potnikov, 35,5% vsega tovora in 29,7% vsega tranzita. Delež prometa preko meje z Madžarsko je v tem primeru skoraj zanemarljiv. Kaže se torej izrazit pritisk na glavne prometne smeri, ki vodijo iz severne in srednje Evrope preko balkanskih držav na jug. Tu se združujejo tako tokovi delavcev na začasnem delu v razvitih deželah Evrope kot turistov teh dežel na poti na morje, ter tranzitni tokovi tovarnega prometa v smeri proti Bližnjem Vzhodu.

4.2. Obmejni promet preko meje

V primerjavi z rednim prekomejnim prometom, ima obmejni promet povsem drugačne značilnosti. Kažejo se zlasti v povsem drugačni razporeditvi največjega števila prehodov po posameznih delih državne meje. Kot je v prejšnjem primeru v vseh pogledih izkazovala večjo obremenitev jugoslovansko-avstrijska državna meja, je v primeru obmejnega prometa vse težišče prenešeno na jugoslovansko-italjansko državno mejo. Na ta del meje zapade namreč skoraj 90% vseh prehodov v obmejnem prometu. Da to razmerje ostaja nespremenjeno že od leta 1955 je vzrok predvsem v obstoju tradicionalnih gravitacijskih centrov, ki so po razmejitvi ostali izven meja SFR Jugoslavije, velikem obsegu dvolastništva in navezanosti na trg, številnih sorodstvenih vezah in ugodnih možnosti za oskrbo s predmeti široke potrošnje, za prebivalstvo na obeh straneh meje. Število prehodov se sicer v zadnjem desetletju znižuje potem, ko je v letu 1970 doseglo na nivoju republike najvišjo vrednost 36 milijonov prehodov. Zanimivo je, da se po letu 1965 število izhodov Jugoslovanov giblje v nekakšnih stalnih okvirih tako na območju meje z Italijo, kot tudi meje z Avstrijo. Velike spremembe po letu 1974, so predvsem posledica zmanjševanja števila prihodov tujih državljanov v obmejno območje SFR Jugoslavije. Vzroki za te spremembe so predvsem ekonomske narave in izhajajo iz poglobljanja gospodarske krize v svetu, povečevanja cen na našem trgu, kar ne pomeni več privlačnosti za oskrbo prebivalstva onstran meje. Druga značilnost prehodov v obmejnem prometu

je, da večina prehodov na meji z Italijo odpade na italijanske državljane, da pa je na meji z Avstrijo razmerje med domačimi in tujimi potniki bolj izenačeno. Obratno je tudi na meji z Madžarsko, kjer je večina prehodov vezana na madžarske državljane. Za primerjavo ponovno objavljamo tabelo 11. o številu in strukturi prehodov v obmejnem prometu v obdobju 1955-1979. Za obmejni promet smo opravili tudi analizo prehodov po posameznih občinah. Da bi verificirali takšen postopek smo najprej izračunali odnos med prehodi in prihodi jugoslovanskih državljanov po posameznih mejnih prehodih, po posameznih občinah v obmejnem območju. Pokazalo se je, da se v večini primerov prehajanje meje vrši na območju prehodov v okviru posamezne občine. Na tej osnovi smo analizirali gibanje števila potnikov v obmejnem prometu, po posameznih občinah. V obdobju 1967-1975. Rezultati pa so prikazani v absolutnih vrednostih v tabeli 12. Podobno analizo, vendar podrobnejšo, smo opravili za leta 1978, 1979 in delu leta 1980, rezultati pa so predstavljeni v drugi fazi naloge.

V obdobju 1967-1975 je skupno število prehodov v obmejnem prometu naraslo za 18,7%, vendar predvsem na osnovi povečanja udeležbe Jugoslovancev v tem prometu (indeks 162,7). Po posameznih sektorjih državne meje pa je bil položaj različen. Močnejša rast števila prehodov se na jugoslovansko-italijanski državni meji pojavlja na območju urbanizirane občine Nova Gorica, kot tudi Kopra. Obratno pa se je število prihodov italijanskih državljanov povečalo predvsem na območju občine Tolmin, močno upadlo pa na območju občine Koper. Na območju jugoslovansko-avstrijske meje pa je bil položaj na območju gorenjskih občin enak za izhode in prihode, v vseh primerih se je zmanjšal na minimum. Prav tako se upadanje števila prehodov kaže na območju Koroške. Narašča pa v območju občin Gornja Radgona in Murska Sobota in to enakovredno z obeh strani (indeks Murska Sobota 409,3 za izstop Jugoslovancev in 597,0 za vstop Avstrijcev).

ŠTEVILO PREHODOV V MALOOBMEJNEM PROMETU NA OBMOČJU SR SLOVENIJE MED LETOM 1955 in 1979
in ODSOTOK PREHODOV NA POSAMEZNIH ODSEKIH MEJE

Leto	Vseh potnikov v obe smeri Italija, Avstrija in Madžarska	I T A L I J A		A V S T R I J A		M A D Ž A R S K A	
		Skupno v obe smeri	%	Skupno v obe smeri	%	Skupno v obe smeri	%
1955	588.440	501.382	85,2	87.058	14,8		
1956	4,069.596	3,992.422	98,1	77.174	1,9		
1957	6,021.008	5,922.428	98,3	98.580	1,6		
1958	6,299.592	6,203.644	98,4	95.548	1,5		
1959	6,995.734	6,902.500	98,6	93.234	1,3		
1960	6,989.372	6,859.676	98,1	129.696	1,8		
1961	8,038.084	7,474.520	92,9	553.564	6,9		
1962	8,308.836	7,655.124	92,1	653.712	7,8		
1963	9,377.430	8,485.792	90,5	891.638	9,5		
1964	10,886.290	9,881.048	90,7	1,005.242	9,2		
1965	14,489.588	13,332.810	92,0	1,156.778	7,9		
1966	24,086.512	22,520.354	93,5	1,548.842	6,4	17.316	0,07
1967	27,331.790	25,872.130	94,6	1,425.858	5,2	33.802	0,12
1968	28,091.616	26,629.348	94,8	1,440.482	5,1	21.786	0,07
1969	31,276.698	29,404.926	94,0	1,858.374	5,9	13.398	0,04
1970	36,965.738	35,113.008	94,9	1,803.876	4,8	48.854	0,13

Leto	Vseh potnikov v obe smeri Italija, Avstrija in Madžarska	I T A L I J A		A V S T R I J A		M A D Ž A R S K A	
		Skupno v obe smeri	%	Skupno v obe smeri	%	Skupno v obe smeri	%
1971	31,903.604	29,936.236	93,8	1,933.978	6,0	33.390	0,10
1972	33,584.870	31,713.392	94,4	1,830.636	5,4	40.842	0,12
1973	32,660.652	30,497.664	93,3	2,097.088	6,4	65.900	0,20
1974	21,441.074	19,211.226	89,6	2,162.750	10,1	67.098	0,31
1975	28,173.810	26,158.030	92,8	1,943.894	6,9	71.886	0,25
1976	30,240.356	28,098.366	92,9	2,077.498	6,8	64.492	0,21
1977	27,241.118	25,058.240	91,9	2,106.530	7,7	76.348	0,28
1978	27,112.544	24,787.432	91,4	2,126.632	7,8	98.480	0,36
1979	19,430.848	17,388.694	89,5	1,942.802	10,0	99.352	0,50

Vir: RSNZ, Ljubljana 1980

Tabela: 12

Mejni prehodi potnikov v obmejnem prometu po občinah

Država Občina	Vsi potniki	1967		1969		1969		1971		1971		1971			
		Domači števílo	Tuji % potniki	Domači števílo	Tuji % potniki	Domači števílo	Tuji % potniki	Domači števílo	Tuji % potniki	Domači števílo	Tuji % potniki	Domači števílo	Tuji % potniki		
ITALIJA	11411644	2004204	17,6	9407440	82,4	14297390	2870483	20,1	11426907	79,9	15424813	2767227	17,9	12687586	82,1
Koper	5253379	821271	15,6	4432108	84,4	7401200	1500841	20,3	5900359	79,7	6510686	1087069	16,8	5423617	83,2
Sežana	3265666	364760	11,2	2900906	88,8	3979295	485495	12,2	3493800	87,8	4322844	371653	8,6	3951191	91,4
Nova Gorica	2632515	729887	27,7	1902628	72,3	2427692	807777	33,3	1619315	66,7	3910006	1211203	31,0	2698803	69,0
Tolain	215481	65447	30,4	150034	69,6	457849	55296	12,1	402553	87,9	668713	71233	10,7	597480	89,3
Jesenice	44603	22839	51,2	21764	48,8	31954	21074	66,0	10880	34,0	42564	26069	61,2	16495	38,8
AVSTRIJA	450961	266734	59,1	184227	40,9	624729	306436	49,1	18293	50,9	745466	380710	51,1	364756	48,9
Jesenice	9455	5719	60,5	3736	39,5	3262	1496	45,9	1766	54,1	904	368	40,7	536	59,3
Tržič	18074	16634	92,0	1440	8,0	2477	2477	100,0	-	-	3243	3243	100,0	-	-
Kranj	2853	2333	81,8	520	18,2	512	385	75,2	127	24,8	456	319	70,0	137	30,0
Ravne na Kor.	40643	36851	90,7	3792	9,3	41831	37887	90,6	3944	9,4	27135	23779	87,6	3356	12,4
Dravograd	29401	25552	86,9	3849	13,1	18996	14727	77,5	4269	22,5	16397	12760	77,8	3637	22,2
Radlje ob Dravi	7779	3688	47,4	4091	52,6	11370	5359	47,1	6011	52,9	8352	5013	60,0	3339	40,0
Maribor	77235	39696	51,4	37539	48,6	113453	41317	36,4	72136	63,6	140926	63070	44,8	77856	55,2
G.Radgona	219522	105201	47,9	114321	52,1	326780	142141	43,5	184639	56,5	304769	155437	51,0	149332	49,0
M.Sobota	45999	31060	67,5	14939	32,5	106048	60647	57,2	45401	42,8	243284	116721	48,0	126563	52,0
MADŽARSKA															
M.Sobota															
Lendava	3976	1726	43,4	2250	56,6	3270	1121	34,3	2149	65,7	8326	3150	37,8	5176	62,2
SKUPAJ	11866581	2272664	19,2	9593917	80,8	14925389	3178040	21,3	11747349	78,7	16213189	3154236	19,5	13058953	80,5
ostali prehodi											4584	3149	68,7	1435	31,3

Vir: Rezultati raziskovanj (statistično gradivo)

Letni pregled prometa

1967, Lj.1968 št.13

1969, Lj.1977 št.52

1971, Lj.1977, št.57

1973, Lj.1977 št.64

1975, Lj.1977 št.72

Mejni prehodi potnikov v obmejnem prometu po občinah

Država Občina	Vsi potniki	1973				1975				
		Domači potniki število	%	Tuji potniki število	%	Vsi potniki	Domači potniki število	%	Tuji potniki število	%
ITALIJA	15262902	3234164	21,2	12028738	78,8	13252577	3237147	24,4	10015430	75,6
Koper	6550997	1427998	21,8	5122999	78,2	4532208	1083262	23,9	3448946	76,1
Sežana	4258276	337130	7,9	3921146	92,1	3745477	424964	11,3	3320513	88,7
Nova Gorica	3989270	1379017	34,6	2610253	65,4	4583331	1631405	35,6	2951926	64,4
Tolmin	415623	66515	16,0	349308	84,0	350615	69865	19,9	280750	80,1
Jesenice	48736	23704	48,6	25032	51,4	40946	27651	67,5	13295	32,5
AVSTRIJA	853986	426316	49,9	427670	50,1	812024	456288	56,2	355736	43,8
Jesenice	3484	1445	41,5	2039	58,5	2670	1305	48,9	1365	51,1
Tržišč						128	72	56,3	56	43,7
Kranj	1818	958	52,7	860	47,3	110	85	77,3	25	22,7
Ravne na Kor.	33380	30428	91,2	2952	8,8	36951	34488	93,3	2463	6,7
Dravograd	22854	18284	80,0	4570	20,0	22194	19814	89,3	2380	10,7
Radlje ob Dravi	15383	7128	46,3	8255	53,7	18880	7459	39,5	11421	60,5
Maribor	258577	106238	41,1	152339	58,9	199792	104399	52,3	95393	47,7
G.Radgona	267371	142401	53,3	124970	46,7	314974	161525	51,3	153449	48,7
M.Sobota	251119	119434	47,6	131685	52,4	216325	127141	58,8	89184	41,2
MADŽARSKA										
M.Sobota						5700	2147	37,7	3563	62,3
Lendava	5332	346	6,5	4986	93,5	14505	1807	12,5	12698	87,5
SKUPAJ	16122220	3660826	22,7	12461394	77,3	14084806	3697389	26,3	10387417	73,7

Vir: Rezultati raziskovanj (statistično gradivo)

Letni pregled prometa

- 1967, Lj.1968 št.13
- 1969, Lj.1977 št.52
- 1971, Lj.1977, št.57.
- 1973, Lj.1977 št.64
- 1975, Lj.1977 št.72

Tabela:

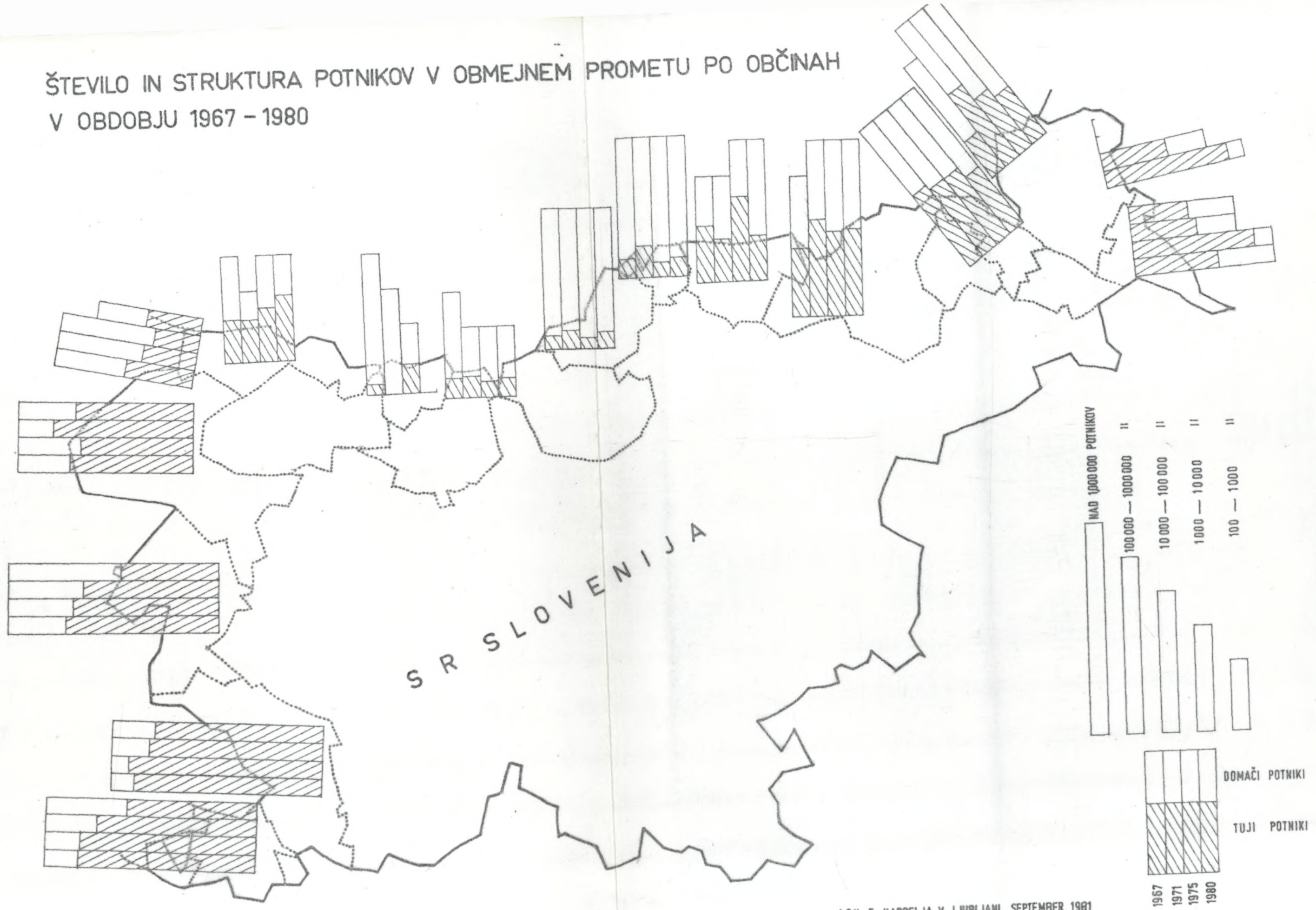
- 58 e -

Indeks gibanja števila prehodov med leti 1967 in 1975

Država Občina	VSI POTNIKI				DOMAČI POTNIKI				TUJI POTNIKI			
	69/67	71/67	73/67	75/67	69/67	71/67	73/67	75/67	69/67	71/67	73/67	75/67
ITALIJA	125,3	135,1	133,7	116,1	143,2	138,1	161,4	161,5	121,5	134,9	127,9	106,5
Koper	140,9	123,9	124,7	86,3	182,7	132,4	173,9	131,9	133,1	122,4	115,6	77,8
Sežana	121,9	132,4	130,4	114,7	133,1	101,9	92,4	116,5	120,4	136,2	135,2	114,5
Nova Gorica	92,2	148,5	151,5	174,1	110,7	165,9	188,9	223,5	85,1	141,8	137,2	155,1
Tolmin	212,5	310,3	192,9	162,7	84,5	108,8	101,3	106,8	268,3	398,2	232,8	187,1
Jesenice	171,6	95,4	109,3	91,8	92,3	114,1	103,8	121,1	50,0	75,8	115,0	61,1
AVSTRIJA	138,5	165,3	189,4	180,1	114,9	142,7	159,8	171,1	172,8	198,0	232,1	193,1
Jesenice	34,5	9,6	36,8	28,2	26,2	6,4	25,3	22,8	47,3	14,3	54,6	36,5
Tržič	13,7	17,9	-	0,7	14,9	19,5	-	0,4	-	-	-	3,8
Kranj	17,9	16,0	63,7	3,9	16,5	13,7	41,1	3,6	24,4	26,3	165,4	4,8
Ravne na Koroškem	102,9	66,8	82,1	90,9	102,8	64,5	82,6	93,6	104,0	88,5	77,8	65,0
Dravograd	64,6	55,8	77,7	75,5	57,6	49,9	71,6	77,5	110,9	94,5	118,7	61,8
Radlje ob Dravi	146,2	107,4	197,8	242,7	145,3	135,9	193,3	202,3	146,9	81,6	201,8	279,2
Maribor	146,9	182,5	334,8	258,7	104,1	158,9	267,6	263,0	192,2	207,4	406,8	254,1
G.Radgona	148,9	138,8	121,8	143,5	135,1	147,8	135,4	153,5	161,5	130,6	109,3	134,2
Murska Sobota	230,5	528,9	545,9	470,3	195,3	375,8	384,5	409,3	303,9	847,2	881,5	597,0
MADŽARSKA												
Murska Sobota												
Lendava	82,2	209,4	134,1	364,8	64,9	182,5	20,0	104,7	95,5	230,0	221,6	564,4
SKUPAJ	125,8	136,6	135,9	118,7	139,8	138,8	161,1	162,7	122,4	136,1	129,9	108,3

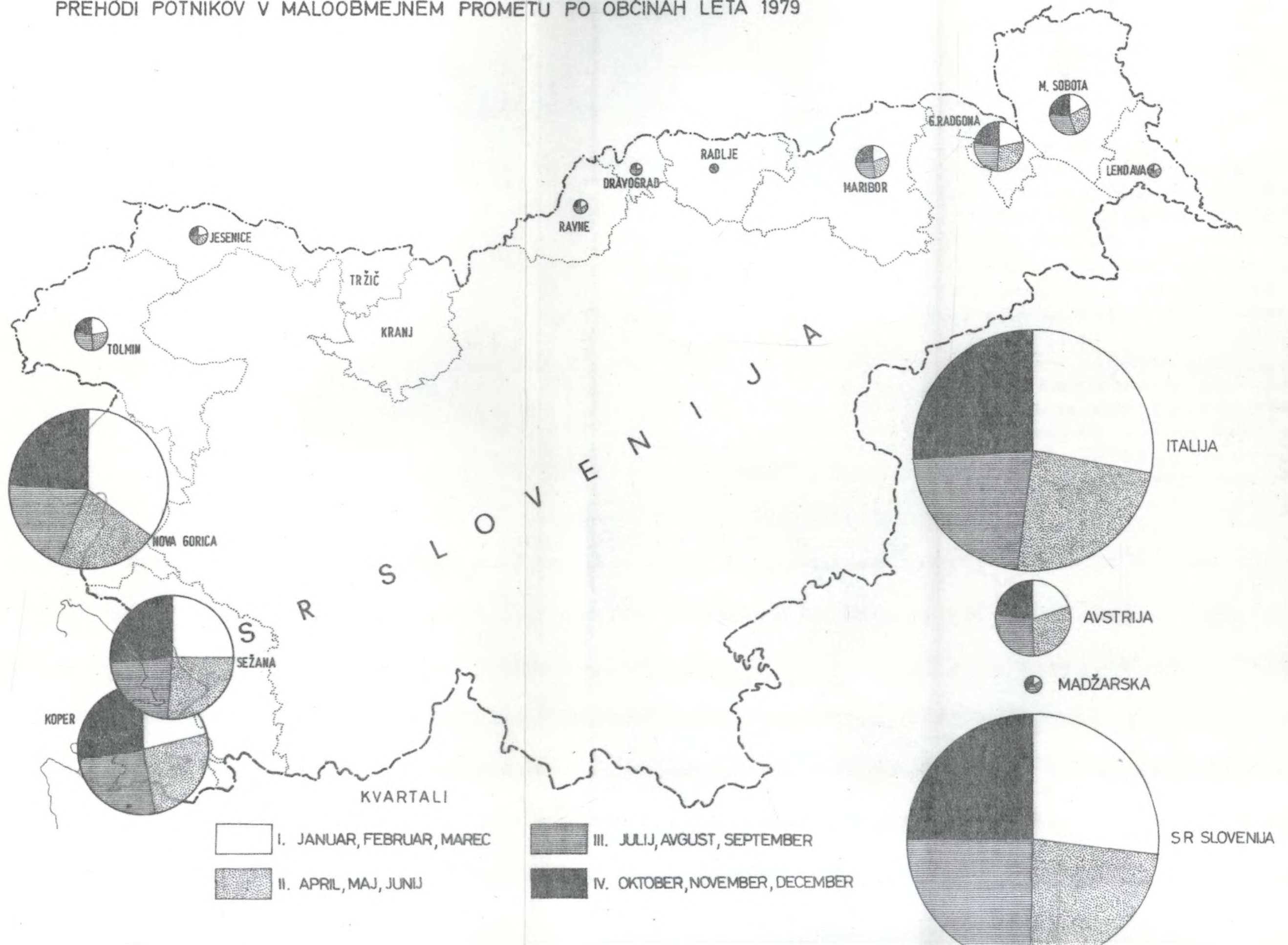
Vir: Rezultati raziskovanj (statistično gradivo)
 Letni pregled prometa
 1967, Lj.1968 št.13
 1969, Lj.1977 št.52
 1971, Lj.1977 št.57
 1973, Lj.1977 št.64
 1975, Lj.1977 št.72

ŠTEVILO IN STRUKTURA POTNIKOV V OBMEJNEM PROMETU PO OBČINAH V OBDOBJU 1967 - 1980

I GU E. KARDELJA V LJUBLJANI, SEPTEMBER 1981

PREHÓDI POTNIKOV V MALOOBMEJNEM PROMETU PO OBČINAH LETA 1979

Analizirali smo tudi strukturo potnikov v obmejnem prometu po posameznih mejnih prehodih, na podlagi podatkov za leto 1980. Na podlagi tega smo izdelali tabelo 13. in diagram, ki nam zanimivo prikazuje značilnosti te strukture. Razlike izhajajo tako iz gostote poselitve v okolici posameznih mejnih prehodov, kot socioekonomske sestave prebivalstva, nato vprašanja lažje dostopnosti s sodobnimi prevoznimi sredstvi ter razpoložljivih objektov oskrbe ali uslužnostnih dejavnosti v centrih na drugi strani državne meje. Svoj delež imajo prav gotovo tudi dvolastniki, katerih število in obseg ter karakteristike posestev želimo proučiti v nadaljevanju te naloge. Enakovreden delež prehodov se uveljavlja na območju urbanih aglomeracij in pa območij z enako zanimivo ponudbo v pogledu oskrbnih dejavnosti.

Kartografsko smo predstavili tudi število prehodov po posameznih kvartalih leta 1979, ki pa kaže na enakomeren potek prehajanja državne meje tokom celega leta, saj so deleži skoraj pravilno razdeljeni po posameznih kvartalih. Izjeme, ki izstopajo so prehodi na območju novogoriške občine v prvem kvartalu, na območju obalnih občin v poletnem delu leta zaradi turističnih obiskov naše obale. Prav tako pa tudi v Prekmurju v poletnem času zaradi večjega odhajanja na začasna dela v Avstrijo.

Tabela: 13

Število in struktura prehodov v obmejnem prometu po občinah leta 1980

Mejni prehod	Čas Odstotek	Skupaj	Državljeni SFRJ Odhodi+Prihodi	Tuji Odhodi+Prihodi
Lazaret	I.-XII. %	498 921 100	173 839 34,8	325 082 65,2
Čampore	I.-XII. %	236 988 100	76 144 32,0	160 874 68,0
Cerej	I.-XII. %	11 138 100	9 619 86,3	1 519 13,7
Kaštelir	I.-XII. %	445 464 100	232 050 52,0	213 414 48,0
Škofije	I.-XII. %	2 233 319 100	986 049 44,2	1 247 270 55,8
Plavje	I.-XII. %	1 059 223 100	388 684 36,7	670 539 63,3
Socerb	I.-XII. %	70 308 100	18 753 26,7	51 555 73,3
Osp	I.-XII. %	499 822 100	39 433 7,9	460 389 92,1
Draga	I.-XII. %	450 100	4 0,9	446 99,1
Botač	I.-XII. %	30 100	- -	30 100
Kozina	I.-XII. %	1 016 858 100	134 484 13,3	882 374 86,7
Lipica	I.-XII. %	1 167 826 100	135 996 11,6	1 031 830 88,4

Mejni prehod	Čas Odstotek	Skupaj	Državljan Odhodi+Prihodi	Tuji Odhodi+Prihodi
Gropada	I.-XII. %	1 026 100	22 2,1	1 004 97,9
Orlek	I.-XII. %	58 100	54 93,1	4 6,9
Sežana Železniški	I.-XII. %	43 316 100	29 346 67,7	13 970 32,3
Fernetiči	I.-XII. %	1 420 124 100	469 646 33,1	950 478 66,9
Repentabor	I.-XII. %	480 596 100	130 570 27,2	350 026 72,8
Voglje	I.-XII. %	2 582 100	2 576 99,77	6 0,23
Gorjansko	I.-XII. %	394 682 100	89 894 22,8	304 788 77,2
Mavhinje	I.-XII. %	16 100	2 12,5	14 87,5
Klariči	I.-XII. %	353 388 100	38 282 10,8	315 106 89,2
Lokvice	I.-XII. %	87 426 100	53 708 61,4	33 718 38,6
Miren	I.-XII. %	614 255 100	294 628 48,0	319 627 52,0
Vrtojba	I.-VII. %	4 680 100	3 038 64,9	1 642 35,1
Šempeter	I.-XII. %	1 867 770 100	1 048 242 56,0	819 528 44,0
N.Gorica	I.-XII. %	2 068 108 100	1 078 833 52,0	989 275 48,0
Pristava	I.-XII. %	141 903 100	88 242 62,2	53 661 37,8

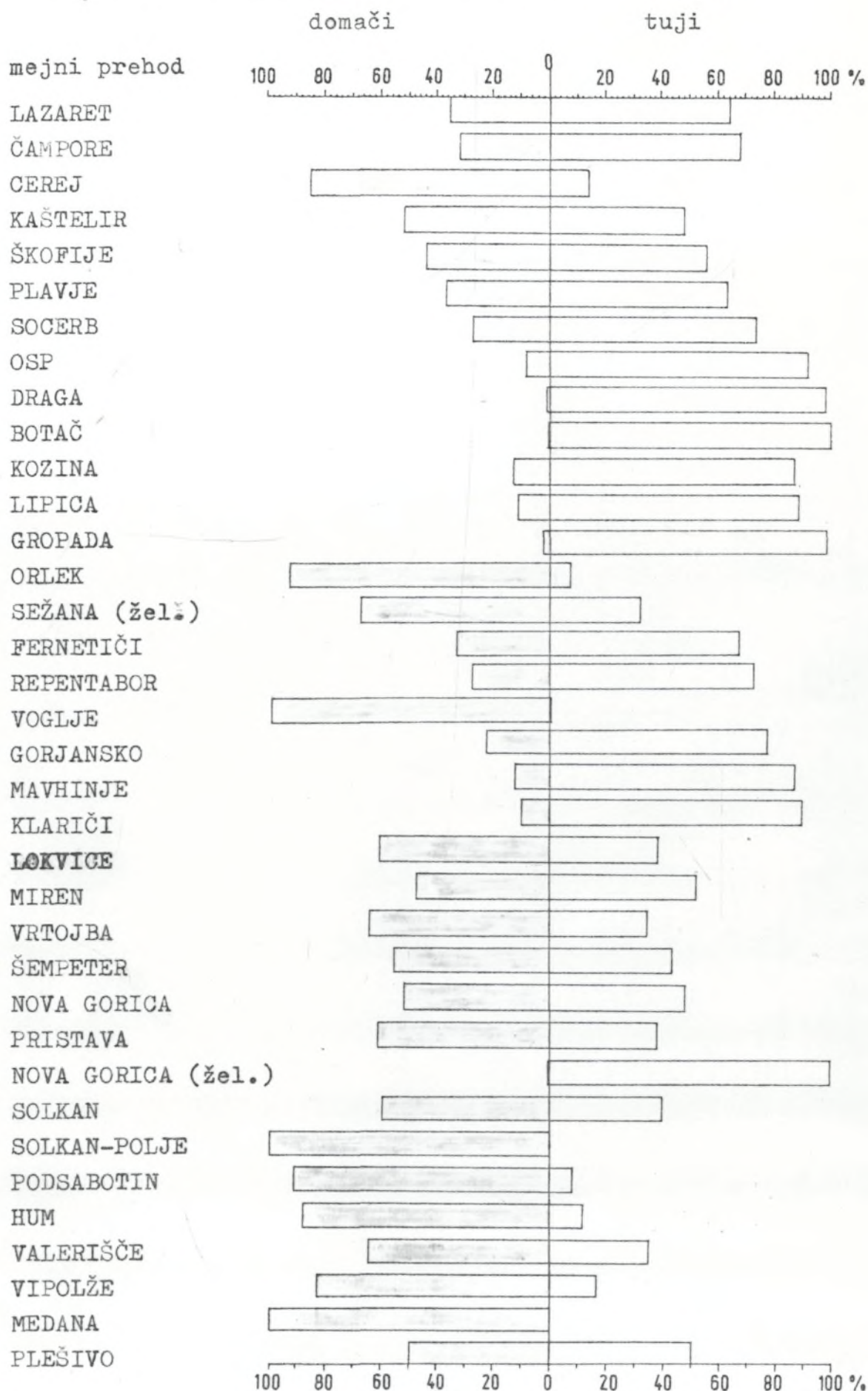
Mejni prehod	Čas Odstotek	Skupaj	Državljeni SFRJ Odhodi+Prihodi	Tuji Odhodi+Prihodi
N.Gorica	I.-XII.	10 178	25	10 153
Železnica	%	100	0,3	99,7
Solkan	I.-XII.	988 173	592 225	395 948
	%	100	60,0	40,0
Solkan	I.-XII	20 120	20 120	-
Polje	%	100	100	-
Podsabotin	I.-XII.	57 143	52 472	4 671
	%	100	91,8	8,2
Hum	I.-XII.	134 082	117 872	16 210
	%	100	88,0	12,0
Valerišče	I.-XII	4 298	2 776	1 522
	%	100	64,6	35,4
Vipovže	I.-XII.	256 412	214 296	42 116
	%	100	83,6	16,4
Medana	I.-XII.	14 280	14 280	-
	%	100	100	-
Plešivo	I.-XII.	133 828	66 974	66 854
	%	100	50,04	49,96
Neblo	I.-XII.	385 808	104 466	281 342
	%	100	27,0	73,0
Golo Brdo	I.-XII.	138 514	16 878	121 636
	%	100	12,1	87,9
Mišček	I.-XII.	10 508	5 949	4 559
	%	100	56,6	43,4
Podklanec	III.-XI.	283	172	111
	%	100	60,8	39,2
Solarji	III.XI.	977	496	481
	%	100	50,8	49,2

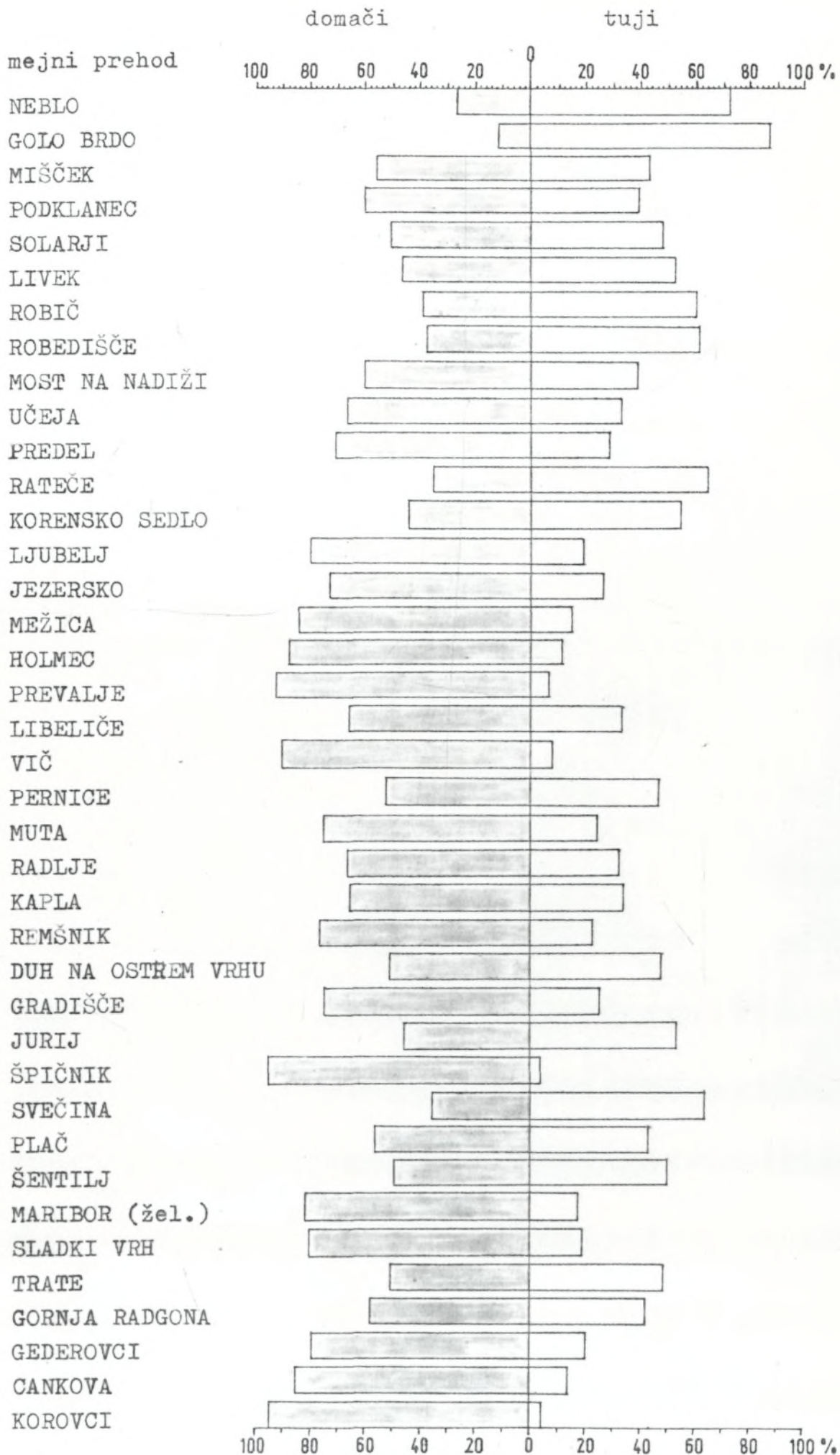
Mejni prehod	Čas Odstotek	Skupaj	Državljeni SFRJ Odhodi+Prihodi	Tuji Odhodi+Prihodi
Lívek	I.-XII. %	11 506 100	5 396 46,9	6 110 53,1
Robič	I.-XII. %	319 279 100	126 393 39,5	192 886 60,5
Robedišče	I.-XII. %	2 105 100	1 002 47,6	1 103 52,4
Most na Nadiži	I.-XII. %	1 668 100	1 005 60,3	663 39,7
Učeja	I.-XII. %	8 966 100	5 975 66,7	2 991 33,3
Predel	I.-XII. %	56 616 100	40 014 70,6	16 602 29,4
Rateče	I.-XII. %	103 178 100	36 560 35,4	66 618 64,6
Korensko Sedlo	I.-XII. %	2 525 100	1 121 44,4	1 404 55,6
Ljubelj	I.-XII. %	472 100	380 80,5	92 19,5
Jezersko	I.-XII. %	756 100	551 72,9	205 27,1
Mežica	I.-XII. %	5 595 100	4 731 84,6	864 15,4
Holmec	I.-XII. %	56 814 100	50 369 88,7	6 445 11,3
Prevalje	I.-XII. %	2 144 100	2 005 93,5	139 6,5
Líbeliče	I.-XII. %	8 869 100	6 076 68,5	2 793 31,5

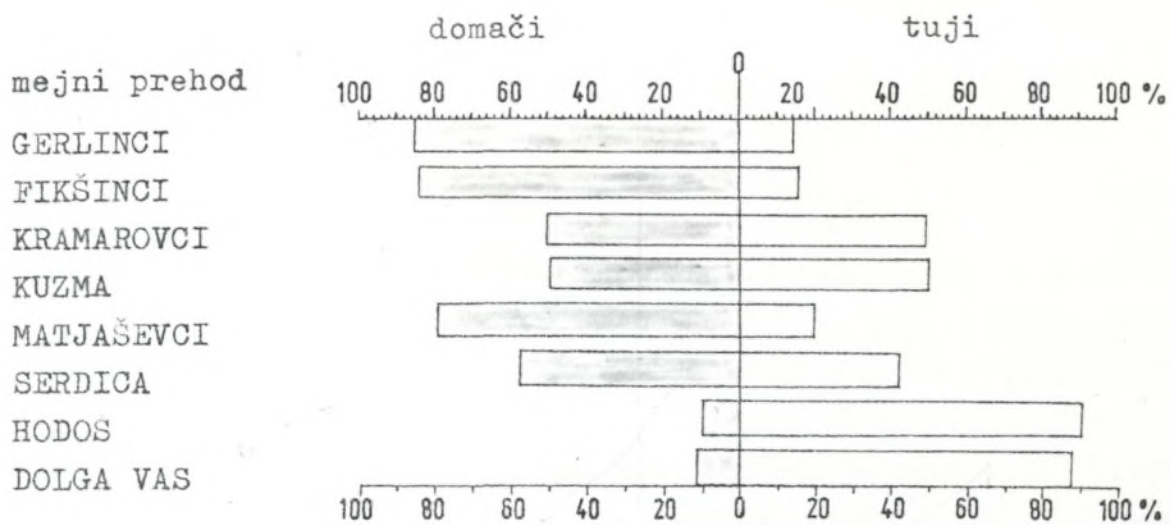
Mejni prehod	Čas Odstotek	Skupaj	Državljeni SFRJ Odhodi+Prihodi	Tuji Odhodi+Prihodi
Vič	I.-XII. %	35 966 100	33 018 91,8	2 948 8,2
Pernice	I.-XII. %	1 083 100	576 53,2	507 46,8
Muta	IO - XII. %	155 100	118 76,1	37 23,9
SV.Pankracij	I.-XII. %	ni bilo prehodov		
Radlje	I.-XII. %	9 509 100	6 385 67,2	3 124 32,8
Kapla	I.-XII. %	902 100	596 66,1	306 33,9
Remšnik	I.-XII. %	1 860 100	1 438 77,3	422 22,7
Duh na Ostrem Vrhu	I.-XII. %	6 932 100	3 575 51,6	3 357 48,4
Gradišče	I.-XII. %	14 346 100	10 761 75,0	3 585 25,0
Jurij	I.-XII. %	64 986 100	30 092 46,3	34 894 53,7
Špičnik	I.-XII. %	2 165 100	2 072 95,7	93 4,3
Svečina	I.-XII. %	623 100	224 36,0	399 64,0
Plač	I.-XII. %	12 615 100	7 179 56,9	5 436 43,1
Šentilj	I.-XII. %	117 471 100	58 833 50,08	58 638 49,92

Mejni prehod	Čas Odstotek	Skupaj	Državljanj SFRJ Odhodi+Prihodi	Tuji Odhodi+Prihodi
Maribor	I.-XII.	188	156	32
Železniški	%	100	83,0	17,0
Sladki vrh	I.-XII.	4 970	4 057	913
	%	100	81,6	18,4
Trate	I.-XII.	153 757	78 851	75 176
	%	100	51,1	48,9
G.Radgona	I.-XII.	806 720	471 158	335 562
	%	100	58,4	41,6
Gederovci	I.-XII.	119 856	95 457	24 399
	%	100	79,6	20,4
Cankova	I.-XII.	71 742	61 409	10 333
	%	100	85,6	14,4
Korovci	I.-XII.	3 750	3 596	154
	%	100	95,9	4,1
Gerlinci	I.-XII.	21 673	18 532	3 141
	%	100	85,5	14,5
Fikšinci	I.-XII.	6 235	5 233	1 002
	%	100	83,9	16,1
Kramovci	I.-XII.	26 408	13 325	13 083
	%	100	50,5	49,5
Kuzma	I.-XII.	226 792	114 154	112 638
	%	100	50,3	49,7
Matjaševci	I.-XII.	3 678	2 935	743
	%	100	79,8	20,2
Serdica	I.-XII.	16 025	9 305	6 720
	%	100	58,1	41,9
Hodoš	I.-XII.	19 462	1 935	17 527
	%	100	10,0	90,0
Dolga vas	I.-XII.	60 827	7 576	53 251
	%	100	12,5	87,5

STRUKTURA POTNIKOV V MALOOBMEJNEM PROMETU PO POSAMEZNIH
OBMEJNIH PREHODIH NA OBMOČJU SR SLOVENIJE LETA 1980

5. GOSPODARSKA FUNKCIJA, OBMEJNIH OBMOČIJ

Značilnosti gospodarske strukture in potez razvoja so bile že prikazane v drugem poglavju. V tem pa se omejujemo na gospodarsko funkcijo obmejnih območij v povezovanju s tujino, kot je izražena v izvajanju določil o oblikah obmejnega gospodarskega sodelovanja z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Oblike gospodarskega sodelovanja niso vezane samo na meddržavne sporazume o obmejnem gospodarskem sodelovanju, ki so sklenjeni z Italijo in Madžarsko. Sodelovanje z Avstrijo poteka v okviru redne blagovne menjave in nima posebnega statusa, poleg tega pa se odvija tudi preko sejmskih sporazumov. Pomen teh sporazumov o gospodarskem sodelovanju se odraža v podatku, da je v letu 1980 bilo v okviru te menjave realizirano 16,9% vsega slovenskega uvoza blaga široke potrošnje. Obmejna gospodarska menjava, ki poteka prek jugoslovansko-italijanske državne meje, v okviru tržaškega in goriškega sporazuma je v istem letu dosegla vrednost 96 milijonov lir ter je skoraj štirikrat večja od analizirane vrednosti v letu 1975. Slaba stran te menjave je struktura blaga v izvozu in uvozu, v katerem prevladujejo po izvozu kmetijski proizvodi ter surovine, v uvozu pa tehnični predmeti in predelane surovine. Menjava v okviru sejmskih sporazumov z Avstrijo poteka na podlagi določenih kontingentov na območju sejmov v Gradcu, Celovcu, Innsbrucku, Eisenstadtu, Dunaju ter v okviru sejma Alpe-Adria. Obmejna blagovna menjava poteka v okviru posebnega sporazuma z Madžarsko. V letu 1980 je dosegla skupno vrednost 4,3 milijona dolarjev, indeks porasta v primerjavi z letom 1976 pa je dosegel vrednost 143.

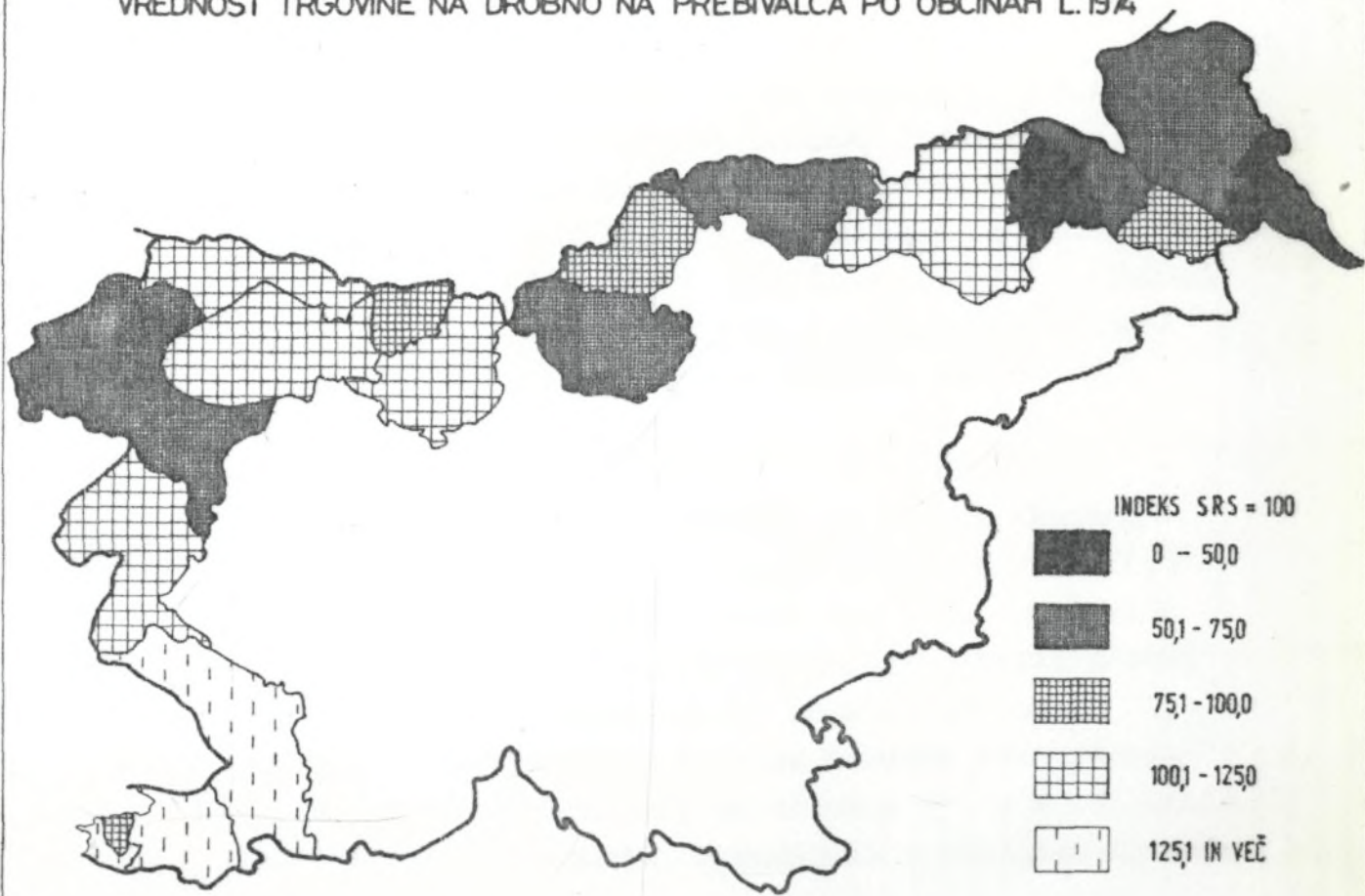
Gospodarska funkcija pa se ne odraža samo v blagovni menjavi v okviru posebnih sporazumov, ampak tudi v vrednosti trgovine realizirane v obmejnem območju. Ker so razpoložljivi samo podatki po občinah, smo jih prikazali v obliki ustvarjene vrednosti trgovine na prebivalca v letih 1974, 1976 in 1978, v tabeli 14. in dveh kartah. Dosežene vrednosti v tem obdobju

Tabela:14

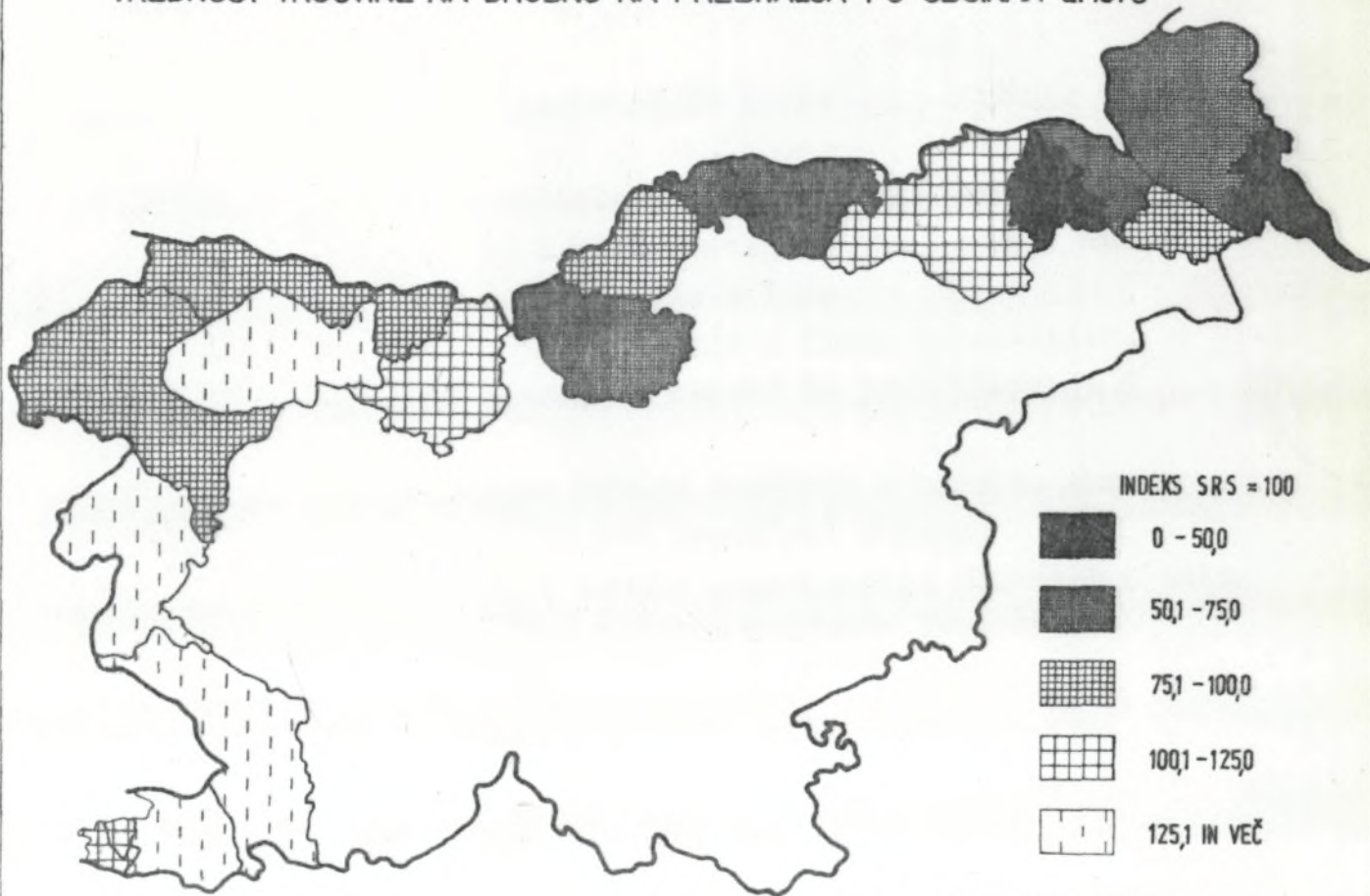
Vrednost trgovine na drobno po obmejnih občinah v dinarjih na prebivalca

Občina	vrednost v din/preb.			indeks nivoja SRS = 100		
	1974	1976	1978	1974	1976	1978
Piran	20 920	26 388	33 158	128,4	116,6	103,3
Izola	16 063	22 025	33 022	98,6	97,3	102,9
Koper	23 365	35 315	43 854	143,4	156,1	136,7
Sežana	23 003	42 330	50 723	141,2	187,1	158,1
Nova Gorica	19 992	34 044	40 755	122,7	150,5	127,0
Tolmin	12 227	23 525	30 273	75,0	104,0	94,3
Jesenice	17 109	22 951	31 583	105,0	101,4	98,4
Radovljica	18 348	25 781	40 138	112,6	113,9	125,1
Tržič	13 912	20 107	27 519	85,4	88,9	85,7
Kranj	19 841	24 061	36 206	121,8	106,3	112,8
Mozirje	11 205	14 650	22 800	68,7	64,7	71,0
Ravne	12 400	19 604	26 575	76,1	86,6	82,8
Dravograd	10 027	14 219	23 410	61,5	62,8	72,9
Radlje	8 827	10 174	19 242	54,1	44,9	59,9
Maribor	17 811	24 360	34 804	109,3	107,7	108,5
Lenart	5 486	8 334	14 048	33,6	36,8	43,7
G.Radgona	10 384	15 829	22 689	63,7	69,9	70,7
Murska Sobota	11 993	15 689	23 198	73,6	69,3	72,3
Lendava	7 263	8 864	13 778	44,5	39,2	42,9
Ljutomer	12 583	16 918	29 548	77,2	74,8	92,1
S R S	16 289	22 617	32 075	100	100	100

VREDNOST TRGOVINE NA DROBNO NA PREBIVALCA PO OBČINAH L.1974

VREDNOST TRGOVINE NA DROBNO NA PREBIVALCA PO OBČINAH L.1978

izkazujejo znatno preseganje slovenskega povprečja, zlasti v občinah ob jugoslovansko-italijanski državni meji. Tu se element oskrbne funkcije in odprtost meje kažeta v visoki vrednosti trgovine na prebivalca. Položaj v mejnih občinah je posledica manjše razvitosti trgovske mreže in manjše kupne moči prebivalstva. Prav zato lahko smatramo presežke v občinah ob zahodni meji za ustvarjeno vrednost v obmejnem osebnem blagovnem prometu.

Gospodarsko sodelovanje obmejnih območij na osnovi skupnih vlaganj in dolgoročnih kooperacij v proizvodnji pomeni višje oblike gospodarskega sodelovanja. Želeli smo sicer ugotoviti vrednosti in pomen tega sodelovanja, vendar smo uspeli zbrati le gradivo, ki je bilo pripravljeno za sejo Skupščine SR Slovenije, katerega podajamo kot pregled izredno razvejanega sodelovanja slovenskih organizacij združenega dela, z različnih področij gospodarskih dejavnosti, s podjetji v obmejnem območju onstran meje.

Pregled višjih oblik gospodarskega sodelovanja z Avstrijo in Italijo:

Avstrija

Na področju dolgoročnih proizvodnih kooperacij obstaja naslednje sodelovanje:

BPT Tržič sodeluje pri proizvodnji posteljnega perila s podjetjem Getzner-Mutter A.G. Bludenz. Pogodba je bila sklenjena 1975. leta in podaljšana v letu 1980.

Avtoradgona, Gornja Radgona sodeluje s firmo Hoval-Felco, Sv. Štefan na področju prenosnih naprav za prečiščevanje odpadnih voda.

Rudnik svinca in Topilnica Mežica sodeluje s tovarno akumulatorjev Dr. Leopold Jungfer pri predelavi svinca.

Vlaganje sredstev tujcev v domače organizacije združenega dela: Slovenijales je družabnik v mešanem podjetju Intertrade, Celovec.

Tehnimpex, Salonit Anhovo in Autocommerce imajo mešano trgovinsko podjetje Sateko v Gradcu. Osnovna dejavnost firme je realizacija sejemskih aranžmajev. IMP mešano proizvodno podjetje v Šentjakobu v Rožu Ljubljanska banka ima poslovni enoti v Celovcu in na Dunaju.

Alpetour, Škofja Loka ima mešano podjetje s sedežem v Železni Kapli, Očko.

Donit Medvode ima mešano proizvodno podjetje v Šmihelu pri Pliberku.

Elan Begunje ima mešano proizvodno trgovsko organizacijo v Brnci na Koroškem.

Toper Celje ima mešano proizvodno-trgovsko podjetje v Pliberku.

Zdravilišče Radenska ima mešano proizvodno podjetje v Žetincih.

Slovenijapapir je s švicarskim partnerjem soustanovitelj mešanega podjetja papirne celuloze v Reberci.

Lesnina Ljubljana in žagarski obrat Trampuž - imata skupno proizvodno podjetje v Pliberku.

Italija:

V zadnjih letih je na obmejnem območju prišlo do nastanka novih višjih oblik gospodarskega sodelovanja.

Ustanovljena so naslednja podjetja z mešanim kapitalom:

1. TOMOS - Gorica, katerega dejavnost je proizvodnja in montaža sestavnih delov in gotovih motornih vozil, krmnih motorjev, lahke kmetijske mehanizacije, agregatov...
2. VELPLAS (IPLAS-VETRORESINA), Videm - proizvodnja cevi in armirane plastike, tankov za uskladiščenje kemičnih, petrokemičnih ter prehrabnih proizvodov itd.
3. MEKLO ITALIANA, Gorica, ki proizvaja in prodaja vse vrste proizvodov in polproizvodov - lesne in sorodne proizvodnje. Podjetje je v kooperaciji z italijansko firmo Alpina pričelo s proizvodnjo motornih pil.
4. IRET - ELEKTRONIKA, Trst - proizvodnja radio, elektro in telekomunikacijskih naprav.

5. ELPRO, Zgornik, Trst - proizvaja električne aparate, električne kable, rezervne dele, gotove proizvode in polproizvode iz plastike.
 6. I.F.A.P.I. (skladišča in hladilniki) Trst - ulov svežih rib, konzerviranje, predelava in prodaja, predelava in konzerviranje sadja in zelenjave ter izdelava embalaže za lastno uporabo.
 7. HOBLES, Špeter Slovenov, ki proizvaja gradbeno opremo (vrata, okna).
 8. ALPETOUR - turistična agencija Trst. Organizira izlete, letovanja, organizira in usmerja turiste v Jugoslavijo. Z jugoslovanskimi in italijanskimi agencijami koordinira skupni nastop na tržišču.
 9. MIPOT, S.P.a.Krmin, proizvodnja elektronike
- Na področju dolgoročnih proizvodnih kooperacij pa obstaja naslednje sodelovanje:
1. SGP Nova Gorica in Primerje Ajdovščina sodelujeta pri proizvodnji gradbenih elementov s gradbenim podjetjem Benedil iz Čedadu.
 2. Beneco iz Čedadu proizvaja v sodelovanju z Klanom smučarske palice itd.

Gospodarska funkcija obmejnega območja se torej kaže v različnih oblikah od blagovne menjave v okviru sporazumov o obmejnem gospodarskem sodelovanju, do skupnih vlaganj v različne obrate na drugi strani meje. Osnovna funkcija je seveda razvoj lastnega gospodarskega potenciala, ki bo zagotavljal zaposlitev prebivalstvu obmejnega območja in s tem ohranjal pogoje za razvoj in poselitev teh pokrajin.

Poleg tega je izhajajoč iz medsebojnega povezovanja obmejnih območij na obeh straneh meje, nastala nekakšna delitev področij dejavnosti, oziroma medregionalna specializacija. Le-ta ishaja iz načela razvijanja komparativnih prednosti posameznega območja, ki ima svoje osnove v hipotezi o nepremakljivosti proizvodnih faktorjev. Zato prihaja do različnih razvojnih

tendenc na področjih posameznih dejavnosti. Podatki o frekvencah ter strukturi obmejnega prometa preko meje kažejo, da so posamezna območja glede na obstoječe prirodne in gospodarske elemente zanimiva z vidika oskrbne, turistično-gostinske ter rekreativne dejavnosti. To se posebej jasno izraža v območju ob jugoslovansko-italijanaski meji, zlasti na območju oblanih občin kot tudi Krasa, Goriškega ter Avške doline. Podoben položaj srečamo tudi na območju jugoslovansko-avstrijske državne meje v območju Gornje Radgone, Radencev in Moravskih toplic. Tu gre predvsem za turistično-rekreativno in zdraviliško dejavnost.

Prav tako pomembno gospodarsko funkcijo imajo obmejna območja tudi za mednarodne tranzitne tokove ter turistične tokove, ki prehajajo preko meje. Ustrezna infrastruktura, ki zagotavlja nemoten pretok blaga in oseb, namreč niso le mednarodni mejni prehodi in cestno omrežje. Poseben pomen imajo gostinske in nočitvene zmogljivosti, ter oskrbna mreža, trgovin, bencinskih servisov, kot tudi druge storitvene dejavnosti. Za tovarni tranzit je poleg tega pomemben tudi obstoj posebnih objektov, imenovanih avtopark, kjer se opravljajo vsi špediterski in carinski postopki, razpoložljivi pa so tudi ustrezni parkirni ter skladiščni prostori. Obmejna območja imajo torej tudi pomembno funkcijo v mednarodnem blagovnem in osebnem prometu, ki zahteva glede na obseg izredno koncentracijo raznovrstnih dejavnosti v koridorjih, po katerih ta tranzit poteka. Prav zaradi koncentracij različnih dejavnosti, pa pomenijo ta mesta tudi inovacijska središča v pokrajini, saj omogočajo lokacijo različnih objektov in dejavnosti ter nudijo številne možnosti zaposlitve. Pozitiven učinek tovrstne dejavnosti se kaže predvsem v pristaniščih, kot je to primer v Kopru, enako, vendar skromnejšo vlogo pa imajo mednarodni mejni prehodi, preko katerih se odvija mednarodni blagovni promet, kot so Fernetiči, Vrtojba, Nova Gorica na jugoslovansko-italijanski državni meji, ter Šentilj na jugoslovansko-avstrijski državni meji. Kljub večjemu obsegu rednega prometa prek meje z Avstrijo v zadnjem desetletju, tu niso nastajali novi objekti z izjemo Šentilja.

6. ZAKLJUČEK

Rezultati analiz, ki smo jih opravili v tej fazi raziskave kažejo, da nastajajo ob državni meji različni tipi obmejnih območij. Njihov nastanek in razvoj, pa je vezan na zgodovinsko-politični razvoj, prirodnogeografske značilnosti in socialno-geografske elemente regionalne strukture. Posebej smo se v tem delu ustavili pri socialnogeografskih elementih regionalne strukture. Posamezni elementi, med katerimi smo največji del namenili značilnostim prebivalstva in njegovih struktur, različno odražajo pojav odprtosti meje.

Vendar neposredno ugotavljanje funkcije odprte meje v razvoju obmejnih območij ini mogoče. Vpliv se namreč izraža na številnih področjih človekovega življenja, od zaposlitve, oskrbe, rekreacije, izobraževanja ter kulturne dejavnosti. Možnosti, ki jih daje takšen značaj meje v razvoju obmejnih območij, so predvsem dosegljive prebivalstvu obmejnih območij. V določeni meri in oblikah pa tudi organizacijam združenega dela

... sam pojav državne meje ima v razvoju obmejnih območij različne vloge. Prvotno pomeni nenadno razpoko v vseh sistemih in omrežjih človekovega dela in bivanja. Zato navadno v prvi fazi negativno vpliva na razvoj obmejnih območij. Seveda je odvisen ta vpliv od naravnih pogojev in predhodnega razvoja. Kasnejši razvoj pa je že rezultat zakonitosti družbeno ekonomskega razvoja, ki zaradi menjave dobrin ponovno odpira mejo, v kolikor ne gre za zaprte sisteme.

Spreminjanje funkcije državne meje v smeri večje odprtosti, se odraža v različnih oblikah dejavnosti, ki se navezujejo na obmejno območje. Te spremembe so vidne tudi v strukturnih spremembah gospodarskih dejavnosti in socialni preobrazbi prebivalstva. Glede na značilnosti razvoja lahko opredelimo posamezne tipe obmejnih območij.

Ob jugoslovansko-italijanski državni meji, se je zlasti na območju obalnih občin ter občin Sgajana in Nova Gorica, izoblikovalo značilno omrežje urbaniziranih naselij, ki so prevzela

posamezne centralne funkcije nekdanjih regionalnih središč. Trsta in Gorice. Odprta meja omogoča neposredne vezi med kraji na obeh straneh meje in povezuje obmejni območji na obeh straneh meje v značilno obmejno regijo. Poseben pomen za oblikovanje takšnega območja imajo sporazumi o obmejnem blagovnem prometu, ter gospodarskem sodelovanju. Neoviran prehod oseb, blaga, kapitala in informacij je osnova takšnemu razvoju. Prvotna usmeritev tega območja v terciarno dejavnost, se v zadnjem desetletju dopolnjuje z ustvarjanjem lastne industrije. Preobrazba naselij je najmočnejša v pasu tik ob meji, medtem ko se ponekod v notranjosti močnejše ohranjajo elementi tradicionalnih struktur. Izredno zanimivo je povsem urbanizirano območje med Gorico v Italiji in Novo Gorico. Po vojni zgrajeni novi center, se namreč prostorsko skoraj zrašča v zaključeno urbanizirano območje z nekdanjim starim ceštrom tega območja. Prekomejna povezava oslabi na zahodnem robu Goriških Brd, kjer se na obeh straneh meje, zaradi neugodnih naravnih pogojev pojavlja agrarna pokrajina. Ta se proti severu dvigne v hribovito območje Liga in Kambreškega ter Kolonata in Livka. Hribovita pokrajina je redkeje poseljena in kljub možnostim se tu ne uveljavlja pomen odprte meje. Vsi ti kažejo to namreč že precej oddaljeni od večjih centrov, ki so tudi dokaj težko dostopni. Tolminsko je povezano predvsem s Čedadom, sicer pa zaradi značaja pokrajine, ki je z vseh strani zaprta z visokimi gorami, manj pomembno v obmejni menjavi. Z Italije meji tudi del jeseniške občine, ki ohranja polagrarno strukturo, vezano predvsem, v pogledu zaposlitve, na središče občine.

Obmejno območje ob jugoslovansko-avstrijski državni meji je zelo heterogeno. Pravzaprav lahko govorimo o močnejši povezanosti obmejnih območij prek meje šele na območju občine Ravne na Koroškem. Stiki preko meje se okrepijo na vsem območju Dravske doline, predvsem v smislu zaposlitve in oskrbe prebivalstva z naše strani meje v Avstriji. Enakovredna povezava obmejnih območij se ponovno pojavi na območju Gornje Radgone. Čeprav tudi tu lahko govorimo predvsem o zaposlovanju in oskrbi

preko meje. V vsem območju gre za polurbanizirano pokrajino v kateri posamezni centri predstavljajo žarišča teh procesov. Obmejno območje občin Murska Sobota, Lendava in Ljutomer je povsem specifično. Večji vpliv odprte meje je viden predvsem v zahodnem delu Goriškega, ob jugoslovansko-avstrijski državni meji. Sicer pa so inovacijski procesi vezani na vračanje delavcev z začasnega dela v tujini in jačanja zaposlitvenih središč v Pomurju.

Odprtost meje je omogočila - z določilb o obmejnem prometu- oblikovanje specifičnih območij, vendar se v zadnjem desetletju, ko je v republiki potekala akcija za hitrejši razvoj teh območij, stanje spreminja in osnova razvoja postaja enakomernejši razvoj posameznih občin, ki izvira iz načel policentričnega razvoja. Odprta meja v tem sistemu pomeni dodatno prednost, saj možnosti povezovanja in učinkovanja preko meje, omogočajo nemoten razvoj tega sistema.

SEZNAM KART IN GRAFIKONOV

1. Gibanje števila prebivalstva v krajevnih skupnostih obmejnih občin SR Slovenije v razdobju 1953-1979
2. Spolna struktura in indeks staranja prebivalstva po občinah v letu 1979
3. Starostna struktura prebivalstva po občinah v letu 1979
4. Gostota prebivalstva po katastrskih občinah obmejnih občin SRS leta 1953
5. Gostota prebivalstva po katastrskih občinah obmejnih občin SRS leta 1971
6. Gostota prebivalstva po katastrskih občinah obmejnih občin SRS leta 1979
7. Gibanje števila gospodinjstev v krajevnih skupnostih obmejnih občin SR Slovenije v obdobju 1953 - 1981
8. Ekonomska struktura aktivnega prebivalstva obmejnih občin SRS leta 1953, 1961 in 1971
9. Delavci v združenem delu po sektorjih dejavnosti leta 1978
10. Delavci v združenem delu po krajevnih skupnostih zaposlitve v obmejnih občinah SR Slovenije leta 1978
11. Delež delavcev v združenem delu v starosti do 27 let po krajevnih skupnostih leta 1978
12. Gibanje števila stanovanj v krajevnih skupnostih obmejnih občin SR Slovenije v obdobju 1971 - 1981
13. Narodni dohodek na prebivalca po občinah v letu 1967
14. Narodni dohodek na prebivalca po občinah v letu 1977
15. Investicije na zaposlenega po občinah v letu 1977
16. Investicije na prebivalca po občinah v letu 1977
17. Število in struktura potnikov v obmejnem prometu po občinah v obdobju 1967 - 1980
18. Prehodi potnikov v maloobmejnem prometu po občinah leta 1979

19. Število potnikov glede na vrste prometa v obdobju 1963 - 1979
20. Število vozil glede na vrste prometa v obdobju 1963-1979
21. Poprečna zasedenost vozil glede na vrsto prometa v obdobju 1963 - 1979
22. Vrednost trgovine na drobno na prebivalca po občinah leta 1974 - 1978

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

1. N.Ačimovič: Ekonomska suradnja programičnih področja Jugoslavije sa susjednim zemljama, Privredni vestnik, Zagreb 1978
2. B.Belec: Prostorska diferenciranost obmejnih območij severovzhodne Slovenije v luči demografskih sprememb. Spatial Differentiation of the Border Regions of the North-Eastern Slovenia in the Light of Demographic Change. Geographica Slovenica 6, Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani, Ljubljana 1978, str. 35 - 43.
3. V.Bračič: Problemi obmejnih območij Slovenije, I.faza. Obmejna območja v severovzhodni Sloveniji, Inštitut za geografijo Univerze, Ljubljana 1975
4. V.Bračič: Industrija v obmejnem prostoru severovzhodne Slovenije. Industry in the Border Region of the North-Eastern Slovenia. Inographica Slovenica 6, Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani, Ljubljana 1978, str. 45-51.
5. A.Gosar: Frekvence turističnih prehodov preko meja Jugoslavije na ozemlje SR Slovenije. Referat na simpoziju "Turizem in meje", Ljubljana 1978.
6. T.Högerstrand: Innovation diffusion as a spatial process, University of Chicago Press, Chicago 1968.
7. M.Jeršič: Odprtost meje kot dejavnik v razvoju slovenskih obmejnih regij, I.del, Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Ljubljana 1970.
8. M.Jeršič-V.Klemenčič: Aktualni socialno-geografski problemi odprte meje (ob jugoslovansko-italijanski in jugoslovansko-avstrijski meji), Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Ljubljana 1972 (rokopis).
9. B.Kert: Delovne migracije in obmejnih območij občine Lenart v Slovenskih Goricah v zamejstvo, Geografski vestnik, let. XLVIII, Ljubljana 1976.

10. V.Klemenčič: Regionalno demografski razvoj Slovenije, III.faza, Inštitut za geografijo univerze, Ljubljana 1976.
V.Klemenčič: Einige socialgeographische Probleme der Grenzlage Sloweniens in Jugoslawien. Probleme grenznaher Räume 1, Vertragreihe vom Institut für Städtebau und Raumordnung der Universität Innsbruck, Innsbruck 1973, str. 13 - 23.
11. T.Lunden: Interaction Across an "Open" International Boundary: Norway-Sweden, A Sketch for a Research Project. Confini e Regioni (Boundaries and Regional). Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT-Trieste 1973, str. 147-162.
12. M.Pak: Oskrba kot dejavnik transformacije obmejnih območij. Market Supply as a Factor of the Transformation of Border Areas. Geographica Slovenica 6. Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani, Ljubljana 1978, str. 17-21.
13. M.Zgonik (Najnovejši podatki neredne delovne migracije iz obmejnih območij severovzhodne Slovenije od Mežice do Trak Trate. Recent Trend in the Migration of Workers from the Border Regions between Mežica and Trate in the North-Eastern Slovenia. Geographica Slovenica 6. Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Ljubljana 1978, str. 63-73.

Tabela:

Gibanje števila stanovanj po KS v obmejnih občinah v obdobju 1971-1981

Občina		1971	1981	Indeks 81/71	
Izola		3 008	4 216	140,2	
Šifra KS	1	311	374	120,3	
	3	149	515	345,6	
	x 4				
	x 5	2 548	3 327	130,6	x označeni so seštevki
	x 6				
Piran		3 891	6 292	161,7	
Šifra KS	1	735	1 883	256,2	
	2	208	225	108,2	
	3	1 749	2 151	123,0	
	4	636	1 332	209,4	
	5	425	463	108,9	
	6	138	238	172,5	
Koper		10 329	14 252	138,0	
Šifra KS	1	331	677	204,5	
	2	296	411	138,9	
	3	52	77	148,1	
	4	570	630	110,5	
	5	322	376	116,8	
	6	363	340	93,7	
	7	208	174	83,7	
	8	489	486	99,4	
	9	4 201	6 231	148,3	
	10	327	301	92,0	
	11	255	361	141,6	
	12	199	241	121,1	
	13	pod šifro 9			
	14	pod šifro 19			
	15	688	792	115,1	
	16	637	685	107,5	
	17	166	195	117,5	
	18	pod šifro 9			
	19	1 225	2 275	185,7	

Občina	1971	1981	Indeks 81/71
Sežana	6 862	8 142	118,7
Šifra KS 1	18	19	105,6
2	97	103	106,2
3	64	53	82,8
4	95	106	111,6
5	428	534	124,8
6	396	428	108,1
7	165	172	104,2
8	50	51	102,0
9	416	539	129,6
10	47	57	121,3
11	561	628	111,9
12	221	254	114,9
13	174	180	103,4
14	76	78	102,6
15	302	242	80,1
16	114	110	96,5
17	190	193	101,6
18	76	84	110,5
19	167	197	118,0
20	63	66	104,8
21	54	56	103,7
22	77	84	109,1
23	325	368	113,2
24	1 265	2 043	161,5
25	161	168	104,3
26	368	384	104,3
27	95	109	114,7
28	102	117	114,7
29	32	32	100,0
30	223	246	110,3
31	121	112	92,6
32	281	287	102,1
33	38	42	110,5
34	pod šifro 24		

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
Nova Gorica		14 262	18 599	130,4
Šifra KS	1	728	764	104,9
	2	115	124	107,8
	3	109	102	93,6
	4	233	263	112,9
	5	407	436	107,1
	6	275	353	128,4
	7	177	187	105,6
	8	810	906	111,9
	9	464	504	108,6
	10	103	128	124,3
	11	247	261	105,7
	12	153	160	104,6
	14	165	156	94,5
	15	97	86	88,7
	16	558	963	172,6
	17	647	694	107,3
	18	111	115	103,6
	19	243	327	134,6
	20	128	137	107,0
	21	127	113	89,0
	22	201	193	96,0
	23	80	113	141,3
	24	157	164	104,5
	25	463	538	116,2
	27	144	162	112,5
	28	175	213	121,7
	29	241	292	121,2
	30	288	359	124,7
	31	78	81	103,8
	32	470	558	118,7
	33	198	210	106,1
	34	308	363	117,9
	35	78	79	101,3
	36	1 169	1 178	100,8

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
Nova Gorica				
Šifra KS	37	236	282	119,5
	38	798	1 048	131,3
	40	109	106	97,2
	41	167	184	110,2
	42	225	250	111,1
	43	66	73	110,6
	44	456	541	118,6
x	45	2 258	4 833	214,0
x	46			
x	47			
x	48			
x	49			
x	50			
x	51			
x	52			
				x označeni so seštevki
Tolmin				
Šifra KS	1	6 835	7 957	116,4
	2	155	135	87,1
	3	534	704	131,8
	5	288	270	93,8
	6	147	137	93,2
	7	150	177	118,0
	8	87	90	103,4
	9	160	168	105,0
	10	94	96	102,1
	11	150	162	108,0
	12	60	65	108,3
	13	122	142	116,4
	14	66	66	100,0
	15	87	96	110,3
	16	282	272	96,5
	17	378	519	137,3
	18	138	158	114,5
	19	86	95	110,5
	20	52	55	105,8
	21	99	124	125,3
	22	571	630	110,3
		64	60	93,8

Občina		1971	1981	Indeks 81/71	
Tolmin					
Šifra KS	23	293	358	122,2	
	24	126	151	119,8	
	25	86	84	97,7	
	26	62	66	106,5	
	27	82	110	134,1	
	28	82	96	117,1	
	29	199	272	136,7	
	30	89	104	116,9	
	31	62	59	95,2	
	32	161	169	105,0	
	33	956	1 380	144,4	
	34	104	97	93,3	
	35	61	58	95,1	
	36	64	81	126,6	
	37	268	308	114,9	
	38	83	82	98,8	
	40	82	95	115,9	
	41	205	166	81,0	
Jesenice					
Šifra KS	1	8 269	10 965	132,6	
	2	367	452	123,2	
	3	554	716	129,2	
	4	258	303	117,4	
	5	1 516	1 730	114,1	
	6	694	1 323	190,6	
	7	118	203	172,0	
x	8	3 718	4 898	131,7	
	9	202	208	103,0	x označeni so seštevki
	10	pod šifro 7			
	11	842	1 112	132,1	

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
Radovljica		8 254	11 345	137,4
Šifra KB	1	526	595	113,1
	2	1 498	2 042	136,3
	3	37	237	640,5
	4	1 278	1 250	97,8
	5	83	225	271,1
	6	764	909	119,0
	7	140	174	124,3
	8	153	306	200,0
	9	269	332	123,4
	10	155	223	143,9
	11	724	1 009	139,4
	12	193	238	123,3
	13	142	147	103,5
	14	211	268	127,0
	15	1 175	1 955	166,4
	16	184	350	190,2
	17	102	125	122,5
	18	217	411	189,4
	19	221	289	130,8
	20	182	260	142,9
Tržič		3 603	4 698	130,4
Šifra KB	1	644	1 262	196,0
	2	77	122	158,4
	3	78	102	130,8
	4	226	323	142,9
	5	216	281	130,1
	6	82	91	111,0
	7	64	115	122,3
	8	149	236	158,4
	9	275	319	116,0
	10	pod šifro 13		
	11	191	247	129,3
	12	62	73	117,7
	13	1 509	1 517	100,5

Občina	1971	1981	Indeks 81/71
Kranj	15 136	20 921	138,2
Šifra KS			
1	187	272	145,5
2	239	351	146,9
3	449	539	120,0
4	252	432	171,4
5	194	276	142,3
6	289	370	128,0
7	221	283	128,1
8	320	292	91,3
9	128	177	138,3
10	195	310	159,0
11	207	280	135,3
12	42	93	221,4
13	80	97	121,3
14	600	874	145,7
x 15			
x 16			
x 17			
x 18			
x 19			
x 20	7 762	10 871	140,1
x 21			
x 22			
x 23			
x 24	329	461	140,1
25	480	745	155,2
26	56	69	123,2
27	179	222	124,0
28	99	116	117,2
29	355	500	140,8
30	198	274	138,4
31	563	756	132,5
32	54	97	179,6
33	52	100	192,3
34	112	151	134,8
35	80	129	161,3
36	199	233	117,1

x označeni so
seštevki

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
Kranj				
šifra KB	37	380	479	126,1
	38	120	152	126,7
	39	319	475	148,9
	40	205	242	118,0
	41	191	213	111,5
	42	pod šifro 37		
	43	pod šifro 19		
Mozirje				
		3 926	4 860	123,8
šifra KB	1	185	204	110,3
	2	299	388	129,8
	3	701	899	128,2
	4	477	545	114,3
	5	758	1 128	148,8
	6	368	452	122,8
	7	180	169	93,9
	8	599	673	112,4
	9	176	181	102,8
	10	183	221	120,8
Ravne				
		5 946	7 894	132,8
šifra KB	1	1 158	1 305	112,7
	2	1 016	1 265	124,5
	3	1 613	2 232	138,4
	4	2 159	3 092	143,2
	5	pod šifro 4		
	6	pod šifro 3		
	7			
Dravograd				
		1 852	2 248	121,4
šifra KB	1	185	224	121,1
	2	952	1 230	129,2
	3	111	140	126,1
	4	462	499	108,0
	5	142	155	109,2

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
Dravograd		1 852	2 248	121,4
šifra KB	1	185	224	121,1
	2	952	1 230	129,2
	3	111	140	126,1
	4	462	499	108,0
	5	142	155	109,2
Radlje		4 111	4 757	115,7
šifra KB	1	770	919	119,4
	2	346	373	107,8
	3	505	559	110,7
	4	817	1 082	132,4
	5	233	208	89,3
	6	444	508	114,4
	7	323	330	102,2
	8	673	778	115,6
Maribor		47 084	59 875	127,2
šifra KB	2	509	583	114,5
	4	630	825	131,0
	5	980	868	88,6
	6	pod šifro 47		
	7	483	516	106,8
	8	388	442	113,9
	9	pod šifro 47		
	10	pod šifro 47		
	11	1 056	903	85,5
	12	459	517	112,6
	13	pod šifro 47		
	14	pod šifro 47		
	15	790	1 029	130,3
	16	pod šifro 47		
	17	433	539	124,5
	18	370	543	146,8
	19	pod šifro 47		
	20	1 091	1 274	116,8
	21	pod šifro 47		

Občina	1971	1981	81/71	10
Maribor				
Šifra KS	22	803	622	77,5
	23	460	634	137,8
	24	505	705	139,6
	25	pod šifro 47		
	26	771	916	118,8
	27	pod šifro 47		
	28	325	420	129,2
	29	pod šifro 47		
	30	2 707	3 429	126,7
	31	pod šifro 30		
	32	376	511	135,9
	33	727	1 021	140,4
	34	461	551	119,5
	35	pod šifro 47		
	36	325	327	100,6
	37	600	690	115,0
	39	430	467	108,6
	40	693	836	120,6
x	41			
x	42			
x	43			
x	44			
x	45			
x	46			
x	47	29 917	39 837	133,2
x	48			x označeni so seštevki
x	49			
x	50			
x	51			
x	52			
x	53			
	54	795	679	85,4
	55	pod šifro 47		
	56	pod šifro 54		
	57	pod šifro 47		
	58	pod šifro 47		
	59	pod šifro 47		
	60	pod šifro 47		

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
Maribor				
Šifra KS	61	pod šifro 47		
	62	- " -		
	63	- " -		
	64	- " -		
	65	- " -		
	66	pod šifro 33		
	67	pod šifro 47		
	68	pod šifro 47		
	69	pod šifro 47		
	70	pod šifro 47		
	71	pod šifro 47		
	72	pod šifro 47		
	73	pod šifro 47		
	74	pod šifro 20		
	75	pod šifro 47		
	76	pod šifro 23		
	77	pod šifro 47		
	78	pod šifro 30		
	79	pod šifro 30		
Lenart				
Šifra KS	1	467	475	101,7
	2	617	677	109,7
	3	564	587	104,1
	4	460	553	120,2
	5	772	1 049	135,9
	6	100	100	100,0
	7	594	689	116,0
	8	482	476	98,8
G.Radgona				
Šifra KS	1	607	690	113,7
	2	886	1 269	143,2
	3	264	245	92,8
	4	531	539	101,5

Občina		1971	1981	Indeks 81/71
G. Radgona				
Šifra KS	5	338	343	101,5
	6	693	1 000	144,3
	7	305	304	99,7
	8	340	363	106,8
	9	785	758	96,6
	10	454	503	110,8
Ljutomer				
Šifra KS	2	409	435	106,4
	3	197	215	109,1
	4	427	351	82,2
	5	605	735	121,5
	6	877	1 277	145,6
	7	232	244	105,2
	8	178	200	112,4
	9	363	471	129,8
	10	176	198	112,5
	11	358	422	117,9
	12	382	439	114,9
	13	294	346	117,7
Murska Sobota				
Šifra KS	1	311	402	129,3
	2	501	603	120,4
	3	267	273	102,2
	4	433	462	106,7
	5	150	180	120,0
	6	279	221	79,2
	7	663	606	91,4
	8	309	303	98,1
	9	386	519	134,5
	10	189	236	124,9
	11	262	281	107,3
	12	190	206	108,4
	13	665	649	97,6

Občina	1971	1981	Indeks 81/71
Murska Sobota			
šifra KB			
14	813	785	96,6
15	146	134	91,8
16	186	188	101,1
17	433	428	98,8
18	293	333	113,7
19	534	523	97,9
20	165	166	100,6
21	214	243	113,6
22	636	613	96,4
23	585	700	119,7
24	195	204	104,6
26	398	382	96,0
27	336	301	89,6
28	515	625	121,4
29	228	307	134,6
30	177	163	92,1
31	645	638	98,9
32	210	193	91,9
33	315	313	99,4
34	337	350	103,9
35	635	810	127,6
36	213	258	121,1
x 37			
x 38			
x 39			
x 40			
x 41	2 658	3 954	148,8
x 42			

x označeni so seštevki

Občina		1971	1981	81/71
Lendava		6 502	7 342	112,9
Šifra KB	1	478	523	109,4
	2	212	226	106,6
	3	515	594	115,3
	4	219	242	110,5
	5	458	476	103,9
	6	159	178	111,9
	7	248	241	97,2
	8	260	258	99,2
	9	374	413	110,4
	10	220	227	103,2
	11	241	281	116,6
	12	965	1 326	137,4
	13	138	145	105,1
	14	339	383	113,0
	15	294	281	95,6
	16	241	295	122,4
	17	384	403	104,9
	18	757	850	112,3